

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI

**SURİYELİ SIĞINMACI KADINLARIN KENTSEL
TOPLUMSAL HAYATA KATILIMLARININ
KESİŞİMSSELLİK KURAMI BAĞLAMINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ: KONYA ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GAMZE BİRK
224228031014

DANIŞMAN
Doç. Dr. HAYRİYE SAĞIR

Konya 2024

TEŞEKKÜR

Güçlü ve kararlı bir birey olarak yetişmemde emeği büyük olan, toplumların dönüşümünde kadınların rolünün önemine inanan saygıdeğer annem Ümran BİRK'e, her zaman sağlam bir duruş sergilememi sağlayan sevgili babam Arif BİRK'e; bu zorlu süreçte bana daima destek olan ağabeyim Ahmet BİRK'e hayatım boyunca maddi manevi desteklerini esirgemedikleri için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez yazım sürecimde tüm zorluklara rağmen yanımda olan, beni daima destekleyen ve engin bilgileriyle yol gösteren saygıdeğer danışmanım Doç. Dr. Hayriye SAĞIR'a, gelişimime katkı sunan değerli jüri üyelerim Prof. Dr. Mustafa KOCAOĞLU ve Dr. Mücahit NAVRUZ'a teşekkürü bir borç bilirim.

Gamze BİRK
Konya- 2024

ÖZET

Göç olgusu, bireylerin ekonomik, sosyal, politik veya çevresel faktörler doğrultusunda daha elverişli koşullar arayışıyla gerçekleştirdikleri hareketliliği kapsamaktadır. Bu süreç, bireylerin mevcut yaşam standartlarını iyileştirme çabasıyla zorunlu veya gönüllü olarak şekillenmektedir. Cinsiyet bazında durum değerlendirmesi yapılacak olursa göçün en yıkıcı etkilerine maruz kalan kesim kadınlardır. Kadınlar, göç sürecinin her aşamasında çok katmanlı zorluklarla karşılaşabilmektedirler. Toplumsal cinsiyet normları ve göçün getirdiği baskılarla, karşı karşıya kalabilmektedirler. Bu doğrultuda kesişimsellik kuramı kadınların göç sürecindeki deneyimlerini, kadın ve göçmen kimliğinin yanı sıra ırk, sınıf, din ve diğer kimlik bileşenleriyle etkileşim içerisinde ele alarak analiz etmektedir. Çalışmada kadının göç sürecindeki maruziyetini kesişimsellik kuramı çerçevesinde daha kapsamlı ele alabilmek adına Konya’da ikamet eden Suriyeli sığınmacı kadınlarla görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerin bulguları, Suriyeli sığınmacı kadınların kesişimsellik kuramı kapsamında ele alınan çoklu ayrımcılık biçimlerine Türkiye’de maruz kalmadığını göstermektedir. Çalışma sonucu elde edilen bulgular kesişimsellik kuramında vurgulanan din, dil, ırk, sınıf ayrımları gibi katmanlı zorlukların Türkiye’de uzun yıllardır yaşamını sürdüren Suriyeli sığınmacı kadınlar için belirgin bir engel oluşturmadığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Arap Baharı, Geçici Koruma, Göç, Göç Politikaları, Kesişimsellik Kuramı

ABSTRACT

The phenomenon of migration covers the mobility of individuals in search of more favorable conditions in line with economic, social, political, or environmental factors. This process is shaped by individuals' efforts to improve their current living standards, either compulsorily or voluntarily. If the situation is evaluated on the basis of gender, it is women who are exposed to the most devastating effects of migration. Women may face multilayered challenges at every stage of the migration process. They may face gender norms and the pressures brought about by migration. In this respect, intersectionality theory analyzes women's experiences in the migration process by considering women and migrant identities in interaction with race, class, religion, and other identity components. In this study, interviews were conducted with Syrian refugee women residing in Konya in order to analyze women's exposure in the migration process more comprehensively within the framework of intersectionality theory. The findings of these interviews show that Syrian asylum-seeking women are not exposed to the multiple forms of discrimination discussed within the scope of intersectionality theory in Turkey. The findings of the study reveal that the layered difficulties, such as religion, language, race, and class discrimination emphasized in intersectionality theory, do not constitute a significant obstacle for Syrian refugee women who have been living in Turkey for many years.

Keywords: Arab Spring, Intersectionality Theory, Migration, Migration Policies, Temporary Protection

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
TEŞEKKÜR.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
KISALTMALAR	VIII
ŞEKİLLER	IX
TABLOLAR	X
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1.Göç ve İlgili Kavramlar.....	5
1.1.1. Göçmen	6
1.1.2.Mülteci	6
1.1.3.Sığınmacı	7
1.1.4. Açık Kapı Politikası	7
1.1.5. Geçici Koruma.....	8
1.1.6. Hedef Ülke	9
1.1.7. Menşei Ülke	9
1.1.8. Transit Ülke.....	9
1.2. Göçün Nedenleri ve Türleri.....	10
1.2.1.Politik Nedenler	10
1.2.2.Sosyokültürel Nedenler	11
1.2.3.Düzenli Göç	12
1.2.4.Düzensiz Göç	12
1.2.5.Gönüllü Göç.....	12
1.2.6.Zorunlu Göç	13
1.3. Göçmenlere İlişkin Uluslararası Politika Belgeleri.....	13

1.3.1. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi.....	14
1.3.2. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü.....	16
1.3.3. Birleşmiş Milletler Göçmen İşçilerin Haklarına Dair Sözleşme.....	16
1.3.4. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu.....	17
1.4. Göç Kuramları.....	19
1.4.1 Erken Dönem Göç Kuramları.....	19
1.4.1.1. Ravenstein Göç Kanunları Kuramı.....	20
1.4.1.2. Stouffer'ın Kesişen Fırsatlar Kuramı.....	21
1.4.1.3. Lee'nin İtme-Çekme Kuramı.....	21
1.4.1.4. Petersen'in Göç Tipleri Kuramı.....	22
1.4.2. Yakın Dönem Göç Kuramları.....	23
1.4.2.1. Neo-Klasik Kuram.....	23
1.4.2.2. Yeni Ekonomi Kuramı.....	24
1.4.2.3. İkiye Bölünmüş Emek Piyasa Kuramı.....	25
1.4.2.4. Dünya Sistemleri Kuramı.....	26
1.4.2.5. Göç Sistemleri Kuramı.....	27
1.4.2.6. İlişkiler Ağı Kuramı.....	27
1.5. Kesişimsellik Kuramı.....	28
1.5.1. Eleştirel Irk Kuramı ve Eleştirel Irk Feminizmi	31
1.5.2. Kesişimsellik Kuramı ve Türleri.....	32
1.5.2.1. Yapısal Kesişimsellik.....	33
1.5.2.2. Siyasi Kesişimsellik.....	34
1.5.2.3. Temsili Kesişimsellik.....	34
1.6. Kesişimsellik Kuramı Bağlamında Göçmen Kadınlar ve Türkiye.....	36

İKİNCİ BÖLÜM
CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE'YE
YÖNELİK GÖÇLER

2.1. Türkiye Göç Tarihi	40
2.1.1. Türk-Yunan Mübadelesi	40
2.1.2. Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göçler.....	42
2.1.3. Yugoslavya'dan Türkiye'ye Göçler	45
2.1.4. Romanya'dan Türkiye'ye Göçler	45
2.2. Arap Baharı ve Türkiye'ye Göçler	47
2.2.1. Arap Baharı.....	47
2.2.2. Suriye'den Türkiye'ye Göçler.....	52
2.3. Arap Baharı Sonrası Yapılan Göçlerde Kadın.....	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ARAP BAHARI SONRASI TÜRKİYE'YE GÖÇ EDEN GEÇİCİ
KORUMA ALTINDAKİ SİĞİNMACI KADINLARA YÖNELİK BİR
ARAŞTIRMA: KONYA ÖRNEĞİ

3.1. Arap Baharı Sonrası Türkiye'ye Yapılan Göçlerde Uygulanan Politikalar	60
3.2. Arap Baharı Sonrası Geçici Koruma Altındaki Kadınların Kesişimsellik Kuramı Bağlamında Değerlendirilmesi: Konya Sınırları İçerisinde Yaşayan Geçici Koruma Altındaki Sığınmacı Kadınlar Üzerine Bir İnceleme.....	62
3.2.1. Yöntem.....	63
3.2.2. Araştırmanın Konusu	63
3.2.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi	65
3.2.4. Teorik Çerçeve.....	66
3.2.5. Araştırmanın Modeli	68
3.2.6. Araştırmanın Deseni.....	69
3.2.7. Araştırmanın Örneklemi.....	70
3.2.8. Veri Toplama Yöntemi.....	71
3.2.9. Veri Toplama Araçları.. ..	72

3.2.10. Verilerin Analizi	72
3.2.11. Araştırmanın Güvenilirliği.....	73
3.2.12. Etik Konular ve Araştırma İzinleri.....	75
3.3. Bulgular.....	75
3.3.1. Demografik Bilgiler.....	75
3.3.2. Geline Ülkelerin Kadınlarının Eğitim Görme Durumu ve Göç Edilen Ülkede Eğitim Devam Etme Durumuna Ait Bulgular.....	77
3.3.3. Göç Edilen Şehirde Kadın Olarak Yaşanılan veya Karşılaşılan En Büyük Zorluklara Ait Bulgular.....	80
3.3.4. Sığınmacı Kadınların Toplum İçerisinde Maruz Kaldıkları Ayrımcılığa Ait Bulgular.....	83
3.3.5. Türkçe Bilmeme Nedeniyle Karşılaşılan Engeller ve Bu Engellerin Kadınlar Üzerindeki Etkisine Ait Bulgular.....	86
3.3.6. Yaşanılan Şehirde Kadınlara Yönelik Dil veya Mesleki Eğitim Erişimi ve Katkılarına Ait Bulgular.....	90
3.3.7. Hanede Çalışan Kişi Sayısı ve Çalışma Konusunda Cinsiyet Ayrımına Dair Bulgular.....	94
3.3.8. Sığınmacı Kadınların İş Başvurularında Karşılaştıkları Dezavantajlara Ait Bulgular.....	96
3.3.9. Evde veya İş yerinde Şiddete Maruz Kalma ve Bu Durumda Yapılması Gerekenleri Bilme Durumuna Ait Bulgular.....	98
3.3.10. Anne ve Çocuk Sağlığına Erişim Olanaklarına Ait Bulgular.....	101
3.4. Kesişimsellik Kuramı Bağlamında Konya’da Mülteci Kadınlar ve Kentsel Toplumsal Hayata Katılımları.....	103
SONUÇ	112
KAYNAKÇA.....	121

KISALTMALAR

AA	: Anadolu Ajansı
AB	: Adalet Bakanlığı
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
GİB	: Göç İdaresi Başkanlığı
ICRC	: Uluslararası Kızılhaç Komitesi
IOM	: International Organization for Migration (Uluslararası Göç Örgütü)
İŞİD	: Irak Şam İslam Devleti
TDK	: Türk Dil Kurumu
WMR	: World Migration Report
RG	: Resmi Gazete

ŞEKİLLER

Şekil 1: Araştırma Deseni.....	69
Şekil 2: Geline Ükenin Kadınlarının Eğitim Görme Durumu ve Göç Edilen Ülkede Eğitime Devam Etme Durumuna Ait Bulgular.....	77
Şekil 3: Göç Edilen Şehirde Kadın Olarak Yaşanılan veya Karşılaşılan En Büyük Zorluklara Ait Bulgular.....	80
Şekil 4: Sığınmacı Kadınların Toplum İçerisinde Maruz Kaldıkları Ayrımcılığa Ait Bulgular.....	83
Şekil 5: Türkçe Bilmeme Nedeniyle Karşılaşılan Engeller ve Bu Engellerin Kadınlar Üzerindeki Etkisine Ait Bulgular.....	87
Şekil 6: Yaşanılan Şehirde Kadınlara Yönelik Dil veya Mesleki Eğitim Erişimi ve Katkılarına Ait Bulgular.....	91
Şekil 7: Hanede Çalışan Kişi Sayısı ve Çalışma Konusunda Cinsiyet Ayrımına Dair Bulgular.....	94
Şekil 8: Sığınmacı Kadınların İş Başvurularında Karşılaştıkları Dezavantajlara Ait Bulgular.....	96
Şekil 9: Evde veya İş yerinde Şiddete Maruz Kalma ve Bu Durumda Yapılması Gerekenleri Bilme Durumuna Ait Bulgular.....	98
Şekil 10: Anne ve Çocuk Sağlığına Erişim Olanaklarına Ait Bulgular.....	101

TABLÖLAR

Tablo 1: Arap Baharı Sonrası Etkilenen Ülkelerdeki Kadınların sahip olduğu parlamento koltuklarının yüzdesi.....	49
Tablo 2: Yıllara göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler.....	52
Tablo 3: İlk beş menş e ülkeye göre mülteci sayısı(milyon) 2005-2022.....	53
Tablo 4: İlk Beş Ev Sahibi Ülkeye Göre Mülteci Sayısı.....	54
Tablo 5: Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler.....	76

GİRİŞ

İnsanlık tarihi kadar eski olan göç olgusu coğrafi, ekonomik, siyasi ve sosyal nedenlerle gerçekleşmektedir. Kişilerin bireysel istekleri doğrultusunda gönüllü olarak yapılabılırken sosyo-kültürel veya siyasi nedenlerden ötürü ise zorunlu olarak da ortaya çıkabilmektedir. Zorunlu göçler küreselleşen dünyada çevresel faktörler, ekonomik eşitsizlikler, politik nedenler ve artan savaşlardan ötürü kitlesel şekillerde de olabilmektedir. Bu tarz yapılan yoğun toplu göçlerde ise bir kadın, bir erkeğe göre önemli ölçüde farklı süreçlerle karşı karşıya kalabilmektedir. Göç sırasında kadınlar; cinsiyete dayalı ayrımlar, cinsel şiddet ve ekonomik sömürü aracı olma gibi sorunlarla karşılaşabilmektedirler. Göç sonrasında ise toplumsal cinsiyet rolleri, dil engelleri, etnik sebeplerden ötürü göçün kırılğan tarafında yer almaktadırlar. Dolayısıyla göç eden sığınmacı kadınların yerleştikleri topluma entegrasyon ve motivasyon sağlama süreci ne kadar başarılı olursa uyum süreci de o oranda kolaylaşacaktır. Uyum sürecinde yaşanan zorluklara ilişkin Kimberlé Crenshaw'ın kaleme aldığı iki makale¹ ırk, sınıf, cinsiyet, ten rengi farklılıkları özelinde bir durum değerlendirmesi yapmaktadır. Kadınlar, toplumsal cinsiyet rollerinin getirdiği baskılarla yaşarken, aynı zamanda etnik kimlikleri nedeniyle de ek bir ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum, kadınların maruz kaldığı ayrımcılığı daha da artırmaktadır. Göç süreci, etnik kimliklerinin yanı sıra sığınmacı statüsüne sahip kadın olarak maruz kaldıkları çok boyutlu ayrımcılığı daha da derinleştirmektedir. Bu çerçevede kesişimsellik kavramıyla birlikte, mevcut problemler bir çatı altında toplanarak göz ardı edilen sorunlar kesişen ayrımcılık eksenleriyle görünür kılınmaktadır. Kesişimsellik teorisi güncel olarak ayırım katmanlarına göçmenlik durumunu da eklemiştir. Çalışma

¹ Irk ve Cinsiyetin Kesişimini Marjinal Olmaktan Çıkarmak: Ayrımcılık Karşıtı Hukuk, Feminist Teori ve Irkçılık Karşıtı Politikaların Siyah Feminist Eleştirisi (Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory, and Antiracist, 1989), Marjinleri Haritalamak: Kesişimsellik, Kimlik Politikaları ve Renkli Kadınlara Yönelik Şiddet (Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics and Violence against Women of Color, 1991)

kapsamında öncelikle Türkiye'ye yapılan kitlesel göçler tarihsel süreç içinde ele alınmış ardından Arap Baharı ile iç savaş sonucu Suriye'den Türkiye'ye yönelik kitlesel göçler analiz edilmiştir.

Türkiye'ye yönelik göçleri tarihsel süreç içerisinde Türk-Yunan Mübadelesi, Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçler, Yugoslavya'dan Türkiye'ye göçler ve Romanya'dan Türkiye'ye göçler olmak üzere tarihsel süreçte dört farklı dönemde incelemek mümkündür. İlk olarak Türk-Yunan Mübadelesi, 1923 yılında Lozan Anlaşması ile resmi hale gelen tarihe geçmiş en kapsamlı kitlesel zorunlu göç hareketlerinden biri olmuştur. Daha sonra Türk nüfusuna uygulanan asimilasyon politikaları, Bulgaristan'dan Türkiye'ye yapılmış göçlerin temel nedenini oluşturmuştur. Yugoslavya göçünde ise Balkan savaşları ile II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan etnik ve siyasi çatışmalar nedeniyle Romanya'dan Türkiye'ye göçler gerçekleşirken, Romanya'da yaşayan Türk azınlıkların etnik köken ve dini inançlar temelindeki zorlukları göç dalgalarını şekillendirmiştir. Tüm bu göçlerin ortak özelliği ise Türk asıllı kişilerin kitlesel olarak anavatana dönüşüdür. Arap Baharı sonrası Suriye'den Türkiye'ye yönelik gerçekleşen göçler ise bir başka yoğun göç olayıdır. Arap Baharı nedeni ile durumdan etkilenen ülkeler arasında olan Suriye'den, komşu ülke olması nedeniyle Türkiye'ye yoğun göç gerçekleşmiştir.

Arap Baharı, 2011 yılında başlayan demokrasi hareketi olarak protestolar eşliğinde birçok ülkede siyasi, sosyal ve ekonomik değişimlere yol açan sürece verilen bir adlandırmadır. Söz konusu süreç içerisinde dahil olan Suriye'de yaşanan kargaşa sonucunda iç savaş ortaya çıkmış ardından zorunlu olarak yerinden edilen kişiler komşu ülkelere göç sürecini başlatmışlardır. Bu ülkeler arasında yer alan Türkiye, milyonlarca sığınma arayan kişiye “açık kapı” politikasıyla kapılarını açmış, 2011 yılından günümüze daimi olarak göç süreçleri yaşanmaya başlamıştır. Türkiye tarihinde kitlesel zorunlu göçlerde ilk defa Türk asıllı olmayan kişilere kapılarını açarak sığınmacıları “geçici koruma” kapsamına dahil etmiştir. Bu doğrultuda çalışmanın odak noktası söz konusu göç süreçlerini yaşayan sığınmacı kadınların kentsel ve toplumsal hayata ilişkin deneyimlerini kesişimsellik kuramı doğrultusunda ele almaktadır.

Bu kapsamda çalışmanın birinci bölümünde, kavramsal ve kuramsal çerçeve çizilmiş ardından erken dönem ve yakın dönem olmak üzere göç kuramlarına yer verilmiştir. Göç kuramlarının toplumsal cinsiyet üzerine yaptığı değerlendirmelerin yetersizliği, konuyu kesişimsellik kuramı ile ele alma gereksinimini doğurmaktadır. Erken dönem göç kuramları ve yakın dönem göç kuramları olarak adlandırılan bu kuramlar, göç süreçlerinin seyrini ve doğurdukları sonuçları konu etmektedir. Kesişimsellik kuramı, göç kuramları içerisinde yer almayan fakat göç süreçlerinde yaşanan ayırım faktörlerinden olan cinsiyet, etnik kimlik, sınıfsal konum ve dini kimlik gibi hususlar çerçevesinde göçmenliğe ilişkin bir değerlendirme yapma imkanı ortaya koymaktadır. Bu bakımdan göç kuramlarının yetersiz kaldığı noktalar, kesişimsellik kuramı ile tamamlanmaktadır. Dolayısıyla göç süreci kesişen ayrımcılık biçimi olan toplumsal cinsiyet ve göçmenlik durumu, etnik kimlik ve ekonomik zorluklar, dini ve kültürel farklılıklar olarak kesişimsellik kuramı ile ele alındığı zaman daha iyi değerlendirilmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise öncelikle Cumhuriyetten günümüze kadar Türkiye'ye yapılmış başlıca büyük göçlere yer verilmiştir. Türk-Yunan Mübadelesi, Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçler, Yugoslavya'dan Türkiye'ye göçler, Romanya'dan Türkiye'ye göçler incelenmiştir. Devamında ise Arap Baharı ile Türkiye'ye Suriye'den yapılan yoğun göçler ele alınmıştır. Göç sürecinde Arap baharı sonrası yaşanan göçler ayrı bir yer tutmaktadır. Daha önceki göç süreçlerinde yapılan kitlesel göçlerde göç edenler, Türk asıllı olmaları nedeniyle göçmen statüsünde yer alırken Suriye'den yapılan göçlerde ise sığınmacı statüsünde kalmışlardır. Arap Baharı, 2011'de Tunus merkezli olarak başlamış ancak Arap ülkelerindeki demokrasinin sınırlı işleme, bu ülkelerdeki vatandaşların özgürlüklerinin kısıtlanmasına neden olduğu için, çeşitli toplumsal protestolara yol açmıştır. Bazı devletlerde bu protesto hareketleri iç savaşa yol açmıştır. Söz konusu ülkelerden biri de Suriye'dir. Savaş nedeniyle insanlar zorunlu olarak göç etmek durumunda kalmış ve Türkiye'nin benimsemiş olduğu "açık kapı politikası" çerçevesinde sığınmacı olarak kabul edilmişlerdir. 2011'den günümüze, Suriye'den göç eden kişiler, geçici koruma statüsü ile Türkiye'nin on iline yoğun şekilde yerleştirilmiştir. Konya'da bu şehirler içinde yer almaktadır.

Suriyeli sığınmacı kadınların kendi ülkelerindeki toplumsal cinsiyet rolleri kesişimselliğin ayırım katmanlarında yer alan cinsiyet, etnik kimlik, sınıfsal konum ve dini kimliklerinden ötürü Türkiye’de farklı şekillerde tezahür edebilmektedir. Bu nedenle toplumsal ve kültürel anlamda farklılıkların olması uyumu geciktiren sebepler arasında görülebilmektedir.

Çalışmanın son bölümünde ise Konya’da geçici koruma kapsamında yaşayan 13 Suriyeli kadın sığınmacıyla görüşülmüş ve kesişimsellik kuramı çerçevesinde durum değerlendirilmesi yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle kesişimsellik kuramının ayırım katmanları olan cinsiyet, etnik kimlik, göçmenlik durumu, sınıfsal konum, dini kimlik gibi kategoriler göz önüne alınarak 11 soru hazırlanmış ve görüşmecilere yöneltilmiştir. Görüşülen 7 kişiyle tercüman eşliğinde iletişim sağlanarak çalışmanın amacına yönelik cevaplar alınmıştır. Buradan hareketle soruların analizi yapılarak bulgular listelenmiş tablolar halinde açıklanmıştır. Son olarak elde edilen bulgulara yer verilmiş ve genel bir değerlendirme yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

İnsanlık tarih kadar eski olan göç olgusu, kişilerin daha iyi koşullarda yaşama arzusunun tezahürü olarak karşımıza çıkabilmektedir. Göç, odak noktasında insanı barındırması nedeniyle kişilerin, sosyo-ekonomik, politik, toplumsal ve kültürel nedenlerden ötürü yer değiştirme eğiliminde bulunmalarıdır. Bireysel olarak yapılan göçler kişisel yaşam standartlarını iyileştirmek amacıyla gönüllü olarak yapılabilmekteyken, kitlesel göçlerde ise doğal afet, savaş gibi olağandışı deneyimlerden ötürü zorunlu şekilde meydana gelmektedir. Bu nedenle göç, insanlık tarihi boyunca genellikle gönüllü ya da zorunlu bir biçimde gerçekleşmiş ve bu süreçler, çeşitli sosyal ve ekonomik olguların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

1.1. Göç ve İlgili Kavramlar

Uluslararası Göç Örgütü'nün (International Organization for Migration-IOM) Göç Terimleri Sözlüğüne göre göç, uluslararası bir sınırı geçerek veya bir Devlet içinde yer değiştirmek, süresi yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir (IOM, 2011, s.35). Kavram çerçevesinde, gönüllü ya da zorunlu sebeplerden bağımsız olarak, ortak bir tanım altında değerlendirilmektedir. Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlüğü'ne göre ise yalın şekilde göç, ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2024). Bir diğer görüşe göre ise göç, toplumsal varoluşun her boyutunu etkileyen ve kendi karmaşık "iç" dinamiklerini geliştiren bir süreçtir (Castles, 2022, s.53). Adıgüzel'e göre (Adıgüzel, 2016, s.3) ise göç; insanların, sosyal ekonomik, siyasi veya doğal nedenlerden dolayı coğrafi olarak yer değiştirmesi biçiminde tanımlanmaktadır. Göç ve ilgili kavramlar bir sözlük oluşturacak kadar geniştir. Dolayısıyla çalışma içerisinde sıklıkla geçen göçmen, mülteci, sığınmacı gibi kavramlar ardından göçle ilgili kavramlar olarak, açık kapı politikası, geçici koruma, hedef ülke, menşei ülke, transit ülke gibi kavramlar bu bölümde yer almaktadır.

1.1.1. Göçmen

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Göç Terimleri Sözlüğü' ne göre, göçmen; bireyin zorlayıcı dış faktörlerin etkisi olmaksızın, kendi özgür iradesiyle ve “kişisel uygunluk” sebepleriyle göç etme kararı aldığı tüm durumları kapsamaktadır (IOM, 2011, s.37). Buradan hareketle bireylerin “kişisel rahatlık” nedeniyle iradi olarak yaptıkları göçlerde kişilere “göçmen” denilebilmektedir. Bu durumlarda dışarıdan bir baskı olmaksızın, kişilerin kendi rızalarıyla, hayati ve ailevi beklentilerini iyileştirmek amacıyla yaptıkları göçlerde kişilere “göçmen” denilmektedir (Adıgüzel, 2016, ss.4-5). Başka bir deyişle hayat standartlarını arttırmak adına kişinin hür iradesiyle yaptığı göçlerde kişi “göçmen” sıfatıyla anılmaktadır.

1.1.2. Mülteci

Şiddet, baskı ve zulüm gibi nedenlerle zorunlu göçe maruz kalan bireyler, uluslararası hukukta ‘mülteci’ statüsü altında değerlendirmekte ve hakları korunmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nce yayınlanan Göç ve İltica Mevzuatına göre mülteci;

Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için, vatandaşı olduğu ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı ifade etmektedir (Ay vd. 2005, s.8).

Göç Terimleri Sözlüğüne göre, “ırkı, dini tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korunmasından yararlanmak isteyen kişi” olarak tanımlamaktadır (IOM, 2009, s.43). Bu bakımdan mültecilik statüsünde olan kişiler sığındıkları ülkelerde hukuki hakları sahip şekilde göç sürecine katılımı sağlanmaktadır.

1.1.3. Sığınmacı

Sığınmacı, bir devletin geri göndermeme ilkesi ve uluslararası veya ulusal düzeyde tanıdığı mülteci haklarına dayalı olarak topraklarında verdiği bir koruma türü (IOM, 2011, s.73) olarak tanımlanırken, Castles ve arkadaşları tarafından (Castles vd. 2022, s.37) ise, mülteci statüsü için başvurmuş ve halen mülteci olarak tanınmasına ilişkin bir karar bekleyen kişi olarak ifade edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, 1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği tarafından belirlediği şartlar doğrultusunda kişilere “sığınmacı” statüsü vermektedir (RG, 1994).

Birleşmiş Milletlere göre sığınmacı, “*İrki, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için, vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı* ifade etmektedir (BMMYK, 2005, s.8). Diğer taraftan Göç Terimleri Sözlüğüne göre sığınmacı (asylum-seeker) kavramı ise “ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkede mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişi” olarak tanımlanmaktadır (IOM, 2011, s.74).

Savaşlar ve iç çatışmalar, çoğu zaman insanları zorunlu olarak göç etmeye zorlamaktadır. Bu insanlar, güvenli bir yaşam arayışıyla gittikleri hedef ülkelerde “mülteci” ya da “sığınmacı” olarak adlandırılmaktadır. Mülteciler ve sığınmacılar yaşamlarını ve güvenliklerini tehlikeye atan işkence, savaş ve diğer faktörler nedeni ile uluslararası koruma talebi ile ülkelerini terk etmiş ve uluslararası koruma talebinde bulunmuş göçmenlerdir (Bartram, Poros & Monforte, 2019, s.229).

1.1.4. Açık Kapı Politikası

Açık Kapı Politikası, insani krizler, savaşlar, doğal afetler gibi acil durumlarda taraf devletlerce söz konusu olaylardan olumsuz etkilenen kişilerin, ülkelerine giriş ve çıkışına izin vermesi gibi ülkelere kabul etmesine yönelik uygulamış oldukları politik seçenekler bağlamında kullanılmaktadır. Devletler açık kapı politikasını, siyasi

ihtiyaçlar, ekonomik koşullar, güvenlik endişeleri gibi etkenlerin değişken olması nedeniyle, keyfi ya da birtakım politik sebeplerle uygulayabilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti tarafından uygulanan bu politika, komşu ülkelerden gelen sığınmacı ve mültecilere yönelik bir hoşgörü ve kabul politikası olarak ifade edilmektedir (NTV, 2016). Bu kapsamda zorunluluk içermeyen politik veya ekonomik bir devlet politikası olarak, ülkelerin vatandaşı olmayan insanlara sınırları denetimli ya da denimsiz olarak açtığı süreçlerdir (Alptekin, 2023, s.6). Bu politika, insani acil yardım gereksinimde bulunan kişileri sınırlara geldiği takdirde aciliyet barındırması sebebiyle ülke içine almasında kolaylık sağlayan, bir politika türüdür.

1.1.5. Geçici Koruma

Geçici Koruma, ülkesine geri dönemeyen, acil durumda olan kişilerin bireysel sığınma talepleri incelenerek geçici koruma altına alınmaktadır. Politik nedenlerle ülkelerinden ayrılmaya mecbur kalmış kişiler Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) tarafından şu şekilde ifade edilmektedir; *ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma sağlanabilir* (RG, 2013, m.91). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu içerisinde yer alan 91. madde kapsamında belirtilen başvurulara olumlu yanıt alamayanlar içinse 2014 yılında Geçici Koruma Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelik içerisinde kitlesel göçlerle gelmiş yerinden edilmiş kişilerin, sağlık, eğitim, çalışma izni, sosyal yardımlar, seyahat izinlerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Bu bakımdan Geçici Koruma Yönetmeliği ile Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu arasındaki farklar şu şekildedir; Yönetmelik, kitlesel bir akınla ülkeye giriş yapacak kişilere uygulanırken, kanun tüm yabancı mültecileri, ikamet izni sahiplerini ve uluslararası koruma talep edenleri kapsamaktadır. Geçici koruma kapsamında kişiler ikincil koruma altına alınmaktadır. YUKK ise, uluslararası koruma talep eden kişileri bireysel olarak değerlendirerek mülteci ve şartlı mülteci² olarak adlandırmaktadır.

² Üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar kalma hali.

Geçici Koruma, acil durumlarda kişilerin ülkelerine dönememesi nedeniyle bireysel statü belirleme durumu olmaksızın hızlı ve pratik bir çözüm olarak karşımıza çıkmaktadır (GİB, 2024a). Dolayısıyla geçici koruma için önemli üç temel unsur yer almaktadır; güvenli topraklara erişime izin verilmesi, geri gönderme yasağının uygulanması, temel ihtiyaçların karşılanması (Adıgüzel, 2016, s.15). Son olarak, Türkiye 1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği uyarınca, “sığınmacı” statüsü verdiği kişilere “geçici koruma” sağlamaktadır (Kap, 2014, s.32).

1.1.6. Hedef Ülke

Düzenli ve düzensiz göç yollarıyla yapılan göçlerde varılması planlanan ülke “hedef ülke” olarak adlandırılmaktadır. Göç Terimleri Sözlüğüne göre ise; *göç akınları (yasal ya da yasadışı) için varılacak konumdaki ülke* olarak tanımlanabilmektedir (IOM, 2009, s.25). Bu bağlamda göç edecek kişilerin varış noktası olarak seçtikleri asıl ülke “hedef ülke” şeklinde ifade edilebilmektedir. Göçmenler bu süreçte farklı ülkelere gitse dahi amaçları daima hedef ülkedir.

1.1.7. Menşei Ülke

Castles vd. “menşei” kelimesinin her kişinin tek ve değişmez özüne dayandığını vurgulamaktadır (Castles vd. 2022, s.35). Göç Terimleri Sözlüğüne göre; *göç akınlarının (yasal ya da yasadışı) kaynağı durumundaki ülke* (IOM, 2009, s.41) olarak ifade edilebilmektedir. Göç edecek kişilerin doğdukları yer yahut ayrıldıkları yer, anavatanı olan ülke demek yanlış olmayacaktır.

1.1.8. Transit Ülke

Menşei ülkeden, hedef ülkeye göç edecek kişinin içinden geçtiği ya da konakladığı ülke olarak adlandırılan kavram ise “transit ülke”dir. Tanımların ışığında göç akınları (yasal ya da yasadışı) varılacak hedef konumundaki ülke hedef ülke, bu göç akınlarının kaynağı olan ülke ise menşei ülke olarak tanımlanmaktadır (IOM, 2009). *Buradan hareketle düzensiz göçün yeni bir türüne de değindiği görülmektedir*

(Türkalp, 2023, s.35). Yeni bir tür olan transit göç, göçmen ve mültecilerin, varacakları ülkelere uzak olmaları sebebiyle, konakladıkları ülkeleri kapsamaktadır (Düvell, 2008, s.1). Hedeflenen ülkeye varmak isterken geçiş ülkesi olarak kalma durumuna verilen adlandırmadır (Battır, 2021, s.90).

1.2. Göçün Nedenleri ve Türleri

İnsanlar, daha iyi yaşam koşulları arayışıyla göç etmektedir. Bu göçler bazen bireysel ve bazense kitlesel olabilmektedir. Göç, insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Kişilerin doğdukları yerden başka bir yere göç etme isteği ve merakı ortaya koyabilirken, bazıları aidiyet duygusu ve konfor alanını terk etme korkusu nedeniyle mecbur kalmadıkça göç etmekten çekinmektedir. Yapılan bu göçler, sonraki göçlere öncülük etmekte ve bu nedenle göçler sürekli bir sirkülasyon içinde devamlılık göstermektedir. Tarih boyunca göç hareketleri, siyasal, ekonomik, sosyo-kültürel, psikolojik faktörler ve toplumsal cinsiyet rollerinin ötekileştirilmesi gibi nedenlerle insanlık tarihinin ayrılmaz bir parçası olmuştur (Berk, 2020, s.118). Göçler, gönüllü veya zorunlu, bireysel veya kitlesel, kalıcı veya geçici, iç veya dış, düzenli veya düzensiz, vasıflı veya vasıfsız gibi kategorilerde sınıflandırılmaktadır (Özbey, 2023, s. 27). Bu sınıflamalar, göçlerin çeşitli nedenlerini ve dinamiklerini anlamada önemli bir çerçeve sunmaktadır. Genel olarak bireyin gönüllü yaptığı göçler, sosyo-kültürel nedenler arasındayken; kitlesel göçlerde ise bu durum siyasal-politik nedenlerden ötürü olabilmektedir.

1.2.1. Politik Nedenler

Göçün politik nedenleri, ekonomik faktörlerle bağlantılı olsa da genellikle daha karmaşıktır. Özellikle kitlesel göçlerin arkasında savaşlar, çatışmalar, siyasal baskılar ve insan hakları ihlalleri gibi sebepler önemli rol oynamaktadır. Bu tür durumlar, insanların evlerini terk etmek zorunda kalmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla otoriter ve baskıcı rejimlerden ötürü muhalif bir grup başkaldırabilmekte ya da bir grup bu duruma karşı çıkarak protesto girişimlerinde bulunabilmektedir. Bu nedenlerden

dolayı çıkacak olan iç savaşlar beraberinde yoğun göç verilmesine neden olabilmektedir. Bu nedenler (Battır, 2021; Castles vd. 2022);

-Siyasi nedenlerden ötürü otoriter rejimlerin ve baskıcı hükümetlerin azınlıkta olan dezavantajlı gruplara insan hakları ihlallerinde bulunma durumları,

-İç karışıklıklar ve savaşlar nedeniyle zorla yerinden edilme,

-Siyasi nedenlerden dolayı nüfus değişimleri mübadele sonucunda göç etme,

-İdeolojik ve dini anlamda kültürel farklılıklardan ötürü göç etme,

-İklim değişikliği ve çevresel felaketlerden ötürü; kuraklık, sel, deprem gibi doğaüstü olayların yaşanması politik nedenler arasında sıralanabilmektedir. Bu bakımdan göçün politik nedenlerini anlayabilmek, göç eden kişilerin sebeplerini anlamak bu sorunların çözümüne ilişkin tavır ve tutum içerisinde olmak devletler tarafından toplumsal uyumu kolaylaştıran etkili bir çözüm olabilmektedir.

1.2.2. Sosyo-kültürel Nedenler

Göçlerin yoğunlaşması, insanların başka hayatları gözlemleme ve daha geniş alanlara odaklanabilme yetisini de beraberinde getirmiştir. Bu sayede insanların pek çok konuda değişen dünyaya ayak uydurma ve algılama biçimlerinde değişimler görülebilmektedir. Sosyokültürel açıdan göç, bireylerin daha iyi bir yaşam isteği, eğitim ve iş imkanlarına erişim, ideolojik ve düşünsel farklılıklar ve cinsiyet gibi çeşitli sebeplerle gerçekleşebilmektedir (Sırım & Erim, 2020, ss.80-81). Kişiler motivasyonlarını sağlayacak ve mutlu olacakları ülkelere göç etme isteklerinde bulunabilmektedirler. Sosyokültürel göç nedenlerini sıralayacak olursak (Battır, 2021, ss.72-77);

-Kültürel çatışmalar ve ayrımcılık nedeniyle

-Eğitim dolayısıyla gelişme ve iş olanakları nedeniyle

-Aile birleşimi nedeniyle

-Din ve inanç özgürlüğü

-Yaşam tarzı ve değerler etkili faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç olarak, sosyokültürel göçler, bireylerin yaşam kalitesini artırmak, daha iyi fırsatlar aramak ve çeşitli sebeplerle yeni yaşam alanlarına yönelme arayışını yansıtarak hem bireysel hem de toplumsal düzeyde önemli değişim ve etkileşimlere yol açmaktadır.

1.2.3. Düzenli Göç

Düzenli göç kavramı hakkında birçok tanım bulunmasına rağmen kabul görmüş en yaygın şekli ile; “tanınan, yasal kanallar kullanılarak gerçekleşen göç” olarak ifade edilmektedir (IOM, 2009, s.14). Resmi olarak kabul edilen kanallar; kişilerin göç ettikleri ülkede, hukuki statülerini sağlayan, uluslararası hukuka uygun olarak tanınmaktadır. Düzenli göçün daha geniş ifade şekli ise; bir kişinin menşe ülkesinden çıkarak transit geçişini ve girişini düzenleyen yasa ve yönetmeliklere uygun olarak, ikamet yerinden yeni bir ikamet yerine girişi olarak tanımlanmaktadır (IOM, 2017).

1.2.4. Düzensiz Göç

Düzensiz göçler konusunda özellikle literatürde birçok tanım mevcut olmasına rağmen sıklıkla göç terimleri sözlüğünden faydalanılmaktadır. Göç Terimleri Sözlüğüne göre düzensiz göç; “Düzensiz göç yasadışı giriş veya vizenin geçerlilik tarihinin sona ermesi yüzünden transit veya ev sahibi ülkede hukuki statüden yoksun kişi” (IOM, 2009, s.15) olarak ya da kısaca *tanınmış, yetkili kanallar aracılığıyla gerçekleşen göç* (IOM, 2017) olarak tanımlanır. Bu bağlamda *hukuki statüden yoksun kişiler yasadışı göçmen- ya da gizli/kayıt dışı göçmen olarak kabul edilmektedir* (Battır, 2021, s.90). Bunun yanında pek çok yazar tarafından yasal ve yasadışı olarak da (Fassmann vd. 2005 ss.13-14) tanımlanan bu terimler tezin içerisinde yaygın olarak düzenli ve düzensiz göç olarak kullanılmasına karşın bazı durumları ifade ederken yasal ve yasadışı olarak da ifade edilecektir.

1.2.5. Gönüllü Göç

Göç türleri içerisinde, göçmenlerin tercihlerinin göçü tetikleyen nedenler üzerinde etkili olup olmamasına bağlı olarak gönüllü ve zorunlu göçler olarak ikiye

ayrılmaktadır. Gönüllü göçler, göç kararında kişinin bireysel özgürlükleri ve refah bir hayat biçimi belirleyici olmaktadır. Göçmen göç kararı verirken ve eyleme geçerken yine kaynak ve hedef noktaların itici ve çekici yanları başta olmak üzere pek çok faktörü değerlendirerek hareket eder (Battır, 2021, s.83). Gönüllü göçlerin içerisinde ekonomik temelli göçler, eğitim göçü, aile birleşimi gibi nedenlerden olabilmektedir.

1.2.6. Zorunlu Göç

Zorunlu göçler, çevre felaketleri, çatışma, kıtlık veya geniş ölçekli kalkınma projeleri sebebiyle yerlerinden edilmiş kişiler için kullanılmıştır (McConnel, 2016, s.1) Bu göçler, zoraki ve gönülsüz olarak yapılan göçlerin tamamı için kullanılmaktadır. Bartram vd'na göre ise, *Zorunlu göçün en tipik örneği olarak şiddet içeren ihtilaflardan, zulümlerden ve/veya kasıtlı sınır dışından kaynaklanan yerinden edilme veya mülteci akımları gösterilebilir* (Bartram, Poros & Monforte, 2019, s.153) Bireylerin kendi iradeleri dışında savaş ve iç çatışmalar, doğal afetler baskı ve zulümler gibi etnik ve politik sebeplerden ötürü gerçekleşebilmektedir.

Yapılan göçlerin gönüllü yahut zorunlu olarak gerçekleşmesinin temelinde birçok neden bulunabilmektedir. Çoğu gönüllü göçmen aynı zamanda ekonomik göçmenlerdir ve çoğu zorunlu göçmen de siyasi göçmen veya mültecidir (Şemşit, 2010, s.22) Buradan hareketle gönüllü göçmenlerin ekonomik olarak hayat standartlarını değiştirmek adına yaptıkları bireysel göçler olabilirken zorunlu göçler ise politik nedenlerden dolayı kitlesel olabilmektedir. Bahsi geçen bu kavramlar ortaya çıkan göç kuramları için önemli olmaktadır. Bu bağlamda göç kuramlarından bahsedilmesi önemlidir.

1.3. Göçmenlere İlişkin Uluslararası Politika Belgeleri

Türkiye'nin taraf olduğu göçmenlere dair iki sözleşme bulunmaktadır. Bunlardan ilki Cenevre Sözleşmesi ve ek 1967 Protokolü diğeri ise Birleşmiş Milletler Göçmen İşçilerin Haklarına Dair Sözleşme ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK).

1.3.1. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi

Cenevre Sözleşmesi, resmi olarak “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme” 10 Aralık 1948’de Genel Kurulca kabul edilmiş ve 1951 yılında ise Cenevre’de imzalanmıştır. İkinci Dünya savaşı sonrası ortaya çıkan mülteci krizlerini çözmek amacıyla otaya çıkmıştır. Cenevre Sözleşmesi, mültecilerin korunmasına ilişkin uluslararası hukukun temelini oluşturmaktadır. Dolayısıyla 1951 Cenevre Mülteciler Konvansiyonu’nu da öncelik etmesi nedeniyle ilk kapsamlı uluslararası belge olarak sayılabilmektedir (Kaya & Eren, 2015, s.12). Bu Sözleşmeye 146 ülke dahildir. 1951 yılı ve öncesi ülkesini terk etmiş kişileri kapsamakta dolayısıyla 1951 yılı sonrası yerinden edilmiş kişileri kapsamamaktadır.

Bu sözleşme Mülteci Kavramını 1A(2) şu şekilde açıklamaktadır;

1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyet veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korunmasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır(Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC) 1951, 1A(2).

Bu tanıma uyan kişiler mülteci olarak nitelendirilmektedir. Yerinden edilmiş zorunlu göçe tabii tutulmuş kişilerin, sözleşmenin 1A(2) bendiyle hakları korunmaktadır. Fakat mülteci olarak sığınmadan önce, buldukları ülkede ağır bir siyasi suç işlemiş veya buna ilişkin kanaat mevcutsa bu haklar uygulanmayacaktır (ICRC, md.1F (a, b, c)).

Cenevre Sözleşmesi’nde düzenlenen temel hak ve ilkeler şu şekildedir;

Geri Göndermeme (Non-refoulement) İlkesi; *Hiçbir Taraf Devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun göndermeyecek (refouler) etmeyecektir* (ICRC, m.33(1)). İstisna olarak,

bulunduğu ülkenin güvenliğini tehdit edecek ve tehlikeye atacak bir durumun söz konusu olması halinde bu haklardan yararlanılamamaktadır (ICRC, m.33 (2)).

Barınma Hakkı; mültecilerin konut edinme hakları, bu konudaki yasa ve yönetmeliklerin düzenlendiği yabancılara uygulanacaklardan daha az olmayacak biçimde, ev sahibi devletin vatandaşlarına tanınan haklarla aynı koşullarda olmalıdır (ICRC, m.21).

Eğitim Hakkı; mültecilerin temel eğitim konusunda kendi vatandaşlarına uyguladığı muamelenin aynısı ve eğitim düzeylerinin mümkün olduğu ölçüde en iyi ölçüde faydalanmaları hususunda muamele etmeleri beklenmektedir (ICRC, m.22 (1-2)).

Çalışma Hakkı; ülkelerinde yasal olarak ikamet eden mültecilerin ücretli bir işte çalışabilmesi için en uygun muamele yapılması eğer bulunduğu ülkede üç yıldan fazla ikamet ediyorsa, ikamet ettiği ülkenin vatandaşı ile evlenmişse ve bu ülkenin vatandaşlığını taşıyan bir veya daha fazla çocuğunun olması durumunda bu maddeden yararlanamamaktadır (ICRC, m.17 (1) (2- a, b, c)).

Taraf devletlerce ülkelerinde mülteci konumunda olan kişilerin kendi iş yerlerini açabilmeleri, ticari şirket kurmak haklarıyla ilgili olarak yabancılara tanıdıkları hakları dolayısıyla serbest meslek çalışanı ya da iş sahibi olmak haklarını tanımaktadır (ICRC, m.18). Diplomaya sahip olan ve işini tahsis etmek isteyen bir kişinin sanayi mülkiyet hakkı ve ticaret isimleri hakkı en uygun şekilde yapılandırılması beklenmektedir (ICRC, m.19).

Sosyal Yardım Hakkı; Taraf Devletlerin vatandaşına uyguladığı sosyal yardım (ICRC, m.23) haklarının aynısının mültecilere de uygulanmasını, çalışma koşulları, sosyal güvenlik ve işsizlik sigortası gibi sosyal yardımlara erişim hakkının sağlanması gerektiği belirtilmiştir (ICRC, m.24 (1) b). Mültecilerin; çalışma saatlerine göre ücret alması, kadınların ve gençlerin toplu ücret görüşmelerinden yararlanılması hakkı m.24 (1) a bendinde ifade edilmektedir (ICRC, m.24, (1a)).

1.3.2. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü

Cenevre Sözleşmesi'nde tarihsel sınır olarak belirlenen 1951 yılı öncesi yerinden edilmiş kişilerin kapsamı protokol ile 1951 yılı sonrasını da kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Yer alan önemli noktalar ve değişiklikler şu şekildedir (GİB, 1967);

Zaman Sınırlamasının Kaldırılması: Cenevre Sözleşmesi'nde zaman sınırı olarak, 1 Ocak 1951'den önce yaşanmış olayları kapsarken, 1967 Protokolü ile bu sınırın kaldırıldığı görülmektedir. Zaman sınırı kaldırılarak her dönemi ve tüm mültecileri kapsayacak şekilde revize edilmiştir.

Coğrafi Sınırlamanın Kaldırılması: 1967 Protokolü m.1(3) ile 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde "Avrupa'da meydana gelen olayların" coğrafi kısıtlaması kaldırılarak dünya genelinde gelişen olayları kapsayacak şekilde genişletilmiştir.

Tanımların Güncellenmesi: 1967 Protokolü ile Cenevre sözleşmesinde yer alan mülteci tanımı genişletilerek yukarıda verilen şekilde genişletilmiştir.

1.3.3. Birleşmiş Milletler Göçmen İşçilerin Haklarına Dair Sözleşme

Birleşmiş Milletler Göçmen İşçileri Haklarına Dair Sözleşme 18 Aralık 1990 tarihinde kabul edilerek göçmen işçileri ve ailesinin korunmasını düzenlenmiştir. Sözleşmenin başlıca önemli noktaları şu şekilde sıralanabilmektedir (AB, 2004);

Cinsiyet, ırk, renk, dil, din veya inanç, siyasal veya diğer görüş, milli, etnik veya sosyal köken, tabiiyet, yaş ekonomik durum, mülkiyet, medeni hal, doğum veya diğer statüler açısından hiçbir fark gözetilmeksizin, tüm göçmen ve ailelerine uygulanmaktadır (AB, 2004, m.1 (1)). Sözleşme, göçmen işçilerin göç süreçleri boyunca uygulanmak üzere tasarlanmıştır. m.1(2) Göçmen işçi ise; vatandaşlık bağı ile bağlı olmadığı bir Devlette ücret ödenen bir faaliyette çalıştırılacak, çalıştırılmakta olan veya çalıştırılmış olan bir kişi olarak tanımlanmaktadır (AB, 2004, m.2).

Haklar konusunda ayrımcılık yasağı, madde 1 ve madde 7'de belirttiği üzere, kendi ülke sınırları içerisinde yaşayan göçmen işçilerin ve aile fertlerinin ırk, renk,

cinsiyet, dil, din, siyasi görüş gibi farklılıklarından dolayı ayırım yapılması 1.ve 7. maddeler çerçevesinde düzenlenmiştir.

Adil çalışma koşulları, madde 25 gereğince ülkede yaşayan kişiler ve göçmenlerin arasında çalışma koşullarında bir farklılığa maruz kalınmaması, fazla mesai- az ücret ve sağlık sigortasının yapılmaması gibi nedenler bu madde ile yasaklanmıştır (AB, 2004, m.25 (1) a).

Sosyal güvenlik: göçmen işçilerin ve aile fertlerinin sağlık güvencesinin olması, eğitim görme konusunda yerel halkla eşit haklara sahip olması gibi eğitim ve sağlık güvencesi verilmiştir. Diğer taraftan göçmen işçilerin ve aile fertlerinin etnik kimliklerine saygı gösterilmesi, göçmen işçilerin bu sözleşme kapsamında devletten bilgilendirilme hakkı gibi konular düzenlenmiştir (AB, 2004, m.28, 30 ,31, 33).

Aile birleşimi ve çocukların korunmasına dair; göçmen işçilerin ve aile fertlerinin devletin vatandaşıyla eşit muamele görmesini, eğitim hizmetlerinden, sosyal ve sağlık hizmetlerinden, mesleki rehberlik hizmetlerinden faydalanması ve göçmen çocukların yerel okullarda okuyup yerel sisteme adapte olabildiğini madde 45 ile desteklenmiştir.

1.3.4. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Türkiye'deki yabancıların statülerini uluslararası anlamda sağlamaktadır. Yabancıların haklarını düzenleyen önemli bir mevzuattır. Bu kanun yabancıların temel haklarını, uluslararası sorumlulukları çerçevesinde Avrupa Birliği mevzuatına uyumlu şekilde düzenleyerek oluşturulmuştur. Kanunda başvuruda bulunan yabancıların başvuruları değerlendirilerek, ülkesinden ayrılmak durumunda kalmış ve kitlesel göçlerde acil olarak geçici koruma sağlanması durumlarını kapsamaktadır (RG, 2013, m.1). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun başlıca vurguları şu şekildedir;

Kanunun kapsamı, uluslararası koruma talebinde bulunan kişinin eşini ve ergin olmayan çocuklarını Türkiye'de, yasal statüsü, ulusal ve uluslararası düzlemdeki mevzuatlara göre düzenlenmektedir (RG, 2013, m.3).

Geri gönderme yasağı ile hiçbir şekilde insanlık dışı ya da onur kırıcı bir muameleye tabii tutulduğu ve ırkı, dini nedeniyle hayatında tehdit altında olacağı bir yere gönderilemez (YUKK, m.4). Bu kanunda Cenevre Sözleşmesi'nde olduğu gibi bir istisna yoktur. Türkiye'den sınır dışı edilen yabancıların genel müdürlük veya valilikler tarafından yasaklanabilmektedir. Bu durum en fazla beş senedir (RG, 2013, m.9 (2)). Ancak kısıtlı bulunan yabancıların kamu güvenliği bakımından ciddi tehdit unsuru barındırması durumunda genel müdürlükçe bu durum on yıl daha arttırılabilmektedir (RG, 2013, m.9 (3)).

Bu kanun kapsamında ikamet izinlerinin başvurularla birlikte süreleri madde 19-49 arasında detaylandırılmıştır. İkamet izninden muaf sayılan m.20(1)b bendince *vatanısız kişi kimlik sahibi olarak* ikame izninden muaf sayılmaktadır (RG, 2013, m.20(1)). İnsani ikame izniyle ise acil sağlık durumu olan, insan ticareti mağduru olan yabancılar, savaş, iç karışıklık veya felaket durumlarından herhangi birisini yaşayan yabancılar ilgili makamlarca değerlendirilerek insani ikamet izni verilebilmektedir (RG, 2013, m.46, 47, 48, 49).

Şartlı mültecilerin ve ikincil koruma kapsamındaki kişilerin kamu düzenini korumak adına, ikamet etme belirlenen süre ve usullerce yapılarak, adres kayıt sistemine bildirmekle yükümlüdür (m.82). Buradan hareketle başka bir şehre gidilmek istenildiği takdirde valiliklerce verilen seyahat belgesi gerekmektedir (RG, 2013, m.83).

Geçici koruma ve uluslararası korumaya ilişkin; *ülkesinden ayrılmaya zorlanmış ve ülkesine dönemeyen acil koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılarla geçici koruma sağlanabilmektedir* (RG, 2013, m.91 (1)).

Genel müdürlük tarafından, ülkenin ekonomik mali imkanları ölçüsünde, uluslararası koruma statüsündeki kişilerin bir gün kendi ülkelerine gittiklerinde sosyal hayatın tüm alanlarında; kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği yaparak, yabancıların bilgi ve birikimlerini artırmak için faaliyetler planlanabilmektedir (RG, 2013, m.96).

1.4. Göç Kuramları

Tüm dünyada, farklı ulusal kökenden insanlar, farklı dilleri konuşanlar ve farklı gelenekler, dinler ve yaşam tarzları insanları birbirleriyle görülmemiş bir düzeyde temas haline getirmektedir (Aktaran: Özbey, 2007, s.11) Göçerlik³, sürekli değişime maruz kalan dilde, tarihlerde ve kimliklerde ikamet etmeyi gerektirir (Chambers, 2019, s.17). Bu nedenle göçerlik varılan her yerin bir geçiş ülkesi olduğu, varılan her ülkede kimliklerinde değişimler yaşadığını, devamlı bir dönüşüm ve adaptasyonu beraberinde getirdiğini vurgular. Sonuç olarak, göç sebeplerine bakılmaksızın, göç eden kişiler menşe ülkeden ayrıldıktan sonra buldukları toplumlarda uyum sürecinden geçerek entegre olabilmektedir. Göç kuramları, uluslararası yapılmış olan göçlerin nedenlerini süreçlerini ve doğrudukları sonuçları ele almaktadır. Kuramlar yetersiz kaldığı takdirde bir yenisi eklenmiştir. Castles göç kuramlarını işlevselci ve tarihsel-yapısalcı kuramlar (Castles, 2022, s.51), olarak ayırıyorken, Yaman, erken dönem ve yakın dönem olarak ayırmıştır (Yaman, 2019 s.35). Erken dönem göç kuramları; Ravenstein Göç kuramı, Stouffer Kesişen Fırsatlar kuramı, Everett Lee'nin İtme-Çekme kuramı ve William Petersen'in Göç tipleri yer almaktadır. Yakın dönem göç kuramlarında ise; Neo-klasik kuram, Yeni ekonomi kuramı, İkiye bölünmüş emek piyasa kuramı, Dünya Sistemi Merkez-Çevre kuramı, Göç sistemleri kuramı ve son olarak İlişkiler Ağı (Network) kuramı bulunmaktadır. Anlam bütünlüğünü sağlamak amacıyla, yakın dönem göç kuramlarından bir seçki yapmak mümkündür. Bu kuramlar, göçün ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlarını derinlemesine anlamamıza yardımcı olabilmektedir.

1.4.1. Erken Dönem Göç Kuramları

Göç kuramları, göç olgusunu açıklamak ve anlamak için önemli bir çerçeve sunmaktadır. Bu kuramsal çerçevenin oluşturulmasının ardından, göç olgusunu destekleyecek yapılara ihtiyaç duyulmaktadır. Ela-Özcan (2016) ve Yaman (2019), göç kuramlarını incelerken, Erken Dönem Göç Kuramları ve Yakın Dönem Göç

³ Sürekli olarak yer değiştirme, yerleşememe.

Kuramları olarak iki ana kategoride sınıflandırmaktadır. Erken Dönem Göç Kuramları arasında Ravenstein'in Göç Yasaları Kuramı, Stouffer'ın Kesişen Fırsatlar Kuramı, Lee'nin İtme-Çekme Kuramı ve Petersen'in Göç Tipleri Kuramı yer almaktadır. Erken dönem kuramları, ilk göç çalışmaları olarak öne çıkmaktadır. Endüstrileşmenin yoğunlaşması, ulaşım imkanlarının artması ve refah seviyesindeki yükselişle birlikte kentlerin birer çekim merkezi haline gelmesiyle özellikle on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında büyük önem kazanmıştır. Bu dönemde milyonlarca insan, iş ve daha iyi yaşam koşulları arayışıyla kentlere göç etmiştir (Yaman, 2019, s.36). Erken dönem göç kuramları, bu büyük ölçekli nüfus hareketlerinin altında yatan dinamikleri anlamak için temel bir referans noktası sağlamaktadır (Ela-Özcan, 2016, ss.188-194).

1.4.1.1. Ravenstein Göç Kanunları Kuramı

Temel göç çalışmaları arasında gelen bu kanun, Ravenstein'in "Göç Kanunları" (The Laws of Migration) isimli makalesiyle klasik göç kuramlarının öncüsü olarak bilinmektedir (Battır, 2021, s.17). Ravenstein 1871 ve 1881 İngiliz nüfus sayımı verilerinden yararlanarak yedi kanun belirlemiştir. Bu yasalar şu şekilde özetlenebilir;

i. Göçmenler göç edilecek mesafeyi önemserler. Bu nedenle kolaylıkla ulaşım sağlayacakları yerleri seçerler. Göçler genelde iş imkanlarının olduğu dolayısıyla sanayi ve ticaretin olduğu yerlere doğru olmaktadır.

ii. Ekonominin, sanayi ve ticaretin geliştiği şehirler çekim gücü yüksek şehirler olmaktadır. Bu nedenle çevre kentlerde yaşayanları kendine çekebilmektedir.

iii. Sanayi ve ticaretin gelişmesiyle bu durumdan pay almak isteyen göçmenler, merkezlere doğru çekilirken gerekli olan işgücünü de işçi, işveren ihtiyacı doğrultusunda karşılıklı olarak faydalanmaktadır. Buradan hareketle işgücü alanında açılan boşluğu, kentlerdeki ekonomiden yararlanmak isteyen göçmenlerle doldurarak bir emilim sağlanmaktadır.

iv. Merkez kentlere yapılan göçlerin yoğunluğu ile göç verme yoğunluğu doğru orantıda ilerleyerek denge sağlamaktadır.

v. Ekonomik olarak çekici kentlere yapılan uzun mesafeli dolaysız basamaksız bir şekilde yapılan göçlerdir. Bu göçlerin hedef ülkeler olan sanayi ve ticaretin geliştiği kentlere giderken yolda daha münasip bir durak olsa bile, hedefinden şaşılmadan basamak olarak kullanılma durumunu ifade eder.

vi. Kırsalda yaşayan insanlar, şehir merkezlerinde bulunan cazip gelen unsurları barındırması nedeniyle, kentlilere göç etme eğilimi kırsal kesimlerde daha fazla olabilmektedir.

vii. Göç sürecine katılımında cinsiyet faktörünün baskın olması, kadınların erkeklere oranla daha fazla göç etme eğilimde olduğunu ifade edilmektedir (Ravenstein, 1885;1889).

1.4.1.2. Stouffer'ın Kesişen Fırsatlar Kuramı

Samuel A. Stouffer 1940 yılında ilk defa bu kavramdan bahsetmiştir. Göç süreçlerinde yalnızca mesafenin öneminin değil, bu mesafeyi katederken ki öne çıkan fırsatların da aynı orantıda olduğunu iddia etmektedir. Öyle ki hareketlilik ve mesafe arasındaki yakın ilişkinin varlığını ortaya koyarak; *belirli bir mesafe giden kişi sayısının, o mesafedeki fırsatların sayısı ile doğru orantılı, araya giren fırsatların sayısı ile ise ters orantılı* olduğunu ifade etmektedir (Stouffer, 1940, s.846). Bu bağlamda göç edecek kişi ne kadar uzak kentlere giderse iş imkanları dolayısıyla ekonomik oluşabilecek fırsatların da doğru orantılı şekilde artacağını ileri sürmektedir (Battır, 2021, s.33). Göç edecek kişi kar-fayda analizi yaparak bu bakımdan göç edebilmektedir.

1.4.1.3. Lee'nin İtme- Çekme Kuramı

Everett Lee İtme-Çekme kuramını 1966' yayınladığı Göç Teorisi (A Theory of Migration) başlıklı makalesiyle ortaya koymuştur. Lee (1966, s.50) göç sürecini etkileyen faktörleri şu şekilde sıralamıştır;

- i. Menşei/kaynak bölgesi faktörleri (yaşanılan yer),
- ii. Hedef bölgesi faktörleri (göç edilecek yer),
- iii. Aracı/Aradaki engeller,
- iv. Kişisel faktörler.

Lee, buradan hareketle göçmenlerin kaynak ülkelerinde itici güçlerin olduğunu ve hedef ülkelerinde ise çekici faktörlerin çoğunlukta olduğunu ifade etmektedir. Aracı- araya giren engellerin ise göç sürecinde oluşabilecek problemler ve engellerden olduğunu ifade etmektedir. Son olarak kişisel faktörler kişinin göç etmekteki ailevi, sosyal eğitim ve sağlık durumları gibi bireysel nedenlere dayanmaktadır. Dolayısıyla burada göçün planlanabilir tarafından bakılmaktadır.

1.4.1.4. Petersen'in Göç Tipleri

William Petersen 1958 (s.258) yılında göçün temel sebeplerini ortaya koymak adına beş farklı göç tipinden bahsetmektedir. Bunlar;

- i. İlkel Göçler, doğal afetler nedeniyle yapılmaktadır.
- ii. Zorunlu Göçler, bu göç tipi siyasi politik nedenlerden dolayı savaş, soykırım gibi zoraki nedenlerden ötürü yapılmaktadır.
- iii. Yönlendirilmiş Göçler, zorlama göçlerin aksine göçe teşvik edilip kararı kişiye bırakılma durumudur.
- iv. Serbest Göçler, bu göç tipi, kişinin bireysel hak ve özgürlüklerini aradığı, daha iyi yaşam koşulları umuduyla yapılmış göçlerdir.
- v. Kitlesele Göçler, kısa bir sürede öncü göçmenlerin göçüp arkasından bir yığın daha insanın gelmesi dolayısıyla zincirleme göçü başlatan göç tipidir.

Petersen'in göç tipleri, göç hareketlerini ve göç sürecinin ana sebeplerini anlamak için geliştirilmiştir. Bu tipoloji, farklı göç türlerini sistematik bir şekilde sınıflandırmaktadır. Böylece göç olgusunun derinlemesine analizine olanak sağlamaktadır.

1.4.2. Yakın Dönem Göç Kuramları

Yakın dönem göç kuramları, göç dinamiklerini daha derinlemesine anlamak ve analiz etmek amacıyla geliştirilmiş çeşitli kuramları içermektedir. Bu kuramlar arasında Neo-Klasik Kuram, Yeni Ekonomi Kuramı, İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı, Dünya Sistemleri/Merkez Çevre Kuramı, Göç Sistemleri Kuramı ve İlişkiler Ağı (Network) Kuramı bulunmaktadır. Bu kuramlar, göç süreçlerini ve hareketlerini farklı perspektiflerden ele alarak daha kapsamlı bir analiz sunmayı hedeflemektedir. Örneğin, Neo-Klasik Kuram, bireysel ekonomik rasyonaliteyi ön plana çıkarırken, Yeni Ekonomi Kuramı aile ve topluluk düzeyindeki ekonomik stratejilere odaklanmaktadır. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı, iş gücü piyasasındaki yapısal farklılıkları vurgularken, Dünya Sistemleri Kuramı küresel ekonomik ve siyasi dinamiklerin göç üzerindeki etkilerini incelemektedir. Göç Sistemleri Kuramı, göçün coğrafi ve sosyal sistemler içerisindeki etkileşimlerini analiz ederken, İlişkiler Ağı Kuramı bireyler arasındaki sosyal bağların göç kararlarındaki rolünü ortaya koymaktadır (Ela-Özcan, 2016, ss.194-206). Bu açıdan, genel göç türlerinin nedenlerini ve dinamiklerini içermesi bakımından zengin bir seçki sunmaktadır.

1.4.2.1. Neo-Klasik Kuram

Castles'e (2022, s.56) göre işlevselci paradigmadan gelen bu kuram uluslararası göç kuramlarının en eski kuramlarından sayılmaktadır. Kuramın temelleri modernleşme dönemine dayanması sebebiyle, artan iç göçlerin bir süre sonra uluslararası göç haline gelmesini vurgulamaktadır. Bu bağlamda 19. yüzyıl ikinci yarısında sanayileşmenin ve istihdam imkanlarının artması, ulaşımın kolaylaşması, kentlerin birer çekim merkezi haline gelmesi sonucunda, söz konusu kuramlar ortaya çıkmaktadır. Ekonomik temelli olan göçler, arzın talebi karşılamadığı, emek gücünün iş gücü piyasasına denk gelmediği durumlarda meydana gelmektedir. İş gücü maliyetlerinin karşılandığı, yüksek ücretli ülkelere yapılacak olan göçlerin motivasyonunu arttırmaktadır.

Neo-klasik Göç Kuramı, kendi içinde makro ve mikro olarak ayrılmaktadır. Mikro düzeyde seyreden kuram, Sjaastad, Borjas ve Tadaro tarafından kurgulanmıştır.

Geliştirilen mikro-ekonomik kuram *göçmenleri maliyet- fayda hesabına dayanarak geldiklerini maksimize etme amacıyla hareket etmeye karar veren bireysel rasyonel aktörler olarak görmektedir* (Castles, 2022, s.56). Bireylerin yüksek verimlilik eşittir yüksek kazanç denklemine karşılık gelen iş bulma maliyetleri de yer almaktadır. Bahsi geçen maliyetler; taşınma masrafı, dil eğitimi, iş bulma sürecinde temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve son olarak bir kültürden kopup başka bir kültüre olan adaptasyon süresi, maddi manevi maliyetleri kapsamaktadır. Bu bakımdan olumsuzlukları da içinde barındırması sebebiyle yapılacak göçleri azaltmakta ya da kaldırmaktadır. Makro-ekonomik model ile ayrıldığı husus ise istihdam açısından tam istihdam modelinde olmasıdır (Abadan-Unat, 2017, s.54).

Ekonomik göç kuramlarının başında gelen Neo-klasik Göç Kuramı, göçlerin ana sebepleri içerisinde yer almaktadır. Kişilerin bulunduğu ülkede iş gücü maliyetinin yeterli olmaması nedeniyle iş gücü maliyetlerinin karşılandığı ülkelere doğru göç etme durumunu kapsamaktadır. Bu kuram makro ve mikro kuram olarak alt başlıklara ayrılmaktadır. Göç olgusunu, bireylerin ekonomik kararları çerçevesinde açıklamaya çalışmaktadır. Kişilerin hayat standartlarını yükseltmek için refaha ulaşmak adına yaptıkları göç biçimini açıklamaktadır. Göç eden kişilerin emeklerinin karşılığını alacağı düşüncesiyle hareket etmelerinin de başlangıçta belli başlı maliyetleri karşılamaları gerekmektedir. Bu maliyetlerin başında dil öğrenimi için kurslar, iş bulma kadar temel ihtiyaçlarını karşılamak, sürecin beraberinde kalınan yere adaptasyonu sağlamaya çalışmak, maddi manevi maliyetleri kapsamaktadır (Berk, 2020, ss.118-121).

1.4.2.2. Yeni Ekonomi Kuramı

Yeni Ekonomi Kuramı, Neoklasik geleneğe bağlı olarak Oded Stark tarafından geliştirilmiştir. Bu kuram göç eden bireyin yalnızca bireyi merkeze alarak ailesinden, akrabasından dolayısıyla yaşadığı toplumdaki bağımsız olarak varsayılmayacağı görüşündedir (Yaman, 2019, s.47). Neo-Klasik Göç kuramının eleştirisi olarak ortaya çıkmaktadır. Göç edecek birey hane halkının beraberinde bağlı bulunduğu toplum öngörüsünde hareket etmektedir (Abadan-Unat, 2017, ss.54-55). Bu anlayış aile

bireylerinin her birinin farklı ülkelere yapacakları göçlerin dolayısıyla iş ve sermaye farklılıklarının aileye çeşitli gelir kaynağı sunacağı düşüncesiyle temellenmiştir. Hane halkının, uluslararası ekonomi temelli göçleri desteklemesinin bir diğer sebebi ise oluşabilecek gelir eşitsizliklerinden doğacak rizikoların önüne geçilme düşüncesidir (Abadan-Unat, 2017, ss.56-57). Sonuç olarak Yeni Ekonomi kuramı, Neo-klasik kuramın bireyselliğe olan eleştirisi karşısında doğmuştur. Dolayısıyla hane halkının yaşadığı topluma aidiyeti göç etme fikrinde önemli bir faktör olabilmektedir.

1.4.2.3. İkiye Bölünmüş Emek Piyasa Kuramı

Emek Piyasası Kuramı, *uluslararası göç hareketlerinin modern sanayi toplumlarının işgücü talebinden ileri geldiğini savunmaktadır* (Abadan-Unat, 2017, s.57). Emek- Piyasa Kuramı'nın başlıca savunucusu olan Piore, endüstrileşmiş toplumların daima tükenmez bir işgücü sağlamak için, göçlerin sürekliliğini savunmaktadır. Bu durumun sonucunda ise sermaye- emek bakımından ayrıma gidileceğini öngörmektedir. Esnek ve ucuz işgücünü karşılamak adına yapılacak göçlerin gerekliliği, hedef ülkelerde düalizme sebep olarak birincil ve ikincil sektörlerin gerekliliğini ortaya koymaktadır (Abadan-Unat, 2017, ss.57-61).

Öyle ki sermayenin yoğun olduğu işlerde, işverenin işçiyi eğitmesi ve yapılacak işin tam anlamıyla uyumu için donatması gerekmektedir. Dolayısıyla emek verilen işçinin yerinin doldurması zorlaşmaktadır. Bu bakımdan birincil sektör nitelikli işçiler olacağından ülkenin sermaye zinciri için önemli konumda olmaktadır. Diğer taraftan emek-yoğun işlerde vasıfsız işgücünü niteleyerek ikincil sektör çalışanını vurgulamaktadır. Ekonomik olarak işverenin, düşük maliyetlerle çalışmak üzere temin edeceği göçmen işçiler bu tanımda yer almaktadır. Temin edilemeyen düşük vasıflı işlerde yerel halktan kadınların işgücüne katılımı sağlanmaktadır. Diğer taraftan birincil işgücünde eğitilmiş ve zengin kişiler olumlu şekilde değerlendirilirken ikincil işgücünde ırk, cinsiyet ayrımları yapılarak göçmenlerin diplomalarının geçerliliği yok sayılmaktadır (Castles, 2022, ss.54-63). Bu bakımdan ikincil sektör çalışanları güvencesiz konumda düşmektedir. Dolayısıyla işveren, birincil sektörde donanımlı işçilere yüksek maliyetler öderken ikincil sektörde daha az maliyetle yeri doldurabilir

vasıfsız işçilere yönelmektedir. Sonuç olarak Bölünmüş İşgücü Piyasası kuramı, diğer kuramlarda olduğu gibi göçmenin, ekonomik, sosyo-refah seviyesinin yükselmesi ve geride bıraktığı aileyi desteklemesi konusunda hemfikirdir. Bu kuramda farklı olarak uluslararası göç hareketlerinde işgücü isteğiyle istihdam edilme durumu gelmektedir (Abadan-Unat, 2017, ss.58-60).

1.4.2.4. Dünya Sistemleri Kuramı

Dünya Sistemleri kuramı, 1970'lerde "Merkez-Çevre Kuramı" olarak da bilinen, Bağımlılık Okulu düşünürleri olan Samir Amin, Andre Gunder Frank gibi toplum bilimcilerin katkılarıyla geliştirilmiştir (Battır, 2021, s.34). Sistemin özünde ülkeler, ihtiyaçları doğrultusunda, merkez ve çevre ülkeler olarak ikiye ayrılmaktadır. Merkez ülkeler, ekonominin ve sosyal refahın arttığı modern ülkelerken çevre ülkeler, merkez ülkelerin sömürsünde olan ülkeler olarak görülmektedir. Dünya Sistemleri Kuramı, *özellikle geçmişte sömürgecilik yapmış olan devletlerle onların eski sömürgeleri arasında cereyan etmektedir* (Abadan-Unat, 2017, s.63). Merkez ülkeler sosyo-ekonomik anlamda gelişmiş ülkelerken, *çevre ülkeler ise merkez ülkelerin eliyle örülmüş kapitalist ağ ve değerlerle kuşatılmış, onlara bağımlı ülkelerdir* (Yaman, 2019, s.51). Bu kuram, merkez ülkelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyleri doğrultusunda çevre ülkelerden, yüksek yaşam standartlarına ulaşım amacıyla, merkezden çevreye göçleri ele almaktadır. Uluslararası göç literatüründe kapitalist ekonomilerin bulunması ile, ulus-ötesi pazarları korumak için gerek siyasal gerekse askeri müdahaleler söz konusudur (Abadan- Unat, 2017, ss.61-64). *Çevre ülkelerden merkez ülkelere doğru akan zorunlu göç bu eşitsiz iktisadi sistemin sonucudur* (Cizreli, 2015, s.34). Dolayısıyla ucuz işgücü, emek-yoğun, pazar ve hammaddeye olan yakınlık gibi önemli ihtiyaçlardan ötürü ülkeler arasında karşılıklı bağımlılık söz konusudur. Göç, sermaye için bir çeşit ucuz emek olarak görülmektedir (Aktaran: Güllüpinar, 2012, s.67). Sonuç olarak, merkez ülkeler sanayisini geliştirerek fabrikalar kurmakta ve ucuz işgücü olarak gördüğü emek yoğun işlerde çevre ülkelerden göç almaktadır. Çevre ülkeler ürettiklerini ihraç ederken, ucuz ücretler nedeniyle kadın ve çocuk işçi istihdamına öncelik vererek, erkek çalışanların işlerini ellerinden almaktadır. Bu sebeple erkek işçi göçü merkez ülkelere daha fazla olmaktadır

(Çağlayan, 2006, ss.78-82). Merkez-Çevre kuramında ihtiyaçlar karşılığında bir bağımlılık söz konusu olup, *kapitalist değerler ve ekonomik zorunluluklar sistemi çerçevesinde karşılıklı olarak birbirine bağımlıdır* (Çağlayan, 2006, s.79). Bu bağımlılık kapitalist ülkelerin elinde artarak kapitalist olmayan çevre ülkelere de yayılmaktadır.

1.4.2.5. Göç Sistemleri Kuramı

Birbirine yakın ya da uzak aralıklarda olan, temelinde siyasi ve ekonomik faktörler barındıran, iki veya daha fazla ülkenin anlaşmalarla göç alıp vermesi durumudur (Yaman, 2019, ss.54-55). Göç Sistemleri Kuramı, Akin L. Mabogunje (Aktaran: Battır, 2021, s.48) tarafından geliştirilerek kaynak ve hedef ülke arasında sosyal, politik, ekonomik, kültürel etmenler tarafından yönlendirildiği kabul edilmektedir (Battır, 2021, s.47). Ekonomik göç kuramları içerisinde diğerlerinden farklı olarak multidisipliner bir yapıya sahiptir. Yaklaşımın, ülkeler arasındaki iletişim sürekliliği, devletler arasındaki ilişkileri, kültür ve toplumsal yapıların kaynaşması gibi öngörülere bulunmaktadır (Castles, 2008).

Bu kuram, göçün ekonomik, sosyal, politik ve kültürel faktörler gibi çeşitli etmenler tarafından yönlendirildiğini kabul etmektedir. Örneğin, ekonomik göç, kaynak ülkelerdeki işsizlik oranları, hedef ülkelerdeki iş imkanları, ücret farkları ve sosyal yardım politikaları gibi faktörlerden etkilenmektedir. Sosyal göç ise aile birleşimi, eğitim imkanları ve yaşam kalitesi gibi sosyal faktörlerden etkilenmektedir. Politik göç ise savaşlar, siyasi baskılar ve insan hakları ihlalleri gibi politik faktörlerden etkilenmektedir. Göç Sistemleri Kuramı, bu faktörlerin karmaşıklığını ve etkileşimini vurgulayarak göçün nedenlerini ve sonuçlarını daha kapsamlı bir şekilde açıklamaktadır. Bu şekilde, göç politikalarının ve sosyal uyum çabalarının daha etkili bir şekilde tasarlanmasına yardımcı olmaktadır.

1.4.2.6. İlişkiler Ağı Kuramı

İlişkiler Ağı Kuramı, göç sebeplerinden çok yapılmış göçlerin buldukları ülkelerdeki oluşturulan sosyal ağlarla ilgilenmektedir. Göçün zaman ve mekân

unsurunu ele alan bu kuram, *geldikleri ülke ile yeni yerleştikleri ülkelerde eski göçmenler, yeni göçmenler ve göçmen olmayan kişiler arasında ortak köken, soydaşlık ve dostluk bağlarından oluşan kişiler arası bağlantılardır* (Abadan-Unat, 2017, s.64). Buradan hareketle göç eden kişiler sonrasında gelecek göçmenlerin öncüsü konumundadır. Dolayısıyla daha önceden edinilmiş tecrübe ve becerilerini birbirlerine aktarmaktadırlar. Bir nevi göçmen ayak izleriyle bir sonraki grubun yollarını kolaylaştırmış olmaktadır. Birbirini izleyen göç dalgaları ve öncülerin biriken tecrübelerinden hareketle genişleyen ağ neticesinde göç artık kendini besleyen ve devam ettiren bir yapıya bürünmektedir (Aktaran: Yaman, 2019, s.57). Sosyal ilişkilerle birlikte arkadaşlık, dostluk, aile bağlarıyla toplumsal adaptasyon boyutunda pozitif katkılar sunmaktadır. Dernek ve vakıflar kurarak bir araya gelerek, göç edecekler için altyapı oluşturmaktadırlar. Dolayısıyla maddi manevi destek çıkılmaktadır. Bu bağlantılarla birlikte oluşacak risk ve problemleri asgari düzeyde tutmak asıl amaçlarından. Zira kuramın oluşabilecek olumsuzluklarının başında gettolaşma gelmektedir. Dil öğrenme ve topluma uyum sağlama gayesinde olmayıp belli bir bölgeye uyumlanarak, yaşam sürdürülmesi olası olabilmektedir. Sonuç olarak İlişkiler Ağı Kuramı, göçün bireysel yönünü ele alarak diğer ekonomik göç kuramlarından farklı olarak sosyolojik ve psikolojik boyutuna odaklanmıştır. Buradan hareketle göçmen hareketliliğini, sürekliliğini sağlayan, uyum sürecini hızlandıran bir yapıyı ortaya koymaktadır.

1.5. Kesişimsellik Kuramı

Kesişimsellik kuramı, Kimberle Crenshaw'ın kaleme aldığı iki makale olan; *Irk ve Cinsiyetin Kesişimini Marjinal Olmaktan Çıkarmak: Ayrımcılık Karşısı Hukuk, Feminist Teori ve Irkçılık Karşısı Politikaların Siyah Feminist Eleştirisi* (Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory, and Antiracist, 1989) ve *Marjinleri Haritalamak: Kesişimsellik, Kimlik Politikaları ve Renkli Kadınlara Yönelik Şiddet* (Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics and Violence against Women of Color, 1991) makaleleriyle kavramsallaştırılmıştır. Kesişimsellik kuramı din, dil, etnik kimlik ve cinsiyet gibi nedenlerle kesişen unsurları barındırmaktadır.

Kesişimsellik kuramı her ne kadar literatürde kavramsallaştırıldığı tarihle anılmış olsa da Collins & Bilge (2023), kesişimsellik tarihinin çok daha eskilere dayandığını, literatürde yer aldığı tarihten itibaren başlamış olduğu görüşüne karşı çıkarak, insanların bu çakışan kesişimlere çok eskilerden beri maruz kaldıklarını belirtmektedir. Bu düşünceyi destekleyen Davis (2008, s.74), 1977 gibi daha önceki tarihlerde de siyahi feministler ve üçüncü dünya feminist akademisyenleri tarafından kadın deneyimlerinin, ihmallerinin dile getirildiğini vurgular. İnsanların coğrafi konumlarına göre deneyimledikleri toplumsal olgular, özellikle 1960'ların sonu ile 1980'lerin başı arasında tarih sahnesinde toplumsal hareketlerle birlikte şekillenmiştir. Bu dönemde, kesişimsellik; toplumsal eşitsizlikler, iktidar ilişkileri, toplumsal bağlam, karmaşıklık ve toplumsal adalet kavramlarıyla bağlantılı olarak tartışılmıştır. Sömürgecilik, ırkçılık, cinsiyetçilik, militarizm ve kapitalist sömürü gibi krizlerin her biri, bu kavramlar bağlamında, toplumsal hareketlerle bütünleştirilerek süreci şekillendirmiştir (Collins & Bilge, 2023, ss.130-142).

Kesişimsellik kuramının literatürde yer alması için uzun bir dönem geçmiştir. Tarihsel olarak bu kesişimlerin çıkış noktasında, beyaz olmayan kadınların görünür olma ve haklarını talep etme mücadelesi ön plandadır. Öyle ki kesişimsellik kuramı, feminist teori içerisinde en normatif kaygı olan “kadınların arasındaki farklılığın kabul edilmesine” hitap etmektedir (Davis, 2008, s.71). Bu nedenle, kadınları tek bir grup olarak görmek yerine, farklı ırklardan, sınıflardan, etnik kökenlerden ve kültürlerden geldiklerini göz önünde bulundurmak önem arz etmektedir. Bu farklılıkların onların deneyimlerini nasıl şekillendirdiğini toplum bazında normatif bir kabulün sağlanması, yalnızca eşitlikçi bir feminist teori oluşturmak için değil, aynı zamanda toplumsal adaletin bütüncül olarak tesis edilebilmesi için de elzem görülmektedir. Dolayısıyla bu durumun sebebi, günümüz feminizminin karşı karşıya olduğu en önemli meseleye, yani tarih boyunca süregelen dışlanma mirasının yarattığı derin yaralara dikkat çekmesidir (Zack, 2007, s.197). Kadının tarihsel süreçte varlığı boyunca maruz kaldığı ayrımlar, ten rengi, cinsiyet ve etnik kökenden kaynaklanan ayrımlarla bütünleşerek var ola gelmiştir.

Kesişimsellik kuramı ortaya atılmadan önce kurama katkı sağlayacak bazı olaylar yaşanmıştır. Bu olaylardan biri 1960-1970 yılları arasındaki Chicano⁴ hareketidir. Bu hareket ırkçılığa ve ayrımcılığa karşı; konut, kamu hizmetleri gibi ulaşımda engeller, kültürel kimlik ve aidiyet duyma, ekonomik kalkınma gibi önemli belirgin nedenlerden dolayı ortaya çıkmıştır (Chavez-Garcia, 2013). Birçok kesişimi içinde barındırması nedeniyle söz konusu olay Collins'in düşüncesini destekler niteliktedir.

Kimberlé Crenshaw, ilk defa 1989'da "İrk ve Cinsiyetin Kesişimini Ötekileştirmek: Ayrımcılık Karşısı Doktrinin Siyah Feminist Eleştirisi, Feminist Kuramı ve İrkçilik Karşısı Politika" adlı makalesinde kesişimsellik kuramından bahsederek literatüre kazandırmıştır. Crenshaw, özellikle siyah kadınların marjinalleşmesi ve haklarının ihlali konularında bu kuramı şekillendirmiştir. Makalesinde, mevcut hukuki çerçevelerin ırk ve cinsiyetin kesişiminde ortaya çıkan sorunları ele almadaki yetersizliklerini vurgulamakta ve bu sorunların çözümünde kullanılan kategorik yaklaşımların eksikliklerine dikkat çekmektedir (Crenshaw, 1989, s.140). Beyaz olmayan kadınların üzerinden yapılan ayrımla birlikte çıkan kuram, ilerleyen zamanlarda din, dil, ırk gibi önemli kesişimsel noktaları da bünyesine almıştır. Ayrımları ve ötekileştirmeleri bir trafik kavşağına benzeterek anlatan Crenshaw, bu kavşaktan dört yönlü olarak akan trafikte, kaza olduğu taktirde, bir yönden veya tüm yönlerden gelen araçların kazanın nedeni olabileceğini ifade etmiştir. Bu sebeple siyahi bir kadın böyle bir kavşakta bulunduğu için zarar görürse nedenin, cinsiyetinden veya ırk ayrılığından dolayı olabileceğinden bahsetmektedir (Crenshaw, 1989, s.149). Dolayısıyla kesişimsellik kuramında ifade edildiği gibi, kadın varlığının yanı sıra, ten rengi ve etnik kimlikleri nedeniyle de kişiler ayrımlara uğrayabilmektedir.

Crenshaw bir röportajında kesişimsellik kuramının çıkışını şu şekilde ifade etmektedir; *olanlar, bir kaza, bir çarpışma gibiydi. Kesişimsellik basitçe, birden fazla biçimde yolda duruyorsanız, her ikisinden de etkilenme olasılığınızın olduğu fikrinden doğmuştur* (Crenshaw, 2004, s.2). Birçok etkenin kesişmesi durumunda çoklu

⁴ Meksika kökenli ABD'de yaşayan kişi.

tahakküme maruz kalılabilmektedir. Literatürde üzerinde fikir birliği olan tanıma göre, kesişimsellik kuramı; ırk, sınıf, cinsiyet, etnik köken, ulus, yetenek ve yaşın birbirinden bağımsız ya da dışlayıcı kategoriler olarak ele alınamayacağını savunmaktadır. Bahsedilen unsurların bir araya gelerek karmaşık toplumsal eşitsizlikleri şekillendirme biçimini açıklayan bir içgörü sunabilmektedir (Collins, 2015, s.2). Dolayısıyla kesişimsellik kuramı, bireylerin sosyal konumlarını ve deneyimlerini anlamak için çeşitli kimlik faktörlerini (ırk, cinsiyet, sınıf vb.) bir araya getirmek üzere geliştirilmiştir. Bu kuram, marjinalleşme ve ayrımcılık konularını daha geniş ve etkili şekilde anlamamıza olanak tanımaktadır (Çapar, 2019, ss.7-8).

Kesişimsellik kuramı, özellikle feminizm alanında ortaya çıkan ve farklı kimlik kategorilerinin etkileşimini inceleyen bir teorik çerçevedir. Bu kuram, farklı sosyal kimlik özelliklerinin dezavantajlı konumunu görünür kılmaktadır. Siyah kökenli Amerikalı ve Asyalı kadınlar, kendi düşünsel ve politik yapılandırmaları içerisinde “siyah feminist” sıfatıyla yer almışlardır. Bu bağlamda, toplumsal aktivizm aracılığıyla seslerini duyurmuşlardır. Kesişimsellik kuramını henüz kavramsallaştırılmadan önce benzer deneyimler yaşayan bireyler olarak bu durumun farkına vararak haklarını aramışlardır. Bu bakımdan kesişimsellik kavramı içeriği açık olsa da henüz literatürde yer almadığı süreçte Eleştirel Irk Feminizmi ve Eleştirel Irk Kuramı çerçevesinde 1970 ve 1980’lerde şekillenmiştir.

1.5.1. Eleştirel Irk Kuramı ve Eleştirel Irk Feminizmi

Eleştirel Irk Feminizmi, feminizmin ırk, etnisite ve kültürel açıdan geleneksel yapısını eleştiren bir yönünü yansıttığı iddia edilebilmektedir. Bu bakımdan kadınların ırkları ve etnik kimlikleri üzerinden yapılan ayrımı ve sömürüyü açıklamaya feminizmin sınırlarını bu anlamda genişletmeye çalışmaktadır. 1970 yılında gelişmeye başlayan bu kuram, 1990 yılında Amerika’da Eleştirel Hukuk Çalışmalarıyla birlikte ortaya çıkmaktadır (Yıldız, 2024, s.481). Amerikan hükümetinin izlediği politika ile hukuk fakültesi öğrencilerinin bu politika konusundaki fikir ayrılıkları, protesto ve başkaldırlara neden olmuştur (Akman, 2012, ss.1276-1278).

Eleştirel Hukuk Çalışmaları toplumda eşitsizlikleri eleştirel bir gözle inceleyerek hukuk sisteminde ırksal adalet ve eşitlik konularında toplumsal değişimleri savunmaktadır. Bu bakımdan kesişimsellik kuramını ilk kavramsallaştıran feminist hukukçu Kimberlé Crenshaw'dır. Eleştirel Irk Kuramı'nın temellerini atan olay, 1981 yılında Harvard Hukuk Fakültesinde başlayan öğrenci boykotlarıdır. Burada başlayan boykotların sebebi ise fakültede daha fazla siyahi profesör talebi ve "Irk Irkçılığı ve Amerikan Hukuku" başlıklı bir ders verilmesinin istenmesidir. İstek sahibi öğrenciler, üniversitenin böyle bir talebi karşılayamamasının ardından önde gelen siyahi akademisyenlerle birlikte bell hooks⁵'un kitabından birer bölüm işleyerek öğrencilerin isteklerini yerine getirmişlerdir (Matsuda vd. 1993, ss.3-5). Bu durum diğer fakültele de emsal teşkil ederek farklı hukuk fakültelerinde de bu dersin müfredata alınmasına imkan sağlamıştır. Eleştirel Irk Kuramı, tarafsızlık, nesnellik, renk körlüğü, şüpheciliği meritokrasiye ilişkin hakim hukuki iddialara yönelik şüpheciliği ifade etmektedir (Matsuda vd. 1993, s.6).

Eleştirel Irk feminizmi ise Eleştirel Irk Kuramının eksikliklerini gidermek için ortaya çıkmıştır. Fakat kadınların ırkçı söylemlere ve baskılara maruz kalmaları karşısında, kadınların bu problemlerini iyileştirmek ortak paydasında buluşmuşlardır. Buradan hareketle cinsiyet ve diğer kimlik kategorilerinin baskı rejimleriyle kesişmesi 1970 yılından itibaren gelişmiştir. Kadının marjinalleşmesi bakımından söz konusu kuramlarla ilgili yetersizlikler nedeni ile kesişimsellik kuramına ihtiyaç duyulmuştur (Yıldız, 2024, ss.479-486). Sonuç olarak ise Eleştirel Irk Kuramı, Eleştirel Irk Feminizmi ve Kesişimsellik Kuramı birbirlerini destekleyen ve birçok konuda birbirini bütünleyen teoriler olarak literatürde yer almıştır (Crenshaw, 1991).

1.5.2. Kesişimsellik Kuramı ve Türleri

Kimberlé Crenshaw, Sınırların Haritasını Çıkarmak: Kesişimsellik, Kimlik Politikaları ve Renkli Kadınlara Yönelik Şiddet (*Mapping the Margins:*

⁵ Bell hooks, soyadının baş harfini, bireysel kimliğinden çok fikirlerinin ön planda olmasını istediği için özellikle küçük kullanmaktadır.

Intersectionality, Identity Politics, and Violence Against Woman of Color, 1991) makalesinde kesişimselliği üçe ayırmıştır. Bu türler; Yapısal Kesişimsellik(structural), Siyasi Kesişimsellik(*political*) ve Temsili(*representational*) kesişimselliktir.

1.5.2.1. Yapısal Kesişimsellik

Yapısal kesişimsellik üzerine yapmış olduğu çalışmalarında Crenshaw, azınlık olan topluluklarda bulunan ve şiddet görmüş kişileri analiz etmiştir. Kadın sığınma evlerinde yapmış olduğu araştırmalarında bu dinamikleri gözlemlemektedir. Sığınma evlerinde bulunan kadınların çoğunluğu ya işsiz ya da eksik istihdam edilmektedir. Dolayısıyla yoksulluk içinde yaşamaktadırlar. Bu bağlamda, sığınma evlerinin yalnızca koruma odaklı olmasından ziyade, şiddet mağduru kadınların maruz kaldıkları çok katmanlı baskı biçimlerinin de göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgulamaktadır (Crenshaw, 1991, s.1248). Kadınlara şiddet uygulayan kişilerin sorunlarının incelenmesi ile, problemlerin temel kaynaklarının tespit edilerek sorunların daha etkili çözüleceği düşüncesi gelmektedir.

ABD’de evlilik yoluyla göç eden kadınların daimî ikamet başvurusunda bulunabilmesi için, en az iki yıllık sorunsuz bir evliliklerinin olması gerekmektedir. Bu şartın sağlanmadığı durumlarda kadınlar, şiddet gördüğü, istismar edildiği eşlerinin yanında “sınır dışı edilmek kaygısıyla” kalmaktadır. Bu bağlamda *daimi ikamet eden birçok kadın, kocalarının sınır dışı edilme tehditleri altında istismara maruz kalmaya devam etmektedir* (Crenshaw, 1991, s.1250). Kendilerine bağımlı olduğu düşünen eşlerin bu durumu suistimal etmesi olasıdır. Dolayısıyla sığınmacı kadınların aileleri için susması, istismarcı bir eşin bu durumdan faydalanmasına neden olmaktadır. Bu durum sığınmacı kadınlar üzerinde bir kırılma yaratarak onları güçsüzleştirmektedir. Konu itibarıyla *siyah kadınlar gibi marjinalleştirilen grupların bu kendilerine has durumlarının kesişimsellik sayesinde dikkate alınması adaletin sağlanmasına ve onların ana akımlaştırılmasına da hizmet etmektedir* (Çapar, 2019, s.16). Sığınma evindeki kadınların eksik istihdam nedeniyle ekonomik olarak zorlandığı, sorunlar yaşadığını kaydetmiştir. Diğer taraftan, evlilik yoluyla göç etmiş kadın göçmenlerin özgürlükleri baskı ortamında kısıtlanmıştır. Sınır dışı edilme ve bu

durumdan doğacak belirsizlikleri göze alamadıkları için sessiz kaldıkları ve hayatlarını bu şekilde geçirdikleri görülmektedir. Kimberlé, bu problemleri çözmenin yalnızca koruma altına almakla olmayacağını vurgulamaktadır. Şiddetin türlerinden herhangi birini yaşayan bu kadınların, asıl sorun teşkil eden kaynakların düzeltilmesi için uğraş vermenin bir çözüm olacağını öngörmektedir (Crenshaw, 1991, ss.1251-1252).

1.5.2.2. Siyasi Kesişimsellik

Siyasi kesişimsellik kavramı, renkli kadınların en az iki tahakküm (hem kadın hem de siyahi olma) altında grubun içinde yer aldığı ve bu grupların bazen çatışan siyasi gündemler oluşturduğunu vurgulamaktadır (Crenshaw, 1991, s.1252). Kesişimsellik her ne kadar birçok kavramın kesişmesiyle bir bütün olsa da renkli bir kadınla renkli bir erkeğin yaşadıkları hem cinsiyet bakımından hem de ırk bakımından farklı olmaktadır. Aynı şekilde beyaz bir kadınla renkli bir kadının yaşadığı cinsiyetçi, ırkçı ayrımlar da farklılaşmaktadır. Dolayısıyla deneyimler açısından ayrımcılık biçimleri farklı olmaktadır. Buradan hareketle kesişimsellik kuramının yetersiz kaldığı görülmektedir (Crenshaw, 1991, ss.1252-1253). Siyahi kadınların toplumsal ve siyasal yaşamda maruz kaldıkları ayrımların kesişimsellik kuramı çerçevesinde net bir şekilde ortaya konmaması siyasi kesişimsellik ayrımını ortaya çıkarmıştır.

1.5.2.3. Temsili Kesişimsellik

Temsili Kesişimsellik, siyah kadınların ırk ve cinsiyet faktörlerini bir araya getirmektedir. Bu durum azınlıkta olan kadınların sorunlarının ve ırkçılıkla ilgili endişelerinin arasındaki boşluğa düşmesiyle birleştiğini ifade etmektedir (Crenshaw, 1991, s.1283). Bu bakımdan kadınların ırkçı ve cinsiyetçi temsillerin etkisi altında, nasıl marjinalleştirildiğini incelemektedir. Özellikle, renkli kadınların kültürel imgelemlerinin üretimi ve bu imgelere ilişkin tartışmalar, sıklıkla renkli kadınların deneyimlerini görmezden gelmektedir. Diğer taraftan 1990'daki siyahi bir rap

grubunun müstehcenlik davası⁶ odağında bu tür seçicilik tartışmaların açtığı “ırk mı yoksa cinsiyet mi?” tartışmalarını gündeme getirmektedir.

Bu analizler hem entelektüel hem de politik bir strateji ortaya koymaktadır (Crenshaw, 1991, s.1283). Dolayısıyla kesişimsel analiz, ırksal ve cinsiyet temelli baskıların birbirini pekiştirdiğini ifade etmektedir. Bu nedenle her iki tür baskıya karşı mücadele edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Kesişimselliğin kesişen nedenlerine tek boyutlu bakmak onu anlamakta oldukça yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda kesişimselliği daha iyi anlamak adına yapılmış üç tanımlama vardır. Bu üç tanımdan ilki; kesişimselliğin çerçevesini ve teorik olarak dinamiklerini araştırırken ikinci tanım, teorik ve metodolojik bir paradigmayla kapsam ve içeriği hakkındaki söylemsel tartışmalara yer vermektedir. Son olarak üçüncü tanım olan temsili kesişimsellik ise, kesişimsellik merceğini kullanarak yapılan politik müdahaleler kapsamında bir durum değerlendirmesi yapmaktadır (Cho vd. 2013, ss.785-786).

Kesişimsellik, insanların etkileşim içinde olduğu toplumsal kimlikler (ırk, din, cinsiyet kimliği, göçmenlik durumu, yaş, yetenek) etrafında şekillenerek, onların sorunlarını anlamaya teşvik eden bir kavram olarak değerlendirilmektedir (Hunting vd. 2015, s.103). Bağlantılı politik sistemler; yasalar, politikalar, siyasi ve ekonomik birlikler, ırkçılık ve sömürgecilik gibi ataerkilliğin şekillendirdiği baskı biçimlerini kapsamında analizlerini ortaya koymaktadır (Hankivsky, 2014; Hunting vd. 2015). Sonuç olarak, kesişimsellik, ırk, sınıf, cinsiyet ve diğer kimliklerin etkileşim halinde birbirini şekillendirmesini anlama çabasıdır. Bu ayrımların yarattığı siyasi ve politik baskı biçimleri de bu çabanın bir parçası olabilmektedir. Özellikle renkli kişiler ve sığınmacılar, çeşitli kimliklerinin kesişiminde, maruz kaldıkları ayrımcılık ve baskılar nedeniyle bu ayrımların en belirgin şekilde hissedildiği grup olarak karşımıza çıkmaktadır.

⁶ 1990 yılında sanatçı ve fotoğrafçı Robert Mapplethorpe'un eserlerine karşı açılan dava

1.6. Kesişimsellik Kuramı Bağlamında Göçmen Kadınlar ve Türkiye

Kesişimsellik kuramı doğası gereği, toplumsal statüye ilişkin ayrımları çok katmanlı bir biçimde incelemektedir. Bu durum zaman içerisinde ise gündeme gelen problemlerle bağlantılı olmasına karşın *kümülatif değildir; aksine, maddi olarak farklı deneyimler ortaya çıkarmaktadır* (Miles & Lewis, 2019, s.686). Kesişimsellik ırk ve cinsiyet faktörlerinin yanında, etnik köken, engellilik, eğitim ve dini kimlikleri kapsayacak şekilde genişlemiştir (Wing & Pappalardo. 2023, s.60). Bu bakımdan mülteci kadınlar toplumsal hayatta, başta ırk ayrımı olmak üzere kültürlerinden ötürü yapılan etnik köken ayrımı, kadın olmaları sebebiyle ise cinsiyet ayrımı gibi farklı nedenlerden ötürü ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Tam bu noktada diğer baskı kaynaklarıyla kesişmesi sebebiyle, konuyu kapsamlı bir biçimde ele alabilecek olan, kesişimsellik kuramı devreye girmektedir. Bu kapsamda birleşiklik aktivizmi, ayrımcılığa uğrayan kişilerin özel ihtiyaçlarını anlamada önemli bir bakış açısı ortaya koymaktadır. Bu durum, dezavantajlı kişilerin anlamlı katılımını gerektirmektedir (Miles & Lewis, 2019, s.688).

Dünya Göç Örgütü Raporu'na (2024) göre; 2020 yılında göç eden kişilerin %51,9'u erkek, %48,1'i kadın göçmendir. Veriler, 2000 yılından itibaren kadın göçmenlerde bir azalış olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, 2024 yılı haziran ayı itibarıyla Türkiye Cumhuriyeti'nde 3.113.025 kişi geçici koruma altında bulunmaktadır (GİB, 2024a). Bu rakamlar süreç içerisinde daimî bir artış gösterirken, 2022'de 3,5 milyon civarından 3 milyona kadar gerilemiştir. Kadın göçünün azalmasındaki sebepler arasında; sığınmacı kadınların istismar edilmesi, ekonomik eşitsizlik kaygıları, dilendirme, cinsel sömürü ve fuhuşa zorlanma gibi etmenler yer almaktadır (Kaya, 2015, ss.273-275; Barın, 2015, ss.15-16). Bu durumlar göç edecek kişiler için caydırıcı olabilmektedir.

Erkeklerden farklı olarak kadınların göç süreçlerinde yaşadıkları cinsel ve fiziksel saldırı durumlarından kaynaklanmaktadır (Sallan Gül & Dericioğulları-Ergun, 2020, s.143). Bu durum kadınların hem cinsiyetlerinden hem de toplumsal rollerinden kaynaklanan ek zorluklardan kaynaklanmaktadır. Göç sırasında cinsel istismar, insan kaçakçılığı, zorla çalıştırılma, fiziksel şiddet gibi farklı şiddet biçimlerine maruz kalabilmektedirler.

Göç sonrasında, göç sürecinde karşılaştıkları sorunlar farklılaşarak devam etmektedir. Bu sorunlar; dil engelleri, emek-yoğun ve düşük ücretli işler ya da eksik istihdam, iş yerinde sigortasız çalışma, iş başvuru sürecinde ve iş yerinde taciz, sağlık yardım desteğinin bazı medikal ürünleri karşılamaması, uyruğa dayalı ayrımcılık (zenofobi) ve aile içi şiddet gibi süregelen problemler görülebilmektedir (Kaya, 2015, s.266; Kahya-Nizam, 2017, ss.186-194). Bu problemler, belediyelerin açmış olduğu dil kursları, mesleki eğitim kursları kapsamında hafifletilmeye çalışılmaktadır. Belediyeler tarafından verilen eğitimleri almış kişiler, istihdam edilerek sosyal hayata uyumları kolaylaştırılmaktadır. Dil sorunu, sosyal hayata katılımındaki en büyük engellerden biri olabilmektedir. Bu bakımdan sağlık kuruluşlarında rahatsızlıklarını anlatmakta zorluk yaşamak, iş bulma konusunda dilin yetersiz olması, eğitim için dilin geliştirilmesi gereklilikler arasındadır. Bir diğer sorun olan aile içi şiddet olaylarında geçici koruma kapsamındaki kadınlar şikâyet etme hususunda sınır dışı edilme nedenlerinden dolayı korkmaktadırlar. Böyle bir durumda kaldıkları taktirde nereye başvuracakları hakkında bilgi sahibi olmamaları birçok problemin çözümünü zorlaştırmaktadır. Sağlık kuruluşlarında yaşanan problemlerde yanlarında tercüman götürmeleri, utanma ve çekinme durumlarının yaşanması, yanlarında götürdükleri tercümanların tıbbi terimleri bilmemesinden kaynaklı eksiklikler yaşanabilmektedir (Tuzcu & Ilgaz, 2015, s.60).

Zorunlu sebepler nedeniyle Türkiye'ye yerleşmiş ve geçici koruma kapsamına alınmış sığınmacılara, başlangıçta geri dönecekleri düşüncesiyle halk tarafından misafirperver bir tavır sergilenmiş, ancak süreç uzadıkça bu tutum değişmiştir. Türkiye, transit bir ülke olması sebebiyle yoğun göç almakta ve son zamanlarda kitlesel göçlerle birlikte toplumun sosyo-kültürel yapısı hızlı bir şekilde dönüşmektedir. Jacobsen (1996, s.670), mültecilerin toplumsal sorunların kaynağı olduğuna inanıldığında, onlara yönelik düşmanlık, etnik veya dini tutumlardan kaynaklanan hoş karşılanmama durumlarından söz etmektedir. Buradan hareketle iş veren, ucuz iş gücü olması ve uzun saatler çalışabilmeleri nedeniyle sığınmacıları istihdam etmektedir. Bu durum yerel halkın iş bulma konusunda sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Toplumsal sorunların artması mülteci algısının olumsuzluk eğrisini her geçen gün arttırmaktadır. Bunun yanında Manap-Kırmızıgül (2019, s.89)

mültecilere ilişkin bakış açısının, kontrolü kaybetme hissi ve kitlesel akınlardan kaynaklanan baskılardan korkma ile ilişkili olabileceğinden bahsetmektedir.

Suriye’de çıkan iç savaş nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti’ne milyonlarca sığınmacı gelmiştir. Durumun acil olması nedeniyle Türkiye “açık kapı” politikası ile süreci şekillendirmiş ve bu süreçte gelen sığınmacıları “geçici koruma” kapsamına dahil etmiştir (AA, 2014). Bu bakımdan transit bir ülke olarak Türkiye, sınır kapısı denetimlerini başlangıçta denetimli ve denetimsiz şekilde açmıştır. Bu durum ilerleyen zaman diliminde sınır güvenliğinin etkinliğiyle tamamen denetimli geçişler haline gelmiştir. Sınırları korumak hem ülke içini korumak hem de uluslararası sorumluluk anlamında önem arz etmektedir. Dolayısıyla 24 Ağustos 2016’da Fırat Nehri’nin kuzeyi sınır çizgisi olacak şekilde Fırat Kalkanı Harekâtı başlatılmıştır. Bu harekât IŞİD terör örgütü kaynaklı roket tehdidinin önlenmesi amacıyla taktik derinlik kazanılması ve terör örgütü PKK ile Suriye’deki uzantılarının fiili durum oluşturmalarının engellenmesi hedefleriyle askeri-siyasi bir gerekliliğin ürünüdür (Yılmaz, 2017, s.1).

Fırat Kalkanı Harekâtı 29 Mart 2017 tarihinde Milli Güvenlik Kurulu toplantısında ülkenin sınır güvenliğinin sağlandığını, Suriyeli sığınmacıların güvenli bir şekilde ülkelerine dönüşleri amaçlarıyla yapılan bu hareketin başarıyla sonuçlandığını bildirilmiştir (MGK, 2017). Bir diğer harekât olan Barış Pınarı Harekâtı benzer kaygılarla gerçekleştirilmiş, 9 Ekim 2019 tarihinde, terör tehditleri nedeniyle başlatılmıştır. Temel nedenleri ise; *Türkiye Cumhuriyeti sınırlarının güvenliğini sağlamak, bölgedeki teröristleri etkisiz hale getirmek ve bu suretle Suriye halkını teröristlerin zulmünden kurtarmaktır* (AA, 2019). Fırat Kalkanı Harekâtı ile benzer kaygılar içerisinde başlayan bu harekât, IŞİD, PKK/KCK/PYD-YPG terör örgütlerini bölgeden temizlemek, Türkiye-Suriye sınırının güneyinde terör koridoru oluşumunu engellemek ve Suriye’nin kuzeyinde yaşayan kişilerin yaşam alanını korumak amacıyla başlatılmıştır (Polat, 2020, ss.64-69).

Barış Pınarı Harekâtı ile bölgede devlet kurma hayali olan terör örgütlerinin ve bu durumdan çıkar sağlayan politikaların hedeflerini engellemeye yönelik planlar ortadan kaldırılmıştır (Demir, 2020, s.8). Genel olarak bakılacak olursa Barış Pınarı Harekâtı Suriyeli sığınmacılar için oldukça önemli bir harekât olarak karşımıza

çıkılmaktadır. Her ne kadar özellikle muhalefet partileri tarafından yoğun eleştirilen bir harekât olsa da hedeflenen sonuçlara varılma noktasında başarılı bir harekât olarak nitelendirilmektedir (Ortakavak & Yeltin, 2021, ss.355-357). Sonuç olarak her iki hareketin temel amacı da sınır güvenliğini koruyarak, ülkemizde sığınmacı durumunda olan Suriyelilerin geri dönüşlerini kolaylaştırmaktır. Bu bakımdan her iki harekât başarıya ulaşarak sonuçlanmıştır.

Göçe yönelik bu bölümde verilen bilgiler ile birlikte örnek olarak Türkiye'ye yönelik göçlerin incelenmesi bu bilgilerin anlaşılması için önemli olacaktır. Bu inceleme, Türkiye'nin göç tarihine dair derinlemesine bir perspektif sunarak, teorik yaklaşımların pratik karşılıklarını görmeye olanak sağlamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

CUMHURİYET'TEN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE'YE YÖNELİK GERÇEKLEŞTİRİLEN GÖÇLER

2.1. Türkiye'de Göç Tarihi

Tarih boyunca Anadolu, başta iklim ve jeopolitik konumu olmak üzere, limanlar, otlaklar ve stratejik savunma güzergâhlarına sahip olmuştur. Bu özellikleri itibariyle ekonomik, sosyal ve kültürel kimliğinden dolayı çekim merkezi haline gelmiştir (GİB, 2024b). Cumhuriyet sonrası yapılan büyük göçlerin temel ortak özelliği büyük acılar büyük kayıplar sonrasında gerçekleşmiş olmasıdır. Türkiye 1923 yılından bu yana gelen göçmenlerin çokluğu nedeniyle göçmen «alan» ya da «kabul eden» ülke durumunu göstermektedir (Geray, 1970, s.4). Yapılan dış göçlerin kısa süreli ya da bir dönemini kapsayan duraklarından biri de Türkiye olmuştur. Bu bakımdan Türkiye, tarihin her döneminde başta ülkede yaşanan savaşlar olmak üzere ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi, dinî vb. sebepler dolayısıyla bir göç ülkesi olarak cazibe merkezi olmuştur (Aslan, 2022, s.17). Cumhuriyetin ilanından itibaren geçmişte yapılan göçlerle, 1970 yılına kadar Türkiye'ye bir milyon civarında göçmen gelmiştir (Geray, 1970 s.4). Bu göçlerin çoğunluğu ise Balkan ülkelerinden gelmektedir. Balkanlardan gelen göçler 1960'lara kadar devam etmiştir. Birçok dış göçe ev sahipliği yapan Türkiye, başlıca; Türk-Yunan Mutabakatı, Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçler, Yugoslavya'dan Türkiye'ye göçler, Romanya'dan Türkiye'ye göçler ve Arap Baharı sonrası Suriye'den Türkiye'ye yapılmış olan başat göçler incelenecektir.

2.1.1. Türk-Yunan Mübadelesi

Türk Yunan mübadelesi, 1923 yılında Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan Lozan Barış Anlaşması ardından yapılan zorunlu göçü ifade etmektedir. Mübadele, Arapçada bulunan “bedl” kökünden türetilmiş ve kelime olarak iki kişi beyninde bir şeyin diğer bir şeyle değiştirilmesi, değiş tokuş, trampa anlamına gelmektedir (Aktaran: Çolakoğlu, 2020, s.484).

İlk defa bu mutabakattan Lozan Barış Konferansı'nda bahsedilmiştir. Dr. Nansen' in 1 Aralık 1922 tarihli bir oturumda, mülteciler konusunu, hazırladığı raporuyla dile getirmiştir (Çolakoğlu, 2020, ss.483-499). Lord Curzon bu rapor temelinde, tarafların üç ay içerisinde çözüme kavuşacak hamleyi yapmasını beklemiştir. Başlangıçta bu mübadelenin gönüllü olarak gerçekleşmesi istenmiş, ancak sürecin uzama ihtimaline karşı, devletler tarafından zorunlu hale getirilmesine karar verilmiştir. Öyle ki, diğer göçlerden farkı, tarihte ilk defa zorunlu göç uluslararası hukuk tarafından meşrulaştırılmış olmaktadır (Aktaran: Bozdağlıoğlu, 2014, s. 25). Bu husus daha öncesinde görülmemiş bir durumdur.

Tarafların mübadele konusunda hızlı davranma sebepleri şu şekildedir; Yunanistan'dan gelen Türklerin hızlı bir şekilde ülkeye dönmesiyle, her şeyden önce istenen, Türk nüfusunun ertesi yılın başında toprakları işleyebilmesi için Trakya'ya getirebilmesidir (Macar, 2015, s.176). Bu şekilde Yunanistan'a gelen çok sayıdaki mülteciye de yer sağlanabileceği ve mübadeleye tabi halkın bıraktığı mallar için tazminat ödemenin de daha kolay olacağı düşünülmüştür (Aktaran: Çolakoğlu, 2020, s.4). Mübadele sırasında taşınır veya taşınmaz eşyaların gerekli likidasyonunu sağlamak amacıyla "karma komisyon" kurulması ve mübadele sürecinde yahut sonrasında olabilecek sorunların çözümünde görev almaları planlanmıştır. Komisyon, taraflarca uygun bulunarak uygulamaya konulmuştur. Daha sistemli çalışmak amacıyla, belirli şehirlerde alt komisyonlar oluşturularak, zorunlu göçün getirdiği sorunların hafifletilmesi amaçlanmıştır (Macar, 2015, s.176).

Bu doğrultuda Lozan Barış Konferansı'nda, 30 Ocak 1923'te, "Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol" başlığı altında mübadelenin sağlanabilmesi için yapılması gerekenler sıralanmıştır. Mübadelenin ciddiyeti ve zorunlu göçün etkileri şu şekilde görülmektedir;

Madde 1.

Türk topraklarında yerleşmiş Rum Ortodoks dininden Türk uyrukları ile Yunan topraklarında yerleşmiş Müslüman dininden Yunan uyruklarını, 1 Mayıs 1923 tarihinden başlayarak, zorunlu mübadelesine (exchange obligatoire) girişilecektir. Bu kimselerden hiçbiri, Türk Hükümetinin izni olmadıkça Türkiye'ye ya da Yunan Hükümetinin izni olmadıkça Yunanistan'a dönerek yerleşmeyecektir.

Madde 2.

Birinci Maddede öngörülen mübadele:

- a) İstanbul'da oturan Rumları (İstanbul'un Rum ahalisin);
- b) Batı Trakya'da oturan Müslümanları (Batı Trakya'nın ahalisini) kapsamayacaktır.

1912 Kanunuyla sınırlandırıldığı biçimde, İstanbul Şehremaneti dairleri içinde, 30 Ekim 1918 tarihinden önce yerleşmiş (etablis) bulunan bütün Rumlar, İstanbul'da oturan Rumlar (İstanbul'un Rum ahalisi) sayılacaklardır. 1923 tarihli Bükreş Antlaşması'nın koymuş olduğu sınır çizgisinin doğusundaki bölgeye yerleşmiş (etablis) bulunan Müslümanlar, Batı Trakya'da Müslümanlar sayılacaklardır (Lozan Mübadilleri, 1923). İlk madde de görüleceği üzere taraflar yalnızca dini boyutunu ele alıp kıstasını buna göre belirlemişlerdir. Dolayısıyla kültürel yahut etnik kimliklerini geri planda kaldığını söylemek mümkündür.

Sonuç olarak, Cumhuriyet döneminin en önemli ve ilk göç hareketi, 1923 yılında, esasları belirlenerek Türk – Yunan mübadelesi ile gerçekleşmiştir. Bu değişim sonucu 100 bin Türkiyeli Rum Yunanistan'a gitmiş, yaklaşık 100 bin aileye mensup 400 bin Türk ise Anadolu'ya göç etmiştir (Aktaran: Doğanay, 1966 s.6). Bu göç hareketiyle, anlaşma isminden de anlaşılacağı üzere karşılıklı gerçekleşmiştir. 1922-1938 yılları arasında Yunanistan'dan 384 bin kişinin geldiği bilinmektedir (GİB, 2024a).

2.1.2. Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göçler

Bulgaristan'dan Türkiye'ye yapılan göçler farklı zamanlarda yapılmıştır. Bu göçler mecburi göç statüsündedir. Cumhuriyet sonrası başlıca büyük göçlerden ikincisi denilebilmektedir. 1950 yılında Bulgaristan Türk aslından 155.000 kişiyi tek taraflı olarak anavatana tehcir etmiştir (Altuğ, 1991, s.111). Türk-Yunan mübadelesinden farkı ise devletlerin kendi aralarında anlaşarak zorunlu göçe tabii tutmamış olmasıdır. Zorunlu göçün devamında kalan Türklere kültürünü, dinini yaşama konusunda kısıtlamalarla asıl olan benliğin yok edilmesi doğrudan hedef alınmıştır. Bu durumun rapor edildiği "Bulgaristan'daki Müslüman Türk Azınlığın

Çilesi” adlı raporla birlikte azınlıkta olan Türklerin yaşadığı sorunlar resmi olarak dile getirilmiş bulunmaktadır (Altuğ, 1991, s.112).

1925-1949 yılları arasında, Türk-Bulgar Sözleşmesi ile toplam 218.998 kişi Türkiye’ye göç etmiştir. Göçler uçakla ve trenle olmuştur. Bu aralıkta Türkler’in gayrimenkulleri Bulgaristan’da, Türkiye’de olan Bulgarların gayrimenkulleri Türkiye’de kalmıştır. Bu iki devlet 18 Ekim 1925 yılında bir anlaşma imzalamıştır. Bu anlaşma ile gayrimenkulleri devlet tarafından iktisap edilmiştir.

1950-1952 arasında Bulgaristan’ın zorunlu göçe tabi tutmasıyla birlikte toplamda 154.393 kişi Türkiye’ye yerleşmiştir. Burada zorunlu tutmasındaki en büyük faktörlerden biri nedeni Soğuk Savaş döneminde ayrı taraflarda olmalarından kaynaklanmaktadır (Aktaran: Doğanay, 1996, s.7). 1968-1979 yılları arasında, “Türkiye-Bulgaristan Yakın Akraba Göçü Anlaşması” kapsamında 116.521 kişi serbest göçmen olarak Türkiye’ye yerleşmiş ve böylece daha önce Türkiye’ye gelen aile üyeleriyle bir araya gelebilmişlerdir (Doğanay, 1996, s.7). Son olarak Türk kökenli Müslüman Bulgar’ın zorunlu göçü 1989 yılında başlamıştır. Kısa süre içerisinde yoğun şekilde göçler devam ederek 226.863 kişi göç etmiştir. Bu tarihten itibaren aralıklı olarak göçler devam etmiştir (Doğanay, 1996, s.7).

Göç dalgalarında, Bulgarlar arasında bulunan Türk azınlığının ülkeye olan sadakatinde şüpheler vardır. Dolayısıyla bu konuda Bulgar hükümeti Türkler’e güven duymamaktadır. Bu ana sebep neticesinde Türkçe eğitim veren okulların yasaklanması, camilerin kapatılması ve son olarak Türk soylu vatandaşların Slav isimleri almasında ısrarcı tutumları, Türk Müslüman kesimini oldukça zorlamıştır. Bu bakımdan zorunlu fakat seçenekler arasında daha makul denebilecek göçler, belirli zaman aralıklarında sürekli şekillerde olmuştur (Kirişçi & Karaca, 2015, s.301). Ülkelerin karşılıklı güven sorunları sebebiyle, Türkiye’ye gelen göçmenler bir tehdit olarak değil, sınırdan gelebilecek casuslara karşı sınırların güçlendirilmesi gerekliliği olarak görülmektedir. Nitekim bu tutum Soğuk Savaş’ın etkileri olarak yorumlanmıştır (Çatır, 2021, ss.227-228).

Diğer göçler konusunda göçmenin nitelikleri bakımından net bilgiler vermek zor iken Bulgaristan’dan Türkiye’ye göç eden kişilerin nitelikleri bakımından, Türkiye Cumhuriyeti’nin nüfusuna oranla okur yazar olduğunu söylenebilmektedir. Bu durumda göç eden vatandaşların okur yazar olmaları, anadillerinin halen Türkçe

olması dolayısıyla göç edilen ülkenin dilinin bilinmesi, sosyal uyum oranını yükseltmektedir (Geray, 1970, s.9).

Bulgaristan yönetimi göçmenler arasında çiftçilik yapan bireylere toprak verip işletmesini istemiştir. Bu toprakları işleten çiftçilere yapılan evlerden verilmesi istenmiştir. Dolayısıyla başka mesleklerden dahi olan kişilerin göç ettiği ülkede kendilerini “çiftçi” olarak meslek bildirmesine neden olmuştur. Türkiye’ye göç edenlerin büyük çoğunluğu bu meslekte yer almaktadır (Geray, 1970, s.9). Tarımla uğraşmak isteyen ailelerin büyük oranda köylere yerleştirmeleri uygun görülmüştür. Bu durumdan memnun olmayıp veyahut uyum sağlayamayıp ikamet ettikleri köylerden farklı yerlere gitme isteğinde bulunanlar da olmuştur. Sebepler arasında, tarım yapan ailelilerin topraktan verim alamıyor oluşları başlıca etkindir. Göçmenlere verilen toprakların yüz ölçümü olarak yetersiz gelmesi ve durumu dile getirdikleri halde sorunlarına çare bulamamış olmaları, yaşadıkları yeri bir kez daha terk etmelerine sebep olmuştur. Önemli nedenlerden biri de sosyolojik ve toplumsal baskılardır. Devletin göçmenlere tanıdıkları hakları yerli halkın doğrudan elde edemiyor oluşu, göçmen- yerli arasındaki iplerin gerilmesine ile toplumsal sorunlara yol açmıştır.

Konut yetersizliği, okulların eksikliği, içme suyunun sağlık standartlarına uygun olmaması ve iklimin elverişsizliği, köylerin terk edilmesine neden olmuştur. Devletin göçmenlere tanıdıkları haklar, yerli halkın doğrudan elde edemiyor oluşu, göçmen- yerli arasındaki iplerin gerilmesine dolayısıyla toplumsal sorunlara yol açmaktaydı. Diğer nedenler arasında konut yetersizliği, okulların olmayışı, içme suyunun sağlık standartlarında olmayışı bununla birlikte iklimin elverişsiz oluşu, köyleri terk etmelerine yol açmıştır. Bu dönemde uyumlaştırma çalışmaları yapılmadığı için böyle sonuçlar ortaya çıkabilmektedir (Geray, 1970, s.23).

Yapılmış olan göçler sonucunda Bulgaristan’daki Türklerin gayrimenkulleri Bulgaristan da Türkiye’de olan Bulgarların gayrimenkulleri Türkiye’de kalmış bulunmaktayken bu iki devlet 18 Ekim 1925 yılında bir anlaşma imzalamıştır. Bu anlaşma ile gayrimenkulleri devlet tarafından iktisap edilmiştir. Anlaşmanın dahilinde iki devlet mübadilleri ikna edecek faydada bulunduğu söylenebilir.

2.1.3. Yugoslavya'dan Türkiye'ye Göçler

Yugoslavya-Makedonya bölgesinden göçler dört farklı zamanda gerçekleşmiştir. Dönem aralıkları şu şekildedir; ilk göç 93 Harbi sırasında 1877-1878, ikinci göç Balkan Savaşları sırasında, 1912-1913, üçüncü göç 1923-1951 ve dördüncü göç ise 1952- 1967 arasındadır. 93 Harbi döneminde yaklaşık olarak 1 milyon göçmen Anadolu'ya gelmiştir (Kazgan, 1970, s.315). Cumhuriyet sonrası yapılan göçlerde; 1923-1933 yıllarında 627.538 kişi, 1934-1960 yılları arasında ise 33 bin kişinin göç ettiği aktarılmıştır (Kazgan, 1970, s.315). Yoğunluğun 1923-1933 arasında olduğu görülmektedir. *Sırp literatürü, Yugoslavya'dan Türkiye'ye gelen toplu göçleri iradi göç* olarak tanımlamaktadır (Baklacioğlu, 2015, s.194). Göç sebepleri içerisinde, sosyal ve politik sebepler yer almaktadır. Ekonomik olarak, Türkiye'de iş anlamında daha iyi hizmetlerin olduğu düşüncesi önde gelmektedir. Yugoslavya'dan yapılan göçün Yunanistan ve Bulgaristan'dan olduğu gibi politik zorlamalardan kaynaklandığı, göçün sosyo-ekonomik nedenlere dayandığı kabul edilmektedir (Aktaran: Doğanay, 1996 s.9).

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte göç hareketleri devam etmiş, 1923-1924 yıllarından 1990'lı yılların sonuna kadar süren bir göç dalgası yaşanmıştır. Bu süreçte Yugoslavya'dan Türkiye'ye, Cumhuriyet döneminde toplam 77.431 aileye mensup 305.158 kişi göç etmiştir (Tekin, 2018, s.252). Serbest göçmen statüsünde Türkiye'ye yerleşen bu Yugoslav göçmenlere, Türk halkı zor zamanlara rağmen misafirperver davranmış ve uyum sağlamalarında yardımcı olmuştur. Ancak Yugoslav göçmenler, özellikle gelenekler ve yeme-içme kültürü gibi konularda uyum sağlamada zorluk yaşamışlardır.

2.1.4. Romanya'dan Türkiye'ye Göçler

Birinci Dünya Savaşı sonucunda Osmanlı İmparatorluğunun Balkanlarda yer alan topraklarında yaşayan pek çok Türk savaş sonunda yeni kurulan devletlerden yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ne göç etme niyetinde olduğu söylenebilmektedir (Ağanoğlu, 2023, s.258). Savaş son ortaya çıkan bu yeni sistem içerisinde başta Romanya, Yunanistan ve Bulgaristan olmak üzere pek çok Türk'ün, Türkiye'ye göç

etme niyetinde özellikle yeni kurulan ulus devletlerin içerisinde hissedilen ötekileştirme ve başta 1929 Büyük Buhranı olmak üzere pek çok olumsuz iktisadi etkilerin yarattığı sorunlar temel faktörlerden olmuştur (Ömer, 2019, s.319). Bu dönemde özellikle 1934-1938 tarihleri arasında Romanya'dan Türkiye'ye yönelik başlayan göç dikkat çekmektedir.

Romanya bulunan Türklerin yoğunlukta olduğu Dobruca bölgesine yönelik başlayan Rumen ailelerin o bölgeye yerleştirilmesi ve bunu yasal çerçeveye oturtan 1924 Toprak Kanunu ile bölgede yaşayan Türklerden topraklarının 1/3'ini Rumenlere vermeleri gerekmesi Türklerin göç sürecini başlatmıştır. 1924 ile başlayan bu istimlak ve yeni gelen *Kutsulah* (Ulahlar) adı verilen Rumenlerin neden olduğu Türklere yönelik suç içeren eylemler ile rahatsızlıklar 1930'lı yılların başı ile daha rahatsız edici boyutlara ulaşarak, Türkleri hem ekonomik hem de güvenlik açısından zor şartlar altına sokmuştur (Arslan, 2014, s.33). Bu bağlamda bölgede yaşayan Türkler, 1933 yılından itibaren Türkiye'ye yönelik göç sürecine başlamıştır. Dönemi Romanya büyükelçisi Hamdullah Suphi Bey (Tanrıöver) bu başlayan göç sürecini kitlesel bir göç hareketine dönmesinde endişelenerek birtakım önlemler almışsa da 1934 yılından itibaren özellikle Türk göçmenleri Türkiye'ye taşıyan vapur firmalarının uygulamaları ile 1934 yılından itibaren sistematik şekilde yoğun Türk göçü yaşanmıştır (Ağanoğlu, 2023, s.261; Ömer, 2019, ss.325-326).

1935 yılında 21 bini aşan Türk, Türkiye Cumhuriyeti'ne göç etmiştir. 1936 yılına gelindiğinde gelen göçmenler konusunda daha sistematik bir metot arzulayan Türkiye, Romanya hükümeti ile gelen göçmenlerin 5 yıllık süre içerisinde belirli bir plan ile gelmesinin düzenlenmesi için 4 Eylül 1936 tarihli *Dobruca'daki Türk Halkının Göçünü Düzenleyen Mukavelenameyi* imzalamıştır (Ömer, 2019, s.327). Bu anlaşma temelinde kurulan komisyon ile planlı bir şekilde devam eden göçlerde dâhil olmak üzere 1923-1938 yılları arasında toplam 113 bin 'in üzerinde Türk göçmen Türkiye'ye gelmiştir (Aktaran: Karapınar, 2020, s.471).

Gelen göçmenler başta Trakya bölgesinde Edirne, Tekirdağ ve Kırklareli olmak üzere İç Anadolu ve Ege bölgelerinde de yer alan şehirlere yerleşirken, özellikle ekonomik zorlukların olduğu süreçte göçmenlerin yanlarında getirdikleri döviz, petrol

ve kereste gibi ürünler ile Türk ekonomisine katkı sunmuşlardır (Karapınar, 2020, s.487). Bunun yanında özellikle bu dönemde yaşanan yoğun mübadeleler, Türkiye’de İskân Kanununun 1934 yılında kabul edilmesine sebep olmuştur (Arslan, 2014, s.49). Bu göçün başlangıcında özellikle Hamdullah Suphi Bey’in (Tanrıöver) öngörülleri ve çabaları⁷ ile göçün düzensiz şekilde gerçekleşmesinin önüne geçilmesi ve gelen göçmenlerin ülke ekonomi ve demografisine sağladıkları katkı ile başarılı bir göç yönetimi süreci olduğu ileri sürülebilmektedir.

2.2. Arap Baharı ve Türkiye’ye Göçler

Arap Baharı ve beraberinde yaşanan düzensiz göçler pek çok ülkeyi doğrudan ve dolaylı şekilde etkilemiştir. Bu dönemde düzensiz göçlerden en çok etkilenen ülkelerin başında Türkiye’nin geldiğini belirtmek yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda Arap Baharı ve Türkiye’ye yönelik düzensiz göçlerden bahsedilmesi önemli olacaktır.

2.2.1. Arap Baharı

“Arap Baharı” ifadesi, Arap ayaklanmalarını anlatmak üzere ilk kez *Foreign Policy* dergisinde, Amerikalı siyaset bilimci Marc Lynch tarafından kullanılmıştır (Sayın, 2019, s.104). Arap Baharı her ne kadar aralık ayında çıkmış olsa da özgürlükleri ve yeni başlangıçları temsil etmesi nedeniyle “Arap Baharı” olarak adlandırılmıştır. Literatürde genel olarak “Arap Uyanışı”, “Arap Devrimi”, “Arap İsyanı” gibi terimlerle de adlandırılmaktadır (Bingöl, 2013, s.26; Korutürk, 2012, s. 64). Bu bölümde ise genel kabul görmüş şekliyle “Arap Baharı” olarak bahsedilecektir.

Arap Baharı, 2010 yılı Aralık ayında Tunus’ta bir seyyar satıcı olan Muhammed Buazizi’nin, güvenlik güçlerinden görmüş olduğu kötü muameleyi belediye önünde protesto etmesiyle başlamıştır (Oğuzlu, 2011, s.9). Hızlı bir şekilde Ortadoğu ve

⁷ Hamdullah Suphi Bey’in (Tanrıöver) o dönemdeki aktif çalışmalarına yönelik detaylı bilgi için bakınız. Ömer, Metin. (2012). “Hamdullah Suphi Tanrıöver’in Romanya Türklerinin Göçüne Dair Faaliyetleri (1931-1938)”, *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 35, s. 125-143.

Kuzey Afrika'nın birçok ülkesine yayılan geniş çaplı siyasal, toplumsal bir akıma dönüşmüştür. Bu kadar hızlı yayılmasının altında Tunus iktidarında olduğu gibi bulunan yöneticilerin çoğunun uzun yıllardır koltuklarında olması demokratikleşme konusunda geri kalmış olduğu iddia edilebilmektedir (Koçak, 2012, 30-34). Bu süreç bölgedeki birçok otoriter rejimin yıkılmasına, bazı ülkelerde iç savaşlara ve büyük toplumsal değişimlere neden olmuştur.

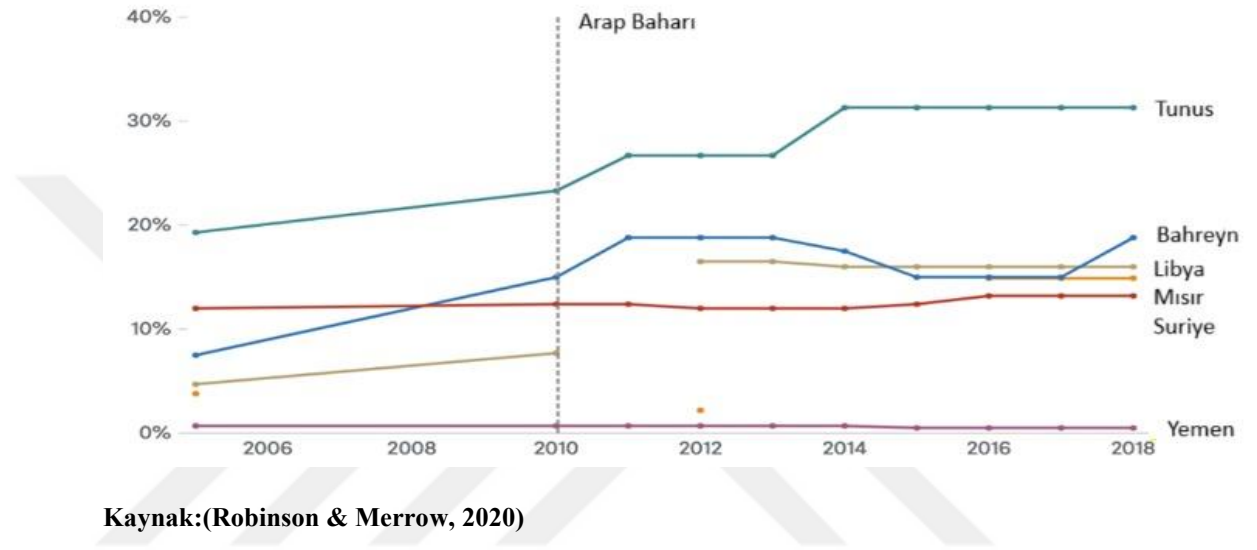
Bu ayaklanmayla birlikte ülkelerin siyasal yönetimlerinde birtakım değişimler yaşanmıştır; *Bahreyn ve Yemen'deki isyanları, Cezayir, Fas, Irak, Ürdün, Kuveyt'te büyük ayaklanmalar ve Sudan, Suudi Arabistan, Lübnan, Moritanya ve Batı Sahra'da nispeten küçük protestolar şeklinde izlemiştir. Filistin'de, İsrail sınırına yakın bölgelerde çatışmalar şeklinde kendini göstermiştir* (Korutürk, 2012, s.64). Bu bağlamda ayaklanmaların temelinde insanlar, otoriter rejimlere karşı özgürlük, adalet ve demokrasi istekleriyle protestolar başlatmış tepkiler bir çığ gibi büyüyerek farklı bir boyut kazanmıştır. Dolayısıyla bölgede uzun bir zamandır devam eden otoriter rejimlerin halkın temel haklarını ve özgürlüklerini kısıtladığı söylenebilmektedir. Ayaklanmaların sebepleri arasında az gelişmişlik, işsizliğin yüksek olması, otoriter yönetimlerin varlığı, yoksulluk ve fiyat artışları gösterilebilmektedir (Ünal, 2016, s.149). Buradaki sebeplerin yanı sıra genç nüfusun eğitim seviyesinin artmış olması dolayısıyla yönetimden memnun kalmayışları da bu protestolara ek bir neden olarak gösterilebilmektedir (Sağsen, 2011, s.9).

Genç okumuş nüfusun işsiz kalması 2010 yılına kadar ki 5 yıllık süreçte kamu kurum ve kuruluşlarına düşük istihdam sağlanması, genç eğitimli kesimin işsiz kalmasına neden olmuştur (Koçak, 2012, s.30). Buradan hareketle eğitimli genç nüfusun ayaklanmaları sosyal medyanın da etkisiyle hız kazanmış ve bu süreci "*Facebook Devrimi*" olarak da adlandırmışlardır (Aktaran: Koçak, 2012, s.25). Genç eğitimli nüfusun siyasi katılıma olan etkisinin yadsınamaz olduğu görülmektedir (Henderson & Chatfield, 2011). Arap Baharı'nın nedenlerinden biri de hiç kuşkusuz internet ve sosyal medyanın gelişmesidir. Bu bakımdan halkın bilgi paylaşımında bulunarak organize olma hali de dolayısıyla kolaylaşmıştır.

Arap Baharı'nda cinsiyet eşitliği konuları öncelikli olmamış, fakat cinsiyete dayalı şiddet tehdidine rağmen kadınlar protestolarda öncü rol üstlendiği söylenebilmektedir (Robinson & Merrow, 2020). Bu protestoların toplumsal etkisiyle

birlikte, özellikle Tunus ve Bahreyn'deki kadınlar siyasi alanda daha fazla seslerini duyurmuş ve parlamentoda daha fazla koltuk sahibi olarak öncülük etmeye başlamışlardır. Bu durumu, aşağıdaki tablodaki verilerde incelemek mümkündür.

Tablo :1 Arap Baharı Sonrası Etkilenen Ülkelerdeki Kadınların sahip olduğu parlamento koltuklarının yüzdesi

Tabloda da görülmektedir ki Arap Baharı sonrası Libya, Mısır ve Suriye aynı düzeylerde ilerlerken Tunus ve Bahreyn'de ciddi artışlar görülmektedir. Buradan hareketle demokrasi ve bireysel haklar konusunda kadınların da geri planda kalmayarak seslerini duyurabilecekleri alanlara yönelmiş olduğu görülmektedir.

Arap Baharı'ndan etkilenen Libya, Suriye ve Yemen gibi iç savaşlara sahne olan ülkelerin yanı sıra Tunus ve Mısır gibi siyasi krizlerden ve kötüleşen ekonomik koşullardan muzdarip ülkelerde kitlelerin göçü, göç alan Avrupa ülkeleri arasında siyasi bölünmelerin ve anlaşmazlıkların çıkmasına sebep olmuştur (Çoruh, 2021, s.309). Bu bakımdan Suriye'de rejimin acımasız tepkisi nedeniyle çatışmalar kanlı bir iç savaşa dönüşmüştür (Korutürk, 2012, s.64). Bu bağlamda Arap Baharı'nda düzensiz göçmenlerin kaynağı olan ülkelerdeki durumu daha detaylı incelemek önemli olacaktır. Dolayısıyla sırasıyla Tunus, Mısır, Libya ve Suriye gelmektedir.

Tunus'ta toplum ayaklanmaları bir seyyar satıcı olan Buazizi'nin polisler tarafından malına el konulması dolayısıyla kötü muamele sonucunda, radikal bir

eylemle, milletvekillerinin yeni hükümet kurulması için oy verme işlemi sırasında, belediye önünde kendini yakmasıyla başlamıştır (Evcan, 2020, s.2). Bu olay Tunus'ta zincirleme olarak protestoların başlangıcı olmuştur. Bu eylemin ardından tüm meslek gruplarından aktivistler ve muhalif siyasi parti üyeleri, Zeynel Abidin Bin Ali hükümetinin yolsuzluklarını ve usulsüzlüklerini, haksız yere elde ettiği servetini ortaya çıkarmıştır. Bu olaylar protestoların hararet kazanıp büyümesine neden olmuştur. Protestoların önemli bir bölümünü ise diplomalı işsizler oluşturmuş, ekonomik durum, hükümetin özgürlükleri yok sayması, baskı ve kısıtlayıcı bir tutumda olması, mafyalaşan yönetici elitlerin yolsuzluklarını kınamak amacıyla eylemler düzenlenmiştir (Koçak, 2012, s.28).

Protestoların önüne geçemeyen 23 yıllık hükümetin başında olan Zeynel Abidin Bin Ali rejimi, 2011 yılında devrilmiş dolayısıyla Abidin Bin Ali ülkeyi terk etmek durumunda kalmıştır (DW, 2011). Ardından yeni bir anayasa hazırlanmış ve demokratik seçimlere gidilmiştir. Bunun sonucunda ise Beji Caid Essebsi Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. Tunus'un bu başarısı aynı kaderi paylaşan bölgedeki ülkelere ilham olmuş ve ayaklanmalar sınır dışına taşınmıştır.

Mısır, Arap Baharı sırasında büyük çaplı protestolar Mısır'da da kendini göstermiştir. Hüsnü Mübarek yönetiminde, yoksul bırakılmış, özgürlükleri kısıtlanmış ve baskı altında kalmış bir halk, beraberinde yolsuzlukların olduğu bir yönetim modelinden söz etmek mümkündür (Taşpınar, 2019, ss.56-99). 30 yıldır bu baskıcı rejimin karşısında, Ocak 2011'de Tahrir Meydanı'nda yoğunlaşan büyük çaplı protestolar yapılmıştır. Protestoların arkasında kararlı bir halk olması sebebiyle Hüsnü Mübarek iktidarı devrilmiştir. İktidarı eline alan halk hemen ardından anayasa değişiklik referandumuna gitmiştir. Referandum tarihin rekor katılımıyla gerçekleşmiştir. Ardından Muhammed Mursi seçilerek iktidara geçmiştir. Ancak bu demokratikleşme süreci kısa sürmüş ve 2013 yılında bir askeri darbeye Abdülfettah el-Sisi, Mursi'yi ülke yönetimini ele geçirmiştir. Bu süreç sonunda askeri müdahaleyi yapan Sisi, 2014 yılında cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir (BBC, 2014).

Libya'da Arap Baharı sonrası ayaklanmalar, Muammer Kaddafi'nin 42 yıllık iktidarının ardından öldürülerek son bulmuştur. Bu noktada açılan boşluğu doldurmak isteyen yerel aktörlerin rekabeti sonucunda iç savaş süreci başlamıştır (Karakaya & Çelik, 2021, ss.174-186). Başlangıçta Tunus'un demokrasi direnişi komşu ülkelere

ilham olurken zaman içerisinde birtakım değişmelerle birlikte bu direniş başka durumlara evrilmiştir. Tunus bu direnişte başarılı olup demokrasiye kalıcı bir şekilde geçiş yaparken, Mısır eski durumuna geri dönmüş; Libya, Suriye ve Yemen uzun süren iç savaşlara dönüşmüştür (Robinson & Merrow, 2020). Bunun yanında, bu iç savaşlar ile *Libya, Suriye ve Yemen’de ayaklanma sonrası yaşanan iç savaş kitlesel yerinden edilmelere neden oldu. Pek çok durumda, yabancı askeri müdahaleler şiddeti ve düzensizliği daha da arttırdı. Yalnızca Suriye’deki çatışmalar beş milyondan fazla kayıtlı mülteci ve altı milyondan fazla ülke içinde yerinden edilmiş insan yaratmıştır* (Robinson & Merrow, 2020).

Suriye, Arap Baharı sürecinde Ortadoğu’da en fazla etkilenen, sonuçları yıkıcı olan ülkelerden biridir. 2011 Mart ayında, Suriye’nin Deraa şehrinde bir grup öğrencinin duvarlara rejim karşıtı yazılar yazması üzerine tutuklanarak, işkence görmesiyle birlikte protestolar hararetlenmiştir. Domino etkisi yaratan bu hareket sırasıyla Banyas, Lazkiye, Deyrizor, Hama ve Humus’a yayılmıştır (Özdemir, 2017, s.122). Halkın öfkelerini kazanan rejim kısa sürede tüm ülke geneline yayılarak ülke çapındaki protestolara dönmüştür. Protestolar, başlangıç olarak demokrasi, özgürlük ardından ekonomi alanlarında yeniliklerin olması yönünde taleplerde bulunurken hükümet barışçıl gösterilere sert müdahalede bulunmuştur. Güvenlik güçlerinin orantısız bir güç kullanarak protestocuları dağıtmak istemesi yüzlerce kişinin ölümüne, binlerce kişinin yaralanmasına sebep olmuştur. Artan ölümler ve yaralanmalar protestoları da aynı orantıda şiddetlendirmiştir. Suriye iç savaşının çıkmasıyla uluslararası toplumda Suriye iç savaşına müdahalede bulunmuştur. Rusya ve İran Beşar Esad ve rejimini desteklerken ABD ve Körfez Arap devletleri, muhalif gruplara destek vermişlerdir. İç savaşın seyri devam ederken uluslararası boyutta insani krize yol açarak milyonlarca Suriyeli evlerini terk etmek zorunda kalmışlardır. Kitlesel boyutta yapılan göçler öncelikle komşu ülkelerden başlayarak Avrupa dahil mülteci akınına yol açmıştır (Göksedef, 2021).

Suriye, tarihsel bağları ve coğrafî yakınlığı nedeniyle Türkiye açısından önemlidir. Dolayısıyla Suriye’nin savaş sürecinde siyasi ve toplumsal dinamikleri Türkiye’yi doğrudan etkilemiştir. Dolayısıyla göç sürecinde Suriye iç savaşından kaynaklı sınır güvenliği önem kazanmaktadır. Suriye’nin iç savaşıyla bu karmaşıklıktan yararlanmak isteyen terör örgütleri çekilmiş Türkiye’nin sınır

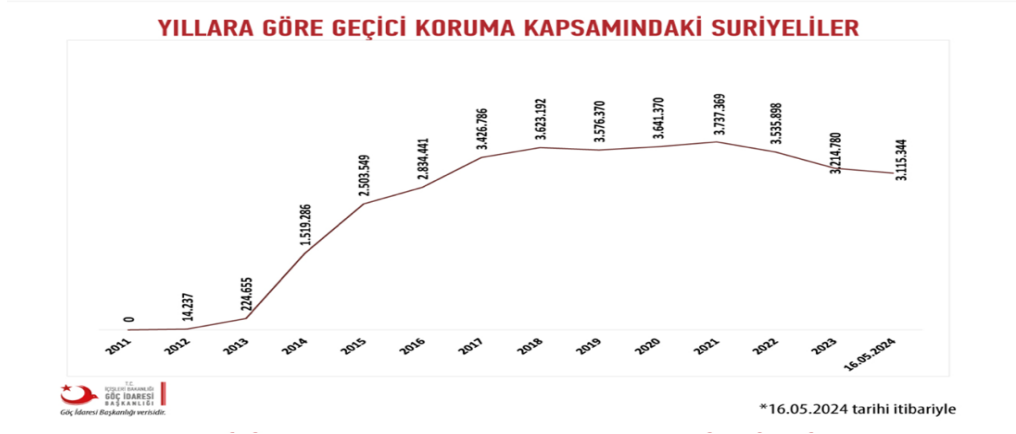
güvenliğini tehdit etmişlerdir. Özellikle IŞİD'in Rakka merkezli güç temerküzü ve Irak'ta Musul'u ele geçirmesinin ardından bölgesel ölçekte sınırları zorlamaktadır (Yeşiltaş, 2015, s.20). IŞİD'in oluşturduğu bu tehdide en aza indirmek için Türkiye "sıfır tolerans" politikasına geçiş yaparak çeşitli sınır önlemleri almıştır (Polat, 2020).

2.2.2. Suriye'den Türkiye'ye Göçler

Arap Baharı kapsamında Kitlesele ve devasa büyüklükteki son göç, Suriyelilerin iç savaşı sonrası sınır komşusu olan Türkiye'ye göç etmesidir. 15 Mart 2011'de rejim karşıtı propagandaları bir müddet sonra iç savaşı dönmüştür. Yakın tarih içerisindeki en büyük kitlesele göçlerden biri olarak adlandırılabilir. Öyle ki iç karışıklıktan savaşı, savaşı sonucunda ise kitlele halinde göçlere neden olacaktır. İlkesel bir duruş olarak Türkiye'nin "açık kapı" ve "geçici koruma" politikası ile sınır komşumuz olan Suriyeli kişiler içinde geçerliydi. Suriyeliler "geçici koruma" dahilinde yahut "sığınmacı" statüsünde nitelendirilmişlerdir.

İlk kafiye 29 Nisan 2011'de Hatay, Cilvegözü sınır kapısından 252 kişinin gelmesiyle birlikte göç serüveni başlamıştır. Bu serüven Suriye'den Türkiye'ye aralıksız 2015'e kadar devam etmiştir. Dört yıllık süreçte kayıt altına alınmış olanlarla birlikte toplamda 1.738.448 kişiye ulaşmıştır (Erdoğan, 2015, s.318). Bu rakam düzenli aralıklarla artmaya devam etmiş 23 Mayıs 2024 verileriyle birlikte Türkiye'de bulunan toplam Suriyeli sayısı 3.114.099'dur (GİB, 2024a). Artış oranları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

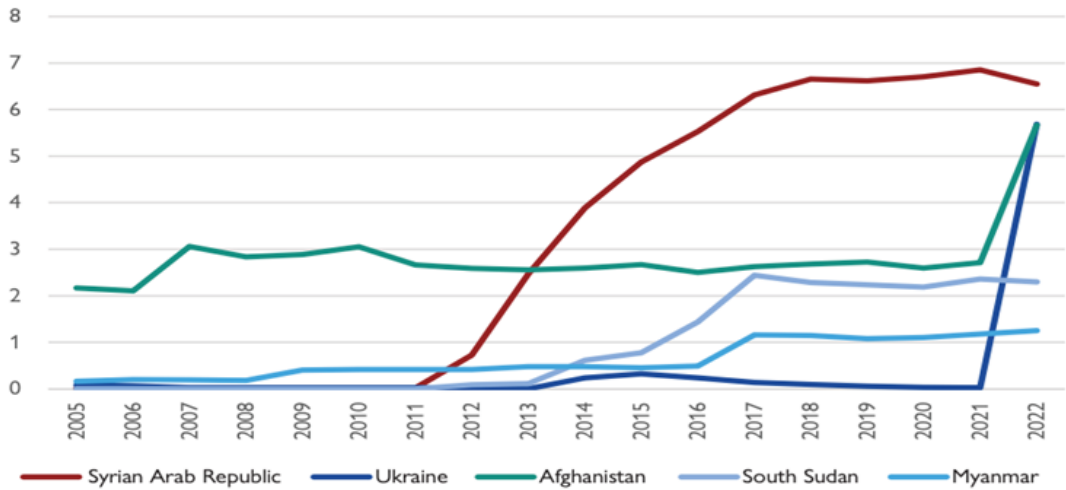
Tablo 2: Yıllara göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Kaynak: (GİB, Erişim: 23.05.24)

Ülkemiz “açık kapı” ve “geçici koruma” politikaları nedeniyle düzenli olarak gelmek isteyen vatandaşlara korumacı bir tutum sergilemiştir. Bu tutumla birlikte 2013 sonrasında ciddi artışlar olmuştur. Stabil bir artış olmamakla birlikte 2017 sonrası yoğunlaşan göç, sonraki yıllarda yakın miktarda seyretmiştir. Bu yoğunluğu ülkeler çapında Dünya Göç Raporu (WMR) 2024 güncel verilerine bakacak olursak şu şekildedir;

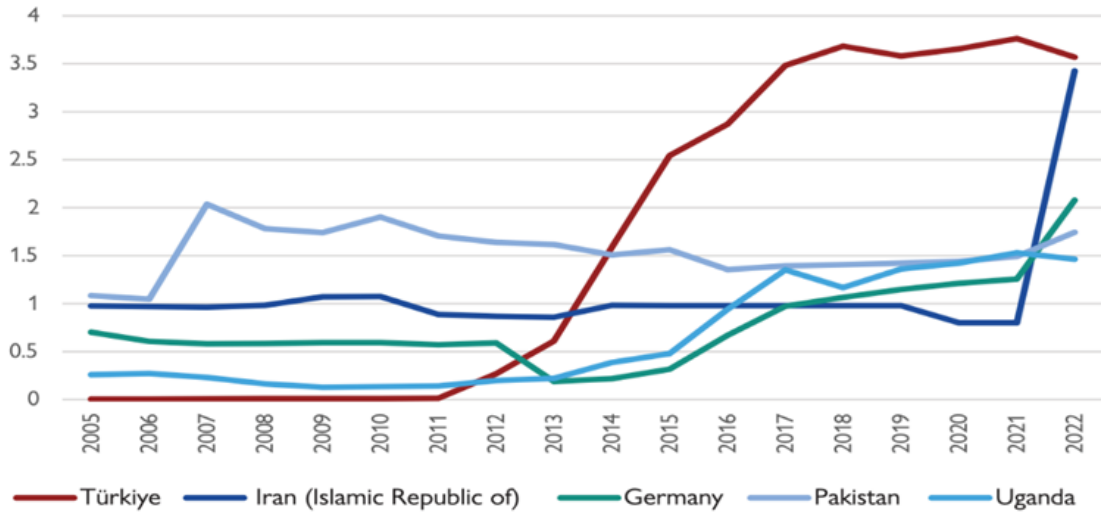
Tablo 3: İlk beş menşe ülkeye göre mülteci sayısı,2005-2022 (milyon)

Kaynak: World Migration Report 2024, s.43

Yukarıdaki verilere 2005-2022 arasında göre göç veren ilk beş menşe ülke yer almaktadır. Burada da açıkça Suriye iç savaşının etkisiyle birlikte göç eğilimi zaman içerisinde istikrarlı olarak artarak devam ettiği görülmektedir. Batılı ülkelerin göçmen alma konusundaki titizliği ve zorunlu prosedürlerinden ötürü bu oran batı ülkelerinden daha az olmaktadır. Sosyal uyumluluktaki zorluk nedeniyle seneler içerisinde katı prosedürler, kümülatif olarak devam etmektedir. Uyum sağlama konusundaki zorluk göz önüne alındığında, diğer ülkelere nazaran ülkemizin başlıca politikaları sebebiyle; *Türkiye, 2022 yılında üst üste yedinci kez, çoğunluğu Suriyelilerden oluşan 3,6 milyonu aşkın mülteciyle dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke olmuştur* (WMR, 2024, s.44).

Tablo 4: İlk Beş Ev Sahibi Ülkeye Göre Mülteci Sayısı

Kaynak: World Migration Report 2024, s.44

Yukarıdaki tablodan göç eden ülkelerin en çok göç ettiği hedef ülkeler verilmiştir. Görüldüğü üzere Suriye iç çatışmasından sonra, 2011 yılından itibaren Türkiye'ye göçlerde artışlar görülmektedir. Türkiye, Suriye'nin iç çatışmalarının ardından göç ettiği ülkelerin başında gelmektedir. Yine göçlerin yapıldığı ülkelere bakıldığında başta Türkiye olmak üzere; Pakistan, Uganda, Almanya ve Sudan gelmektedir. Dolayısıyla güncel Dünya Göç Raporuna göre; *mültecilerin büyük çoğunluğunu (%73) komşu ülkelerde ağırlandığı* (WMR, 2024, s.45).

Verilenlerin ışığında yıllar içerisinde Suriyeli sığınmacıların ülkelerindeki iç çatışmaların devam etmesi sebebiyle “geçici koruma” ya da “misafir” olarak adlandırmanın bir adım ötesinde olduğu söylenebilmektedir. Suriye’deki çatışmanın devamlılığı göçlerin kalıcılık paydasını arttırmaktadır. Bu nedenle toplumsal kabulle birlikte uyum politikaların yerini alması, Türk toplumunun huzurunu ve sığınmacı durumundaki Suriyelilerin de geleceğini şekillendirmesi bakımından önemlidir.

Türkiye’nin mülteciler hususundaki yasal zeminin oluşması, 28 Temmuz 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’nin imzalanması, 22 Nisan 1954’te yürürlüğe girmesiyle ve son olarak 24 Ağustos 1951’de Türkiye’nin imzalanmasıyla başlamıştır. Buna ek olarak 29 Ağustos 1961’de, Türkiye’ye mahsus, “coğrafi sınırlama” şartıyla yürürlüğe girmektedir. Bu bağlamda coğrafi sınırlama konusunda endişeli olan Türkiye Cumhuriyeti, 4 Nisan yalnızca Avrupa Konsey üyeleri olan ülkelere göç alacağını bu sözleşmeyle kabul etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, 4 Nisan 2013’te kabul edilen 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) 91/1. Maddesinde ilk kez “geçici koruma” dan bahsedilmektedir. Buna göre;

Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

Suriyeli sığınmacıların “geçici koruma”, “misafir” olarak adlandırılmasının temel sebebi buradaki maddelerden kaynaklanmaktadır. Yine bu bağlamda, 2013 yılında yürürlüğe giren 6458 sayılı kanunun 96. maddesinde ilk defa “uyum” konusu yer almıştır. (Karasu, 2016, s.1000). Buna istinaden kanunun birinci bendinde şu şekilde açıklanmaktadır;

Genel Müdürlük, ülkenin ekonomik ve mali imkânları ölçüsünde, yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabilir.

Aynı Kanunla, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kapsamında Uyum ve İletişim Daire Başkanlığı kurulmaktadır. Uyum süreçlerine ilişkin iş ve işlemleri yürütmek bu daire başkanlığının görevidir (Karasu, 2016, s.1000). Dolayısıyla 1961 yılında Cenevre Sözleşmesi'ndeki "coğrafi sınırlama" konusundan ödün verildiği görülmektedir.

Kitlesele göç akımlarında devletlerin güvenliği açısında uyguladıkları bir formül olarak bazı anlaşmalar mevcuttur. "Örneğin; 1951 Cenevre Sözleşmesi'ni "...Avrupa'da meydana gelen olaylar sonucu..." imzalayan Türkiye, Suriye'de çıkan iç savaş nedeniyle gelen sığınmacıların, mülteci statüsü değil, sığınmacı statüsünde devam ettirmektedir. Suriyeli sığınmacıları geçici koruma altına alması, Türkiye'nin bir ara koruma mekanizması işlettiğini göstermektedir (Battır, 2021, s.114).

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de kalma sürelerinin uzamasıyla kalıcı olma hususunda bağlantı kurmanın mümkün olduğu söylenebilir. Bu nedenle Suriyeli vatandaşların eğitim, sağlık, sosyal, iş kurma anlamında destek verilmektedir. Suriye vatandaşların iş haklarını belirten 2014 yılında yürürlüğe giren 6203 sayılı "Geçici Koruma Yönetmeliği" metninde "İş Piyasasına Erişim Hizmetleri" başlığı altında 29/2 bendinde şu şekilde açıklanmaktadır;

Geçici koruma kimlik belgesine sahip olanlar, Cumhurbaşkanınca belirlenecek sektörlerde, iş kollarında ve coğrafi alanlarda (il, ilçe veya köylerde) çalışma izni almak için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına başvurabilir.

Yönetmelikte belirtildiği üzere Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na yapılan başvurular ile bakanlık tarafından belirtilen iş kollarında çalışabileceklerdir. Bunun yanında bu iş kollarını mevzuat gereği saklı tutulmuştur. Bir diğer gerekli hususların başında eğitim gelmektedir. Eğitim konusunda gerekli hususlar Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 28. maddesinde detaylı olarak açıklanmıştır. Bu maddeye göre, eğitim faaliyetleri Milli Eğitim Bakanlığı'nca yürütülmektedir. Bir diğer maddelerden olan 48. maddesinin 2. ve 3. bendinde kadına ve çocuklara yönelik şiddetin önlenmesine dair önleyici ve koruyucu ve önleyici tedbirlerin alınacağından bahsetmektedir.

Son olarak Suriyeli sığınmacıların sağlık haklarına ilişkin detaylı bilgilerin bulunduğu 27. maddede sağlık hizmetlerinin ve 2019 ek maddesiyle temel, acil ilaçlar

kapsamında katılım payı alabilmektedirler. Bu maddeyle göçle gelen bulaşıcı hastalıkların önüne bir bakıma geçilmek istenmiştir. Sonuç olarak, *bu yönetmelik kapsamındaki yabancılara; sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal hizmetler ve yardımlar ile tercümanlık ve benzeri hizmetler sağlanabilir* (md.26). Geçici Koruma Yönetmeliği adı altında, yabancılara ilişkin verilen hak ve özgürlükler kapsamlı bir şekilde belirtilmiştir. Yasal çerçeve içerisinde sosyal uyumu beraberinde getirmeye yönelik çalışmalar yapılarak, ilerleyen zamanlarda sorunlara yönelik yahut isteklere göre ek maddelerle desteklenmektedir.

Suriye'den Türkiye'ye yapılan kitlesel göçlerle, Türkiye sınırları içinde güncel olarak 3.114.099 kişi yaşamaktadır. Bu kişilerin 1.620.045'i erkek, 1.493.154'si ise kadındır (GİB, 2024a).

2.3. Arap Baharı Sonrası Yapılan Göçlerde Kadın

Uluslararası göç sürecinde zorunlu göçe tabi tutulan yerinden edilmiş kişilerin yaşadıkları bir dizi problem bulunmaktadır. Ancak, bu göç süreçlerinin yanında toplumsal cinsiyet ayrımlarının yapılması, göçmen olmanın yanı sıra kadın olmayı da içeren çok katmanlı bir kesişime neden olmaktadır. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet rolleri, erkeklerin ve kadınların cinsiyetlerine göre bekledikleri roller olarak tanımlanmaktadır (Blackstone, 2003, s.338). Buradan hareketle toplumun kadın ve erkek cinsiyetlerine atfettiği ve beklentilerin tamamını kapsamaktadır. Dolayısıyla kız ve erkek çocuklarına alınan oyuncağın çeşidi dahi toplumun cinsiyet verdiği rolü göstermektedir (Vatandaş, 2007).

İngiltere'de bulunan Mülteci Kadınların Yasal Grubu (Refugee Women's Legal Group, 1998), kadınların sırf kadın oldukları için şiddete maruz kaldıkları bu eğilimin ise erkekler için geçerli olmadığını belirtmektedir. Bu bakımdan toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin kadın olmaktan kaynaklandığı (namus cinayetlerinde erkeklerin değil de kadınların öldürülmesi gibi) iddia edilmektedir (Akis, 2021, s.385).

Kadınların göç sürecindeki deneyimleri, erkeklerinkinden farklı olabileceği gibi, her kadının deneyimi de diğer kadınlardan farklılık gösterebilmektedir. Bu göç ettikleri ülke ve politika süreçleriyle alakalı olabilmektedir. Yine de zorunlu göç

sürecindeki kadınlar cinsel şiddet, insan ticareti (insan kaçakçılığı, organ mafyası, seks ticareti) gibi önemli fiziksel güvenlik sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadır (Akis, 2021, ss.386-390). Bu süreçte deneyimledikleri olaylar psikolojik travmatik olaylar olarak kalmasına sebep olabilirken sığınmacı olarak gittikleri ülkede ise topluma uyum sağlamaları beklenmektedir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), mültecilik döngüsü içerisinde kadın ve kız çocuklarının toplumsal cinsiyete dayalı şiddetini şu şekilde sıralamaktadır (BMMYK, 2017);

Çatışma sırasında, kaçıştan önce;

- İktidarda bulunan kişiler tarafından taciz edilme,
- Kadınların cinsel olarak işkence görmesi,
- Toplu tecavüz ve hamile bırakılma,
- Çatışma halindeki tarafların silahlı mensupları tarafından kaçırılma.

Kaçış sırasında;

- Haydutlar, sınır muhafızları tarafından cinsel saldırı,
- İnsan tacirleri, köle ticareti yapanlar tarafından yakalanma.

Sığınma ülkesinde;

- Aile içi şiddet.

Geri dönüş sırasında;

- Kadınlara yönelik zararlı geleneksel uygulamaların tekrar başlatılması,
- Ailelerinden ayrı düşmüş kadın ve çocuklara yönelik cinsel taciz.

Yeniden bütünleşme;

- Geri dönenlere bir çeşit ceza olarak cinsel tacizde bulunmak,
- Yasal statüyü düzene sokmak için cinsel zorbalık,
- Kadınların karar alma süreci haricinde bırakılması,
- Kaynaklara erişimin engellenmesi; gibi durumlarla karşı karşıya kalmaktadırlar.

Yukarıdaki veriler çerçevesinde bazı kadın mülteciler vardır ki diğer hemcinslerinden daha fazla korunmaya ihtiyaç duyarlar (BMMYK, 2017). Mültecilik

sürecinde kadınlar, sürecin her aşamasında taciz ve tecavüze maruz kalma riski taşımaktadır. Bu nedenle kadınların göç süreçlerinde farklı biçimlerde zorbalıklara maruz kalabilmektedir (Bağ, 2021).

Son yıllarda yoğun göç süreçleri yaşayan Türkiye için de ülkeye gelmiş ve yaşamlarını devam ettiren Suriyeli kadın sığınmacıların başta sosyal konular olmak üzere yaşadığı problemlerin incelenmesi önemli olacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAP BAHARI SONRASI TÜRKİYE'YE GÖÇ EDEN GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SIĞINMACI KADINLARA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA: KONYA ÖRNEĞİ

Bu bölümde Arap Baharı'yla birlikte Türkiye'ye yapılmış yoğun göçler neticesinde uygulanan politikalar ve sığınmacı kadınların kentsel hayatlarına ilişkin durum değerlendirmesi yapılmıştır. Uygulanan politikaların sığınmacı kadınlar üzerindeki etkileri, kesişimsellik kuramı bağlamında nitel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Elde edilen bulgular üzerinden sığınmacı kadınların kentsel, toplumsal hayata katılımları üzerinden veriler tartışılmıştır.

3.1. Arap Baharı Sonrası Türkiye'ye Yapılan Göçlerde Uygulanan Politikalar

Arap Baharı'ndan etkilenen başlıca ülkelerden biri Suriye'dir. Tunus ile başlayan demokratikleşme ateşi Suriye'ye de yansımış fakat bu süreç ayaklanmalara ayaklanmalar ise iç karışıklığa sebep olmuştur. 2011 yılında Suriye'nin Deraa şehrinde çıkan karışıklıklar kısa zaman sonra uluslararası boyutta etkilere yol açmıştır. Suriye'nin iç karışıklarının iç savaşa dönüşmesinde, sınır komşusu olması nedeniyle, en çok etkilenen ülkelerden biri de Türkiye'dir. Dünya Göç Örgütü Raporu'na (2024) göre; mültecilerin %73'ü kendilerine komşu olan ülkelerde ağırlandı. Buradan hareketle, Nisan 2011 itibariyle Suriye'den Türkiye'ye kitlesel yoğun göçler 252 kişiyle başlamış, günümüz itibariyle bu sayılar üç milyonu bulmuştur. Savaş sonrası sığınma arayan acil durumda olan ve Türkiye'ye gelen kişilerin, başlangıç olarak "Açık Kapı Politikası" ile birlikte ülkeye denetimli ve denetimsiz olarak girebilmişlerdir (Alptekin, 2023, s.6). Türkiye' de 2011 Ekim itibariyle uygulanmaya başlayan bu politikayla beraber Suriye'den göçler artarak devam etmiştir.

Türkiye'nin 2011 yılı itibariyle Suriye iç savaşı ardından kitlesel yoğun göçlerin karşısında pek çok ülkede olduğu gibi düzensiz göçlere yönelik yasal dayanaklar üzerinde duran, göç ve iltica konusunu düzenleyen bir yasa bulunmamaktadır (Çatır,

2021, s.221). Bunun yanında 1954 Cenevre Sözleşmesi, 1967 Protokolü, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) mülteci ve yabancıların uluslararası düzeyde temel haklarını korumak adına yapılmış kanunlardır. Yabancıların Türkiye’de korunma talepleri YUKK ile sağlanmıştır. Suriye’den kitlesel akınlar acil olarak gelen kişiler, 2004 tarihli 100 numaralı Birleşmiş Milletler Yürütme Komitesi kararına göre, ev sahibi devletin mevcut bireysel sığınma prosedürlerini uygulamayacak hale gelmesi durumunda uygulanabilmektedir (GİB, 2024d). Bu bakımdan acil bir durum olmasının ehemmiyeti nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti sınırlarına ulaşan kişilerin bireysel statü belirlemekle vakit kaybetmeden, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, “Geçici Koruma” başlığı altında şu şekilde tanımlamaktadır; *Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir* (RG, 2013, m.91).

Bu bakımdan zorunluluk içermeyen politik veya ekonomik bir devlet politikası olarak ülkelerin vatandaşı olmayan insanlara sınırları denetimli ya da denetimsiz olarak açtığı süreçlerdir (Alptekin, 2023, s.6). Bu kapsamda Suriye’den gelmiş sığınmacıların geçici koruma kapsamında, başlangıç olarak, denetimsiz şekilde sınırlardan geçilmesine izin verilmiş olsa da sistemin oturmasıyla birlikte sınır güvenlikleri artırılmış ve kontroller sıklaştırılarak, kamu güvenliğini tehdit eden suç meyilli olan kişiler sınır dışı edilmiştir (Bayır & Aksu, 2020, ss.330-331). Geçici koruma kapsamındaki mültecilerin Türkiye’deki misafirlik süreçlerinin sona erdirilmesine yönelik kalıcı bir çözüm arayışı, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından;

- Ülkesine gönüllü geri gönderme, bu durum göç idaresi başkanlığı tarafından “Gönüllü, Güvenli ve Onurlu” sloganıyla desteklenmektedir (GİB, 2024c). Bu geri dönüşler; “git ve gör” ziyaretleri, eğitim, hukuki yardım ve aile birleşimi gibi sebeplerle olabilmektedir.
- Üçüncü bir ülkeye yerleştirme, mültecilerin uluslararası korumayla birlikte daimi ikamet sağlayacakları yasal statüyü kabul eden bir başka ülkeye yerleştirmek.

- Yerel hakla entegrasyon, ülkesine geri dönmenin imkânsız olması nedeniyle kalıcı bir çözüm olarak yerel toplumla bütünleşme seçenekler sunulmuştur.

Yukarıdaki seçenekler geçici koruma altındaki sığınmacılara sunulmaktadır. Kalıcı çözümler sunan bu maddelerden ilk ikisi ülke dışına gönderilme durumu iken son madde de yerel hakla uyum seçeneğini vurgulamaktadır. Bu bakımdan BM'nin dünyanın farklı coğrafyalarında yaşadığı deneyimler ve istatistikler bize mültecilerin en az üçte birinin geri dönmeme ihtimalinin olduğunu göstermektedir (Güçtürk, 2014). Çözüm yollarından ilkinin seçen sığınmacıların İçişleri Bakanı Ali Yerlikaya'nın açıklamasıyla Şubat 2024 itibariyle 625 bin kadarının evlerine döndüklerini ifade etmiştir (TRT, 2024).

Üçüncü seçeneği seçenler vatandaşlık alarak hukuki haklar elde edebilmektedirler. Bu konuda güncel bir veri kaydına ulaşılamamıştır. Fakat İçişleri Bakanı Ali Yerlikaya Aralık 2023 itibariyle Suriyeli 238.055 kişinin vatandaşlık aldığını duyurmuştur (DW, 2023). Sonradan kazanılan bu vatandaşlık durumu ilk andan itibaren başlayıp birkaç nesil devam edebilen ayrımcılıklara maruz kalınmasına neden olabilmektedir (Battır, 2021, s.147). Genel anlamda geçici koruma kapsamındaki kişiler birçok konuda ayrımcılığa maruz kalabilmektedir. Bu nedenle diğer bölümde geçici koruma altındaki kadınların kesişen ayrımlarının bulunup bulunmadığını nitel bir araştırmayla ortaya koyulması hedeflenmektedir.

Belediyeler kitlesel göçlerle birlikte Türkiye'ye gelmiş olan kişilerin toplumsal uyumlarını sağlamak adına birtakım faaliyetler göstererek entegrasyonun sağlanması amaçlanmaktadır.

3.2. Arap Baharı Sonrası Geçici Koruma Altındaki Kadınların Kesişimsellik Kuramı Bağlamında Değerlendirilmesi: Konya Sınırları İçerisinde Yaşayan Geçici Koruma Altındaki Sığınmacı Kadınlar Üzerine Bir İnceleme

Arap Baharı sonrası Suriye'de patlak veren iç savaş nedeniyle Türkiye, "açık kapı politikası" çerçevesinde, Suriye'den gelen göçmenlere "geçici koruma" statüsü tanıyarak Türkiye'ye yerleşmelerine olanak sağlamıştır. Bu nedenle, Türkiye'de en

fazla geçici koruma altında bulunan on şehirden biri Konya'dır. Konya ve merkez ilçelerindeki geçici koruma statüsündeki kadınlar, kesişimsellik kuramı bağlamında nitel bir analizle incelenmiştir.

3.2.1. Yöntem

Bu çalışmanın yöntem kısmında, kesişimsellik teoremi ve nitel araştırma tasarımı esas alınarak planlama yapılmış, veri analizi kesişimsellik ve fenomenolojik yöntemlerin bir arada kullanılmasıyla gerçekleştirilmiş; öncelikle araştırmanın amacı, önemi ve rasyonelliği belirtilmiş; araştırma sorularına açıklık getirilmiştir. Daha sonra araştırma sürecinin başlangıcından veri analizine kadar geçen çeşitli aşamalar anlatılmıştır. Son olarak araştırmaya dahil olan bireylerin tanımlayıcı özellikleri sunulmaktadır.

3.2.2. Araştırmanın Konusu

Arap Baharı, 2010 yılında Tunus'ta başlayarak birçok Arap ülkesine yayılan toplumsal ve siyasal hareketlerin genel adıdır. Bu süreç, birçok ülkede rejim değişikliklerine, iç savaflara ve ciddi sosyal karışıklıklara yol açmıştır. Bu olayların ardından milyonlarca insan yerlerinden edilmiş ve komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Türkiye, bu göç hareketlerinin en yoğun şekilde yaşandığı ülkelerden biri olmuştur. Özellikle Suriye'deki iç savaş nedeniyle milyonlarca Suriyeli Türkiye'ye sığınmış ve burada geçici koruma altına alınmıştır.

Araştırma, Arap Baharı sonrası Türkiye'ye göç eden ve geçici koruma altındaki kadınların durumunu, kesişimsellik kuramı bağlamında incelemektedir. Kesişimsellik kuramı, bireylerin birden fazla kimlik kategorisi (cinsiyet, etnisite, sınıf, din vb.) üzerinden nasıl çeşitli ayrımcılıklara maruz kaldığını analiz etmektedir. Arap Baharı ile yaşanan siyasi ve toplumsal değişimler, milyonlarca insanın göç etmesine neden olmuştur. Bu çerçevede çalışmanın odağında sığınmacı kadınlar yer almaktadır. İlk olarak, sığınmacı olan bu kadınlar mülteci statüsü nedeniyle yerinden edilmişlik, ekonomik güvencesizlik ve barınma sorunları gibi temel ihtiyaçlarla mücadele etmektedir. Savaş ve çatışma ortamında yaşanan travmalar, psikolojik sorunlar ve

sağlık hizmetlerine erişimdeki zorluklar da bu kadınların yaşadığı sorunlardan bazılarıdır.

İkinci olarak, bu kadınlar cinsiyet kimlikleri nedeniyle cinsiyete dayalı şiddet ve ayrımcılık riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Savaş ve çatışma ortamlarında kadınlar genellikle cinsel saldırılara, zorla evliliklere ve insan ticaretine maruz kalma riski altındadır. Ayrıca, mülteci kamplarında veya toplum içinde yaşadıkları yerlerde cinsiyete dayalı ayrımcılığa da maruz kalabilmektedir.

Üçüncü olarak, bu kadınların sosyal kimlikleri (örneğin etnik köken, dini inanç, dil) nedeniyle ayrımcılık ve dışlanma riski vardır. Türkiye'deki Suriyeli mülteciler genellikle ekonomik olarak dezavantajlı bölgelerde yaşamaktadır ve yerel halkla rekabet edebilmek için düşük ücretli işlerde çalışarak razı olucu karar verme davranışı sergilemektedir. Bu durum, mülteci kadınların işsizlik, düşük ücretler ve kötü çalışma koşulları gibi sorunlarla karşı karşıya kalmasına da neden olabilir. Sığınmacı kadınlar, hem kadın olmanın getirdiği toplumsal baskılarla, hem de göçmen olmanın getirdiği zorluklarla mücadele etmektedir.

Kesişimsellik kuramı ise toplumsal cinsiyet, göç ve kimlik gibi farklı boyutları bir araya getiren kavramsal bir yaklaşımdır. Kesişimsellik kuramı çerçevesinde, Arap Baharı sonrası Türkiye'ye gelen Geçici Koruma Altındaki Kadınların durumunu değerlendirebilmek için farklı sosyal kimliklerini ve bu kimliklerin etkileşimini göz önünde bulundurmalıdır. Bu kadınlar hem mülteci statüsüne sahip olmaları hem de kadın olmaları nedeniyle çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle kesişimsellik kuramı ile farklı sosyal kimliklerin (cinsiyet, ırk, sınıf, vb.) birbirleriyle etkileşim içinde olduğunu ve bu etkileşimin bireylerin deneyimlerini ve toplumsal konumlarını şekillendirdiğini öne süren bir yaklaşımdır.

Bu bağlamda ışığında Türkiye'ye gelen geçici koruma altındaki kadınların yaşadığı kesişimsellik kuramı kapsamında çoklu ayrımcılık, cinsiyet, etnisite, sınıf ve dini kimlikleri üzerinden değerlendirilmiştir. Sığınmacı kadınların ekonomik sıkıntıları, düşük ücretli ve güvencesiz işlerde çalışmaları, dil bariyerleri ve sağlık hizmetlerine erişim konusundaki zorlukları ele alınmıştır. Ayrıca, farklı mezheplerden veya dini gruplardan gelen kadınların Türkiye'deki entegrasyon süreçlerinde

karşılaştıkları kültürel ve dini ayrımcılıklar da incelenmiştir. Bu bağlamda, kesişimsellik kuramı kullanılarak, geçici koruma altındaki kadınların toplumsal hayata katılımı ve entegrasyonu konusundaki engeller detaylandırılmıştır. Bu engellerin öncelikli kaynağı olarak toplumsal cinsiyet rolleri gelmektedir.

3.2.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı; daha iyi yaşam koşulları nedeniyle yapılan göçler, beraberinde birtakım fırsatları ve dezavantajları beraberinde getirebilmektedir. Göç eden bireyler ya da kitlelerin göç ettikleri ülkede birtakım sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Sorunu özellikle cinsiyet açısından ele aldığımız zaman kadınların yaşadıkları sorunlar daha da fazladır. Bu bağlamda hem göçmen hem kadın olmanın dezavantajlarını kesişimsellik kuramı ile açıklamak daha doğru bir tercih olarak görülmektedir. Araştırmanın amaç ve önemine binaen sığınmacı kadınların göç süreçlerinde yaşadıkları deneyimleri kesişimsellik kuramı kapsamında değerlendirmek buradan hareketle ışık tutmak önemleri arasındadır.

Bu tez, Arap Baharı sonrası Türkiye'ye göç eden ve geçici koruma altındaki Suriyeli sığınmacı kadınların toplumsal konumlarını kesişimsellik kuramı bağlamında ele almak ve kurama ilişkin değerlendirmelerin Türkiye açısından geçerli olup olmadığının tespit edilmesi için, derinlemesine incelemenin önemine vurgu yapmaktadır. Kesişimsellik kuramı, toplumsal eşitsizliklerin yalnızca tek bir kimlik kategorisine (örneğin cinsiyet veya etnik köken) dayandırılmayacağını, aksine bireylerin birden fazla kimlik kategorisinde (cinsiyet, etnisite, sosyal sınıf, mültecilik gibi) maruz kalabileceği ayrımların kesişimini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, Suriyeli kadın sığınmacıların yaşadıkları sosyal ve ekonomik zorluklar hem mültecilik statülerinden hem de toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanan dinamikler aracılığıyla daha da derinleşebilmektedir.

Suriyeli kadınlar, savaş ve zorunlu göçün getirdiği travmatik deneyimlerin yanı sıra, Türkiye'deki geçici koruma statüsü altında hukuki, ekonomik ve sosyal olarak dezavantajdan ziyade avantajlı bir konumda bulunmaktadır. Sığınmacı olmanın yanı sıra kadın olmalarından kaynaklanan toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri

yaşayabilmektedirler. Bu duruma ilaveten kendi kültürel kodlarını göç ettikleri kaynak ülkeye taşınmaları zorlukları derinleştirebilmektedir. Kadın sığınmacılar ülkelerinden getirdikleri kültürel kodlarından ötürü yerel toplumla entegrasyon süreçlerinde ve ekonomik hayata katılımlarında ciddi engellerle karşılaşabilmektedirler.

Konya örneği üzerinden yapılacak bu araştırma, Türkiye'deki Suriyeli sığınmacı kadınların karşılaştıkları zorlukları kesişimsel bir perspektifle analiz etmeyi amaçlamaktadır. Konya, sığınmacı kadınların sosyal entegrasyon süreçlerini incelemek için önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bu çalışma Suriyeli sığınmacı kadınların yaşantılarında cinsiyet, etnik köken ve göçmenlik durum kategorilerden yola çıkarak kesişimsellik bağlamında derinlemesine analiz etmektedir.

Yapılan çalışmada hem akademik alanda hem de uygulamalı sosyal politikalarda önemli bir boşluğu doldurmayı hedeflemektedir. Suriyeli sığınmacı kadınların yaşam deneyimlerini ve maruz kaldıkları yapısal eşitsizlikleri kapsamlı bir şekilde analiz etmektedir. Bu çalışma, sığınmacı kadınların toplumsal entegrasyonu, hukuki haklara erişimi ve ekonomik bağımsızlıkları konusunda daha kapsayıcı politikaların geliştirilmesine katkı sunmaktadır. Bu bağlamda alandaki çalışmalara yeni bir bakış açısı getirmeyi hedeflemektedir.

3.2.4. Teorik Çerçeve

Kesişimsellik kuramı, Kimberlé Crenshaw (1989, ss.140-142) tarafından ortaya atılan ve özellikle renkli kadınların maruz kaldığı çoklu ayrımcılık biçimlerini açıklamaya yönelik bir yaklaşımdır. Bu kuram, bireylerin ve grupların kimliklerinin birden fazla ekseninde (örneğin cinsiyet, ırk, sınıf, etnisite, din, göçmenlik durumu) kesiştiğini ve bu kesişimlerin toplumsal konumları ve deneyimleri üzerinde derin etkiler yarattığını savunur. Bu kuram, farklı kimlik kategorilerinin birbiriyle nasıl etkileşimde bulunduğunu ve bu etkileşimlerin nasıl farklı biçimlerde ayrımcılığa, ötekileştirmeye ve eşitsizliğe yol açtığını incelemektedir.

Bu çalışmada yöntem olarak kesişimsellik kullanılmış ve bu ilişkiyi desteklemek amacıyla fenomenolojik bir yaklaşımla insanların belirli bir durumdaki deneyimlerinin anlamı, durumu ilk elden deneyimleyenlerin sözleri, yorumları ve

değerlendirmeleri aracılığıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Doğrudan alıntılarla, elde edilen veriler kesşimsellik yoluyla ortaya çıkarılmıştır. Çalışmanın literatür bölümünde araştırma perspektifi olarak kesşimsellik yaklaşımının tercih edilmesinin gerekçesi ve kesşimselliğin metodolojik tartışması hakkında ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. Bu nedenle, çalışmanın bu kısmı Kesşimselliğin kategorilerin seçimine odaklanmaktadır.

Sığınmacı kadınların çoklu kimlikleri: Arap Baharı sonrasında Türkiye'ye göç eden geçici koruma altındaki kadınlar, birden fazla kimlik kategorisine sahiptir:

- **Cinsiyet:** Kadın olarak toplumsal cinsiyet normlarına ve beklentileri nedeniyle sorunlar yaşanabilir.
- **Etnik Kimlik:** Göç ettikleri ülkelerdeki etnik kökenlerin ayrımcılığa veya ötekileştirmeler yaşanabilir.
- **Göçmenlik Durumu:** Geçici koruma altındaki bireyler olarak hukuki ve sosyal belirsizliklerle karşı karşıya kalabilirler.
- **Sınıfsal Konum:** Ekonomik kaynaklara erişim ve iş bulma gibi konularda sınıfsal dezavantajlarla karşılaşılabilirler.
- **Dini Kimlik:** Müslüman olarak dini önyargı ve ayrımcılıkla karşılaşabilirler.

Kesşen ayrımcılık biçimleri: Göç eden kadınlar, kimliklerinin kesşim noktalarında çeşitli ayrımcılık ve ötekileştirme biçimlerine maruz kalabilmektedir:

- **Toplumsal Cinsiyet ve Göçmenlik Durumu:** Kadın olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliği yaşarken, göçmen olarak da hukuki ve toplumsal dışlanma yaşayabilirler.
- **Etnik Kimlik ve Ekonomik Zorluklar:** Etnik kökenlerinden dolayı iş piyasasında ayrımcılığa uğrayabilir ve ekonomik olarak dezavantajlı konuma düşebilirler.
- **Din ve Kültürel Farklılıklar:** Dinlerinden dolayı önyargıya maruz kalabilir ve kültürel farklılıklarından ötürü topluma entegrasyonlarında zorluklar yaşayabilirler.

Bu çalışmada, göç öncesinde ve göç sonrasında yaşanan deneyimler, yarı yapılandırılmış soru formları aracılığıyla incelenmiştir. Kesişimsellik kuramı çerçevesinde, literatür tarafından belirlenen kategoriler olan toplumsal cinsiyet kimliği, kültür, etnik durum, renk, göçmen statüsü, ırk, medeni durum, din, politik ideoloji gibi faktörler dikkate alınmıştır. Bu teorik çerçeve, çalışmanızda Arap Baharı sonrası Türkiye'ye göç eden geçici koruma altındaki kadınların yaşadıkları zorlukları ve deneyimlerini kesişimsellik perspektifinden analiz etmemize yardımcı olacaktır.

3.2.5. Araştırmanın Modeli

Bir kavram, düşünce dahilinde belli bir konu hakkında net bir sonuca ulaşmayı amaçlayan ve konuyu detaylı ve uzun bir süreç olarak ele alan yöntem nitel araştırma yöntemidir. Bu süreçte araştırmacı, süreci ek sorularla veya yeni sorularla desteklemiş ve bireylerin düşüncelerine ve sonuçlarına öncelik vermiştir. Araştırmaların temel amacı bir olguyu keşfetme isteğinden kaynaklanmaktadır. Nitel araştırmada doküman analizi, görüşme ve gözlem gibi çeşitli veri toplama ve analiz teknikleri kullanılmaktadır. Bu tür araştırmalar, bireyin algılarını ve deneyimlerini doğal ortamında doğru bir şekilde ortaya koymaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016, s.76). Konunun nitel bir araştırma sürecine uygun olduğu düşünülmekle birlikte, detaylı ve birçok yönüyle ele alınmasını gerektiren bir süreç olduğu düşünülmüştür.

Nitel araştırmalar, farklı disiplinler arasında kapsamlı bir bakış açısıyla araştırma problemini analiz eden bir yöntemdir. Araştırma konusu, kendi bağlamında ele alınır ve insanların ona yüklediği anlamlar incelenir. Nitel araştırmalar, bireylerin iç dünyalarına ulaşma ve toplumsal dinamikleri ortaya koymak adına gerçekleştirilen bir bilgiyi açığa çıkarma yöntemidir (Özdemir, 2010, s.326). Bu çalışma, olgu bilim deseni ile gerçekleştirilmiştir. Olgubilim yöntemi, deneyimleri değerlendirmeye odaklanmaktadır (Miller, 2003, s.70). Olgubilim, öncelikle bireylerin deneyimlerini ön planda tutarak açıklanmaya çalışılan olguyu tamamını keşfetmeye, detaylı ve derinlemesine incelemeyi hedefler (Miller, 2003, s.71).

Bu nedenle fenomenolojide bireyler ve olgular arasındaki bağlantının vurgulanması önemlidir. Bu araştırma yöntemi kişisel deneyime dayanmaktadır. Bu

deneyimleri yorumlayınız. Fenomenoloji, günlük yaşamımızda karşılaştığımız ve deneyimlediğimiz ancak tam olarak anlayamadığımız veya tanıyamadığımız olguları incelemek için kullanılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016, s.43). Bu çalışmada Arap Baharı sonrasında Türkiye'ye göç eden geçici koruma altındaki kadınların durumunun bir olgu olarak kesişimsellik kuramı bağlamında değerlendirilmesi tartışılmaktadır. Göç sonrası yaşamlarının mevcut durumu ile Kesişimsellik kuramı bağlamında yapılacak değerlendirmelerin gerekliliği, bu çalışmanın olgubilimsel bir desen olarak belirlenmesinin temel gerekçesidir.

3.2.6. Araştırmanın Deseni

Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerini ve fenomenolojik desenleri kullanmaktadır. Bu tür farklı alanlardan pek çok kavramı bünyesinde barındırmakta ve araştırmacı tarafından “doküman inceleme, görüşme ve gözlem” gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı; algıların ve olayların gerçekleştiği çalışma türü olarak bilinmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2016, s.41). Nitel araştırmalar, pozitivizmin aksine, bireylerin kendi yorumlarıyla bilgi ve becerileri nasıl oluşturduklarını ayrıntılı olarak inceleyerek, öznel bakış açılarını ve toplumsal gerçeklikleri ön plana çıkarmaktadır (Çepni & Ormancı, 2018, s.877). Yıldırım & Şimşek (2016, s.77), sosyal bilimlerde nitel araştırmaların yükselişte olduğunu ve bu süreçte nesnellikten ziyade bireysel bakış açılarının ön plana çıktığını belirtmektedir. Creswell (2013, s183) nitel araştırma geleneğinde yerleşik teori, fenomenoloji, anlatı araştırması, vaka çalışmaları ve etnografik araştırma dahil olmak üzere beş yaklaşım tanımlamaktadır. Bu çalışmada fenomenolojik desen kullanılmıştır. Fenomenolojik araştırmalar bireyin öznel deneyimine odaklanır ve bireyin olay ve deneyimlere ilişkin algılarını ve anlamlarını araştırır (Groenewald, 2004, ss. 43-44). Patton (2002, s.37) fenomenolojik araştırmanın bireyler veya gruplar için fenomenin anlamını, yapısını ve doğasını sorguladığını belirtmektedir.

Şekil 1. Araştırma Deseni

Bu çalışma, Arap Baharı sonrası Türkiye'ye göç eden geçici koruma altındaki kadınların kesişimsellik kuramı bağlamında detaylı bir şekilde araştırılmasını ve bu olguların daha derinlemesine anlaşılmasını amaçlamıştır. Fenomenolojik araştırmalarda temel veri kaynağı çalışılan konu hakkında deneyimi olan kişiler olup, temel veri toplama aracı olarak görüşmeler kullanılmaktadır. Bireylerle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi kullanılarak incelenmiştir. Analiz sonucunda temalar ve alt temalar belirlenerek olgu alıntılarıyla desteklenerek anlaşılır bir şekilde okuyucuya sunulmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016, s.72).

3.2.7. Araştırmanın Örneklemi

Nitel araştırmalarda genelliği sağlamaktan ziyade bir olgunun anlaşılmasına yararlı olduğu düşünülen veriler üzerinde çalışılmaktadır. Amaç, araştırma konusu hakkında fikir sahibi olan, duygu, düşünce, görüş ve deneyimlerini paylaşabilen kişileri katılımcı olarak dahil etmektir (Kümbetoğlu, 2020, s.119; Yıldırım & Şimşek, 2016, s.14). Nitel araştırmalar amaca uygun örneklem seçmek oldukça önemli olmaktadır. Buradaki amaç hipotezleri test etmek ve daha derin veriler elde etmekten ziyade bir olguyu anlamaktır (Kümbetoğlu, 2020, s.44). Bu araştırmanın örneklemini belirlerken, çalışmaya katkı sağlayabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum düzeyde yansıtmaya olası olduğunu sağladığı için nitel araştırma örnekleme yöntemlerinden kolayda

örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu nedenle Konya ilinde göç sonrası geçici olarak koruma altına alınan kadınlar örnekleme alınmıştır. Nitel çalışma kapsamında 13 katılımcı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

3.2.8. Veri Toplama Yöntemi

Nitel araştırma bağlamında bireylerin kendi sözleriyle cevaplayabilecekleri sorular sormak, onların yaşamları hakkında bilgi edinmenin en uygun veri toplama yöntemlerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016, s.76). Ayrıca bireylerin öznel deneyimlerini, değerlerini, bakış açılarını, algılarını ve duygularını ortaya koymada oldukça etkili bir araştırma yöntemi olduğunu bilinmektedir. Araştırmada nitel görüşme yöntemleri, katılımcıların bakış açılarını ortaya çıkarması ve deneyimlerine ilişkin daha derin ve kapsamlı veriler sağlaması nedeniyle tercih edilmiştir.

Çalışmanın geçerlik ve güvenilirliğini arttırmak amacı ile görüşme süreci, gözlemsel veri ve belgelerle desteklenmiştir. Veriler, araştırmacı tarafından araştırmanın amaçları doğrultusunda hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Bu çalışmada sığınmacı kadınların duygu ve düşünceleri derinlemesine görüşmeler ve kendi değerlendirmeleri yoluyla derlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorular araştırmacı tarafından ilgili literatür taramasına dayalı olarak geliştirilmiştir. Görüşmeler, katılımcıların kendilerini rahat hissetmelerini sağlamak amacıyla sohbet havasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmelere başlamadan önce araştırmacı, katılımcılara araştırmanın gönüllülük esasına dayandığını, konusunu ve amacını açıklamıştır. Görüşme esnasında elde edilen bilgilerin araştırma dışında kullanılmayacağı garanti edilmiştir. Araştırmaya katılan kadınlar sözlü olarak bilgilendirilmişler ve gönüllü olarak katılımları sağlanmıştır. Görüşmeler, katılımcılarla çeşitli ortamlarda birebir gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında ses kayıt cihazı ile görüşmelerin tamamı kayıt altına alınmış ve sadece görüşmeler esnasında ses kaydına onay veren bireyler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

3.2.9. Veri Toplama Araçları

Fenomenolojik araştırmalarda verilerin toplanma yöntemlerinden birisi çalışmaya dahil olan bireyler ile yapılan bir veya birden fazla kez gerçekleştirilen görüşmeler ile elde edilmektedir (Tekin & Tekin, 2006, s.102). Bireylerin algılarını ve düşüncelerini ortaya çıkarmak için farklı türde bilgi kaynakları mevcut olabilse de fenomenolojik araştırma tasarımlarında veri elde etmek için yaygın olarak görüş yöntemi tercih edilmektedir (Creswell, 2013, s.145). Bu araştırmada veriler yarı yapılandırılmış form aracılığı ile toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış form da bireylere sorulacak soruları belirlemek için öncelikle literatürü incelenmiştir. Ardından konuya hâkim olan alanında uzmanların görüşleri dinlendikten ve gerekli literatür taramasından sonra 11 sorudan oluşan görüşme formu oluşturulmuştur. Veri toplama sürecinde katılımcılar ile yüz yüze görüşme konusunda uyum sağlanmış ve kişisel verilerinin gizliliği hususunda bilgilendirme yapılmıştır.

3.2.10. Verilerin Analizi

Bilimsel bir yaklaşım ile yüzeysel spekülasyon arasındaki fark, iyi hazırlanmış, iyi belgelenmiş ve kapsamlı bir analiz oluşudur (Malterud, 2001, s.480). Aradaki bu farkı ortaya koyabilmek için araştırmada kullanılacak verileri toplama sırasında yapılan her görüşmeden sonra elde edilen ses kayıtları (toplam 360 dakika) öncelikle tek tek detaylıca dinlenmiş ve hiçbir program ve yardımcı materyal kullanılmadan bilgisayarda yazıya aktarılmıştır. Toplam 124 sayfa görüşme raporu elde edilmiş ve Colaizzi'nin 1978 yılında geliştirdiği ve fenomenolojik veri analizi aşamaları olarak belirttiği yedi adımdan oluşan veri analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. (Morrow vd. 2015, s.10, Shosha, 2012, s.33, Vignato, vd. 2022, s.2)

- Aşama 1: Tanımlama, araştırmanın içeriğe ilişkin genel bir bakış elde etmek için tüm görüşme kayıtlarını dinlenmiştir.
- Aşama 2: Raporlama, her görüşmeden sonra araştırma amacına ve konusuna uygun şekilde görüşme raporları oluşturulmuş.

- Aşama 3: Anahtar sözcükleri tanımlanması, ilk olarak, görüşme raporlarında yer alan ve bağımsız olarak bu araştırma ile doğrudan ilgili olabilecek önemli ifadeler işaretlenmiştir.

- Aşama 4: Anahtar kelimeler ve altı çizili ifadelerden kodlar çıkarılmış ve çıkarılan kodlardan geçici temalar oluşturulmuştur

- Aşama 5: Belirlenen kodlar arasında birbirleriyle benzerlik karşılaştırmaları ve farklılıkları detaylıca değerlendirilmiş ve kontrol edilmiş, sonrasında alt temalar ortaya çıkarılmıştır.

- Aşama 6: Her bir temaya ile araştırma olgusu arasındaki ilişki tanımlanarak, araştırma için toplanan veriler ifadeler ile araştırma konusu arasındaki ilişkiler gösterilmiştir.

- Aşama 7: Ana temalar, benzer veya çok benzer alt temalar ana kategoriler halinde gruplandırılmış ve konunun ve etrafındaki açıklamalar temel bir yapı halinde daraltılmasıyla oluşturulmuştur.

Nitel veri analizinin en sık kullanılan yöntemlerinden biri olan içerik analizi ile, elde edilen iç görüleri değerlendirerek birbirinden ayırt edilmiş, kavram ve yukarıdaki altı aşama ile temaları oluşturulmuştur. Veri analizi, katılımcıların aktarımını anlamak ve kodlar oluşturmak için içerik analizi teknikleri kullanılarak tümevarımsal bir yaklaşım kullanılarak yapılandırılmış ve bunlar daha sonra temalar ve alt temalar oluşturulmuştur (Kümbetoğlu 2020, s.119; Rivas, 2018, s.117). Daha sonra oluşturulan temalar doğrultusunda verilerin analizleri gerçekleştirilmiştir.

3.2.11. Araştırmanın Güvenilirliği

Nitel araştırmaların güvenilirliklerini sağlamak için belirli araştırmalar yapılmalı ve önlemler alınmalıdır. Alınabilecek bu önlemler, nicel türde gerçekleştirilen güvenilirliği ölçme testleri olmayacağı için, nitel araştırma gerçekleştirme sürecinde kullanılan materyal ve tekniklerin daha anlaşılır ve şeffaf hale gelmesi sağlanmalıdır. Böylece çalışmanın güvenilirliği artmış olacaktır (Yıldırım & Şimşek, 2016, s.285).

Gerçekleştirilen araştırmanın geçerliğini ve güvenilirliğini sağlamak için dürüstlük, eleştirelilik ve özgünlük ön planda tutulmuştur. Geçerliliği sağlamak için ise açıklık, bütünlük ve hassasiyet önemsenmiştir. Nitel bir çalışmada güvenilirlik sağlamak için en etkili yöntem, uzun süreli etkileşim olduğu bilinmektedir (Creswell, 2013, s.183). Bu nedenle çalışmanın güvenilirliği konusunda inandırıcılığı sağlamak amacıyla katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelerde yakın bir ilişki kurulmuş böylece derinlemesine ve detaylı bir şekilde veriler toplanmıştır. Bu durumu en iyi şekilde analiz edebilmek için, örneklem grubunun kültürü, dili ve görüşleri üzerine derinlemesine araştırmalar yapılmış ve bu konularda kapsamlı bilgi edinilmiştir. Diğer bir önemli ilke aktarılabilirliktir (Treharne & Riggs, 2015, s.58). Bu duruma dikkat edilerek görüşmeler sırasında katılımcılara görüşme formu hakkında görüşmelere başlanmada bilgiler verilmiş ve konu hakkında bilgi sahibi olması amaçlanmıştır. Bunun nedeni doğru bilgiye ulaşmak ve bilgi aktarımının en doğru şekilde yapılmasıdır. Aktarılabilirlik gibi yüksek derece öneme sahip olan bir diğer ilke ise uygunluktur (Treharne & Riggs, 2015, s.58). Buna göre, bir çalışmaya dahil olan katılımcılar özenle seçilmiş araştırma amacına en uygun kişiler ile görüşmeler yapılmıştır.

Bu bağlamda, araştırmaya katılan her kadınla öncelikle iletişim kurulmuş, samimi bir etkileşim sağlanarak araştırmanın içeriği açıklanmış ve soruların doğru anlaşılması için geri bildirimler verilmiştir. Katılımcılara sorular doğru bir şekilde aktarılmış ve katılımcılar detaylı cevaplar vermiştir. Verilerin toplanması ve elde edilen verilerin analizlerinin nasıl yapıldığı detaylı olarak açıklanmıştır. Araştırmanın iç geçerliliği sağlamak adına izlenen adımlar şunlardır: Araştırma bulguları, nesnel bir şekilde herhangi bir değişiklik gerçekleştirilmeden birebir alıntılarla sunulmuştur. Verilerin analizi önceden hazırlanmış olan kuramsal çerçeve ve diğer araştırma bulguları dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir.

Toplanan verilerin ayrıntılı bir raporu ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığının açıklanması, nitel araştırmanın etkililiğini belirlemede önemli kriterlerdir. Bu çalışma, katılımcıların kendilerine özgü görüş ve düşüncelerini yansıtacak şekilde bulgular ve sonuçlar bölümünde doğrudan alıntılara yer vermektedir. Bu alıntılar araştırma verilerinin geçerliliğini ve güvenilirliğini artıran bir uygulama olarak

değerlendirilebilir (Yıldırım & Şimşek, 2016, s.290). Verilerin kodlanması sürecine araştırmacı da dahil olmuş ve üç uzmandan destek almıştır. Ayrıca katılımcıların kimliklerinin gizli kalması amacıyla kendilerine K1-K13 arasında kodlar verilmiştir.

3.2.12. Etik Konular ve Araştırma İzinleri

Bu araştırma için Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Etik Kurulu'ndan E-22752295-050.04-781154 numaralı evrak ile izin alınmıştır. Görüşmelerden önce, araştırmaya katılacak kişi detaylıca bilgilendirilmiştir. Sözlü onay alındıktan sonra görüşmeler gönüllülük esasına göre ve gizliliğe uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Gizlilik nedeniyle, veri analizi sırasında katılımcılara ilişkin herhangi bir isim veya kimlik bilgisi alınmamıştır.

3.3. Bulgular

Araştırmanın bulgular bölümünde, araştırmanın konusuna ve amacına uygun olarak katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde kategoriler oluşturulmuştur. Katılımcılar ile yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler ele alınarak detaylıca sunulmuştur. İlk olarak katılımcıların verdikleri bilgilere dayanarak araştırma problemi belirlenmiş ve bu problem kapsamında 9 ana temaya ulaşılmıştır. İkinci olarak, oluşturulan ana temalar içerisinde ilişkili kategorileştirme işlemi gerçekleştirilmiştir. Kategorileştirme sürecinde ise açık, eksen ve seçici kodlama teknikleri kullanılmıştır. Ayrıca temalar kendi içinde alt problem cümleleriyle ilişkili olarak değerlendirilmiştir.

3.3.1. Demografik Bilgiler

Aşağıdaki tabloda araştırmaya katılan kadınların yaş, eğitim durumu ve meslek bilgilerini içeren demografik verileri göstermektedir.

Tablo 5. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

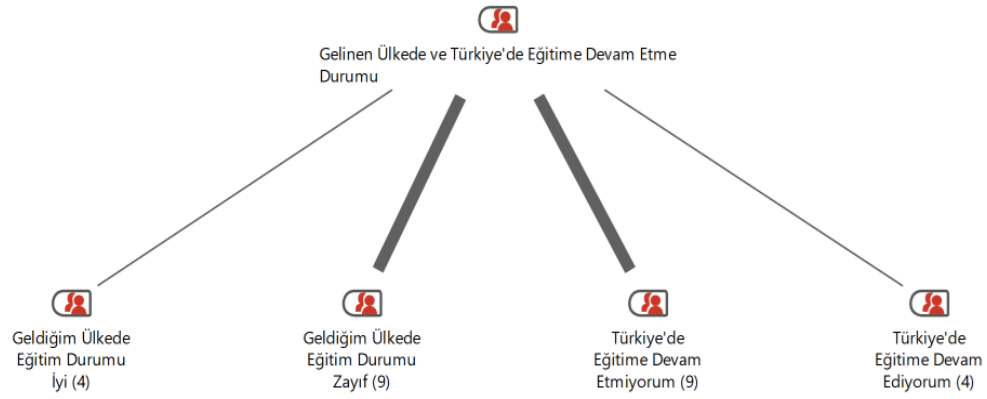
Kod	Yaş	Eğitim Durumu	Meslek	Göç Edilen Ülke	Türkiye’de Yaşanan Süre
K1	21	Lisans	Kreş Öğretmeni/ Öğrenci	Suriye	12 Yıl
K2	23	Lisans	Öğrenci	Suriye	9 Yıl
K3	24	Lisans	Öğrenci	Suriye	10 Yıl
K4	30	İlköğretim	Çalışmıyor	Suriye	10 Yıl
K5	24	Ortaokul	Çalışmıyor	Suriye	9 Yıl
K6	36	Ortaokul	Çalışmıyor	Suriye	10 Yıl
K7	38	-	Çalışmıyor	Suriye	10 Yıl
K8	41	-	Çalışmıyor	Suriye	9 Yıl
K9	34	Ortaokul	Çalışmıyor	Suriye	9 Yıl
K10	34	Yüksek Lisans	PDR Öğretmeni	Suriye	9 Yıl
K11	48	Ortaokul	Çalışmıyor	Suriye	2 Yıl
K12	24	Ortaokul	Tekstil Çalışanı	Suriye	3 Yıl
K13	21	Lisans	Öğrenci	Suriye	10 Yıl

Araştırmaya katılan kadınların demografik bilgileri incelendiğinde (Tablo 5) araştırmaya katılan kişilerin %23'ü (3 kişi) 21-23 yaş aralığında, %38'i (5 kişi) 24 yaşında, %8'i (1 kişi) 30 yaşında, %8'i (1 kişi) 34 yaşında, %8'i (1 kişi) 36 yaşında,

%8'i (1 kişi) 41 yaşında ve %8'i (1 kişi) 48 yaşında. Eğitim durumuna göre, %38'i (5 kişi) lisans mezunu, %8'i (1 kişi) yüksek lisans mezunu, %8'i (1 kişi) ilköğretim mezunu, %38'i (5 kişi) ortaokul mezunu ve %8'inin (1 kişi) eğitim durumu belirtilmemiş. Mesleki olarak, %54'ü (7 kişi) çalışmıyor, %38'i (5 kişi) öğrenci, %8'i (1 kişi) terzi, %8'i (1 kişi) tercüman/öğrenci ve %8'i (1 kişi) kreş öğretmeni/öğrenci şeklinde olduğu görülmektedir.

3.3.2. Geline Ülkenin Kadınlarının Eğitim Görme Durumu ve Göç Edilen Ülkede Eğitime Devam Etme Durumuna Ait Bulgular

Şekil 2. Geline Ülkenin Kadınlarının Eğitim Görme Durumu ve Göç Edilen Ülkede Eğitime Devam Etme Durumuna Ait Bulgular Teması

Şekil 2’de katılımcılara sorulan “geldiğiniz ülkede kadınların eğitim durumu nedir, burada eğitime devam ediyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların tematik kodlaması bulunmaktadır. Burada amaçlanan belediyelerin vermiş olduğu mesleki ve dil eğitimi kurslarına katılımları ve sonrasına ülkedeki eğitim olanaklarından ne düzeyde yararlandıklarını detaylı bir şekilde ortaya koymaktır. Bu doğrultuda genel anlamda kategorilere ayrılmıştır.

Araştırmaya katılan kadınların ailelerinde, göç ettikleri bölgenin eğitim durumunun zayıf olduğu, eğitim konusunda cinsiyet ayrımcılığının oldukça yaygın bir şekilde yaşandığı görülmektedir. Bu bilgiler ışığında ve kesışimsellik kuramı kapsamında, gelinen ülkenin kadınlarının eğitim görme durumu ve göç edilen ülkede

eğitime devam etme durumu kategorisinde oluşturulan temalar ve alt temaların s¼rekli birbirleri ile ilişkili olduğunu ¼nemle vurgulamak gerekmektedir. Ek olarak analizler yapılırken g¼ç edilen ve g¼ç ettikleri ¼lkelerin eğitim durumları ve eğitim odaklı bir kuruma başvurmaları konularının, katılımcıların yaşamlarının tamamı etkilendiği için yaşamlarının tamamına dair açıklamalarda bulunmuş, daha sonrasında eğitim durumlarına dair açıklamalarda bulunmuşlardır.

Katılımcıların g¼ç ettikleri ¼lke ve Şehirdeki eğitim durumlarıyla ilgili bilgiler incelendiğinde, K4 g¼ç ettiği ¼lkede okuma yazma imkânı bulamadığı belirterek *“Halep’in k¼y¼nden geldim. Orada okuma yazma oranı çok d¼ř¼k. Burada ise kadınlar okuyor, burada bu oran daha y¼ksek. Ancak yaşlı kadınlar bu Şekilde yeni nesil okuma yazma ¼ğrenecek ve ¼niversitelere başlayacak orda da.”* Şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Benzer Şekilde K5 g¼ç ettiği ¼lkede eğitim imkanına erişemediğini belirterek *“Halep’in bir k¼y¼nden geldim, orada pek bir eğitim yoktu ona rağmen 7. Sınıfa kadar okuyabildim. Buraya 16 yaşında buraya evlenip geldim. 9 senedir buradayım. Sıkıntı olmasın diye buraya geldiğimde yaşımı b¼y¼k yazdılar. Kurslara gitmek istiyorum eşim de izin veriyor fakat çocuklarım k¼¼k olduğu için gidemiyorum. Eşim s¼rekli başka Şehirlere çalışmaya gidiyor bana yardım eden yok. Bu y¼zden çocuklarla evde kalmak zorundayım.”* Şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Ailesinin kendisine ve kardeşlerinin eğitime destek vermediğini ve eğitim fırsatı bulamadığını belirten K7 ise *“4 kardeşiz sadece birisi okudu ¼đretmen oldu, biri de 9. Sınıfa kadar okudu. Ailem destekliyor ama kendimiz istemedik. 10 kardeşiz en b¼y¼đ¼ okuma yazma bilmiyor, en k¼¼k okuyabildi genç yaşta olduğu için sadece onu destekledi babam. Evet, babam kızları eğitmeyi sevmiyor.”* Şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Kendi isteği ile eğitimini yarım bıraktığı belirten K8 ise *“Halep Merkez b¼lgesinden geldim. Ailemden okuyanlar var ben sadece 7. Sınıfa kadar okudum. İstemediğim için devam etmedim.”* Şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

G¼ç etmeden ¼nce yaşadığı Şehirde eğitimin b¼lgeden b¼lgeye farklılık g¼sterdiđini belirten ve eğitimini yarıda bıraktığı aktaran K9 *“Halep’in merkezinden geldim. Halep’in bazı yerleri okutuyor bazı yerleri evden dışarıya çıkarmıyor. 9. sınıfa okudum ve zor okudum.”* G¼ç ettiği b¼lgede kadınların savaş sebebiyle okumalarına izin verilmediğini belirten K11 ise *“Halep’te bazı kesimler kadınların okumasına izin*

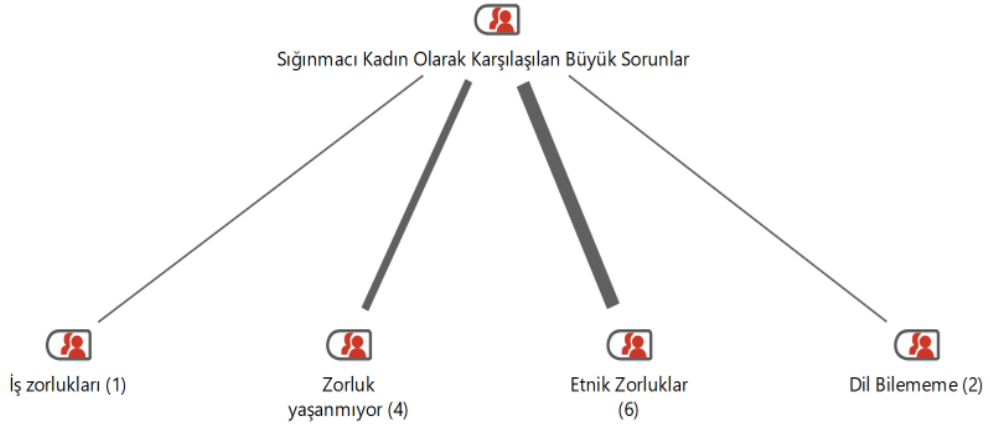
veriyorlar bazı kesimler vermiyor. Benim ailem çocuklarım okusun istedim ama savaştan dolayı okuyamadılar. Lübnan'a geçtik orada Suriyeliler eğitim almıyorlar." Şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Göç ettiği ülkede savaştan önce eğitim imkanlarının olduğunu belirten K12 ise "Bizim şehirde bazıları okuyorlar, bazıları yok yani. Savaş çıktığı zaman şimdi durum kötü yani. Şu anda eğitim yok, savaştan sonra. Savaştan önce ama eğitim vardı, isteyenler okuyordu. Ben de okumak istedim, ben doktor olmak istiyorum da olmadı." şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Savaştan önce kadınların eğitim imkanlarının oldukça iyi olduğunu belirten K1 ise "Geldiğim ülke ben Suriye'den geldim. Oradaki kadınların eğitim durumu Suriye'de zaten bölgeden bölgeye değişen bir durum aslında bu. Ben başkentten geldim, Şam'dan geldim ve başkentten tam ortasındaydık, merkezindeydik. Orada gerçekten kadınların eğitim durumu çok yüksekti. Şimdi ben yaklaşık 10 yıldır ya da 12 yıldır buradayım. O yüzden Suriye'de sadece bir ilkokulu okudum. Ama kadınların eğitim durumunu bahsedecek olursak benim teyzelerim, halalarımın hepsi okumuş. Yani hepsi de öğretmen. Bu nedenle eğitim seviyelerinin yüksek olduğunu söyleyebilirim." K3 ve K9 ise göç ettikleri ülkede eğitim imkanlarının oldukça iyi olduğunu belirterek; K3 "Geldiğimiz yerde eğitim var yani. Herkes okuyor. Benim arkadaşlarım da var okuyor. Ablam da orada sınıf öğretmenliği okudu. Şimdi orada öğretmenlik yapıyor." şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

K10 ve ailesinin göç ettiği ülkede eğitim imkanlarına sahip olduğunu belirten K10 "Lazkiye'de benim şehirimde eğitim çok önemli benim iki tane kız kardeşim var. Bir tane felsefe mezunu. Büyük ablam doktor oldu. Babam mühendis, annem İngilizce öğretmeni. Benim kocam ilahiyat mezunu. Orada çok az kişi yazma bilmiyor." şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Dini kurallar gereği kadınlara çok fazla baskı yapıldığını belirten K13 "10 yıldır Türk okullarında okuyorum lise mezunuyum. Eğitim durumu Suriye'de aslında var ama şehirde olanlar sadece eğitim alabiliyor. Köyden gelenler sadece dini olarak kadınlara yasak. Hani evde kalın, evlenin. Küçük yaşlarda evlendiriyorlar. Öyle bir şey var. Dini olarak her şeyi yasaklıyorlar. Hani kızlarına güven vermiyorlar. Okumaya gitmesin, giderse yanlış yapar diye okumaya göndermiyorlar."

Göç ettikleri ülke ve şehirde eğitim ile başvuruda bulunduğunu belirten K3 “Burada ben fizik okuyorum. Liseyi de burada okudum. Uzaktan okudum. Benim kardeşlerim de Türkiye’de okuyorlar.” Benzer ifadeler ile K10 “Yüksek lisansımı burada yapmak için başvuru yaptım ve burada yapıyorum.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Türkiye’de her şeyin daha farklı olduğunu belirten K13 “Bu durum Türkiye ‘de daha farklı. Hani okuyorlar artık ama hala cahillik biraz da olsa var. Bu cahilliklerin biri de erken evliliklerdir. Türkiye’de geçen yıllarda bir kanun çıktı. O kanun eğer daha küçük yaşlarda evlendirirse ailesi ceza alıyorlar. Korkmaya başladılar, evlendirmiyorlar fazla artık.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Burada Suriye’de normal olarak karşılanan erken evliliklerin önüne geçmek amaçlanmıştır.

3.3.3. Göç Edilen Şehirde Kadın Olarak Yaşanılan veya Karşılaşılan En Büyük Zorluklara Ait Bulgular

Şekil 3. Göç Edilen Şehirde Kadın Olarak Yaşanılan veya Karşılaşılan En Büyük Zorluklara Ait Bulgular Teması

Şekil 3’de katılımcılara sorulan “bulduğunuz şehirde bir kadın olarak karşılaştığımız en büyük sorun nedir?” sorusuna verilen cevapların tematik kodlaması bulunmaktadır. Burada amaçlanan kadınların göç ettikten sonra yaşadıkları ülkede kadın olarak yaşadıkları veya karşılaştıkları zorlukların neler olduğunu detaylıca ortaya koymaktır. Bu doğrultuda stratejiler genel anlamda kategorilere ayrılmıştır.

Katılımcı görüşlerine incelendiğinde en büyük zorlukların dil, cinsiyet ve etnik zorluklar olduğu ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların göç edilen şehirde kadın olarak yaşanan veya karşılaşılan en büyük zorluk konusunda anlattıkları ve özellikle vurguladıkları cinsiyet, etnik ve dil zorlukları olarak şekillenmektedir. Bu bilgiler ışığında ve kesişimsellik kuramı kapsamında, göç edilen şehirde kadın olarak yaşanan veya karşılaşılan en büyük zorluklar kategorisinde oluşturulan temalar birbiriyle ilişkilidir. Ek olarak analizler yapılırken uyum süreci dahilinde katılımcıların yaşamlarının tamamı etkilendiği için katılımcılar yaşamlarının tamamına dair açıklamalarda bulunmuş, daha sonrasında genelden özele inerek uyum sürecinde yaşadıkları en büyük zorluklara dair açıklamalarda bulunmuşlardır.

Araştırmaya katılan kadınların göç edilen şehirde yaşanan veya karşılaşılan zorluklar hakkında verdikleri bilgileri incelendiğinde; K3 etnik kimliği sebebiyle ırkçı söylemler ile karşı karşıya kaldığını belirterek *“Yani kadın olarak demeyelim. İrkçılık. Çok karşılaştım... Yani Türk arkadaşlarım pek yok. Vardı şimdi 2-3 arkadaşım var Türk kadınlar. Ama şimdi sınıfta ben tek yabancı olduğum için ve hiç arkadaşım yok. Bir de bazen notlar istediğimde Suriyeli olduğum için vermiyorlar.”* şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Benzer şekilde ırkçılık ile karşı karşıya kaldığını belirten K8 *“Kızım hasta olduğu için sürekli hastaneye gidiyorum en fazla orada “buraya “neden geldin, neden hastaneye giriyorsun, neden gitmiyorsunuz, Suriye’de gidin hastaneye” gibi sözler duydum. O yüzden sadece sıkıntı.”* şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Uyum sürecinde en büyük sorununu dil problemi olduğunu belirten K5 *“En büyük sorun dil sorunu, Türk komşularım yok o yüzden Türkçe konuşamıyorum. O yüzden başka sıkıntı yok. Zaten dışarı çıkmıyorum, Türk insanlar hiç konuşmuyor. Evde oturuyorum. Evimiz çok eski ve çevremizde hep Suriyeli komşular var hiç Türk yok. Türk görmek için gezmiyorum kocam olmadığı için korkuyorum çıkmıyorum. İstiyorum fakat hiç fırsat yok. Önceden Adana’da yaşıyorduk orada bir sene yaşadım onlarda konuşuyorduk biraz Türkçe konuşuyordum Konya’ya gelince kimseyle konuşmadığım için unuttum.”* şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Benzer şekilde dil sorunu yaşadığını belirten K6 *“Sadece dil konusunda yaşadım başka bir şey yaşamadım.”* şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Okuma ve yazma bilmediği için dil sorunu yaşadığını belirten K7 *“En büyük sorun dil. Okuma yazmam olmadığı için o*

yüzden başka kurslara da gidemiyorum diğer taraftan da çocuklarım var gidemiyorum.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Dil sorunlarına ek olarak göç etmeden önceki hayatında yaşadığı zorlukları burada yaşamadığını ve kendisini göç ettiği bölgede daha güvende hissettiğini belirten K9 “Sadece dil konusunda zorluk yaşadım. Burası kadınlar için daha iyi. Burası Suriye’de hiçbir şeyimiz yoktu. Kocam mesela vursa polis çağırırım. Kadına şiddet ve zorbalıklar var orada daha fazla burası o konuda iyi. Kadınlar için hayat burada daha kolay.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Uyum sürecinde dil sorunu yaşadığını ve gerektiği zaman işaretler ile anlaştığını belirten K11 “En büyük zorluk dildi. Lübnan’a mülteci olarak gittik uyum konusunda zorluk yaşamadık orada da bizim gibi Arapça konuşuyorlar ama Türkiye’de dil öğrenemedim. Markete gidiyorsam işaret diliyle anlaşıyorum. Ama komşularım çok iyiler hepsiyle işaret diliyle anlaşıyoruz.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Göç ettiği bölgede çoğunlukla yabancı insanların olduğunu belirten K13 “Yani yabancılık. Bir de ben öyle kapalı değilim değilim bayağı sorun çektim. Çünkü Türkler Arapları tanıdığı şekilde sadece kapalıları gördüler. Maalesef biz öyle değiliz. Açıkta var, kapalı da var. Ama şehirden gelenleri daha açık kafada diyebiliriz. Köyden gelenlerin çoğu bayağı geri kafada kalmış. O yüzden bayağı sorun çektim. Araplardan daha fazla sorunla karşılaştım, bir kadın olmak için çalışmak ya da okumak, gezmek, çıkmak çok zor bir şey. Yani sen kadınsın, evlen, evde otur.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

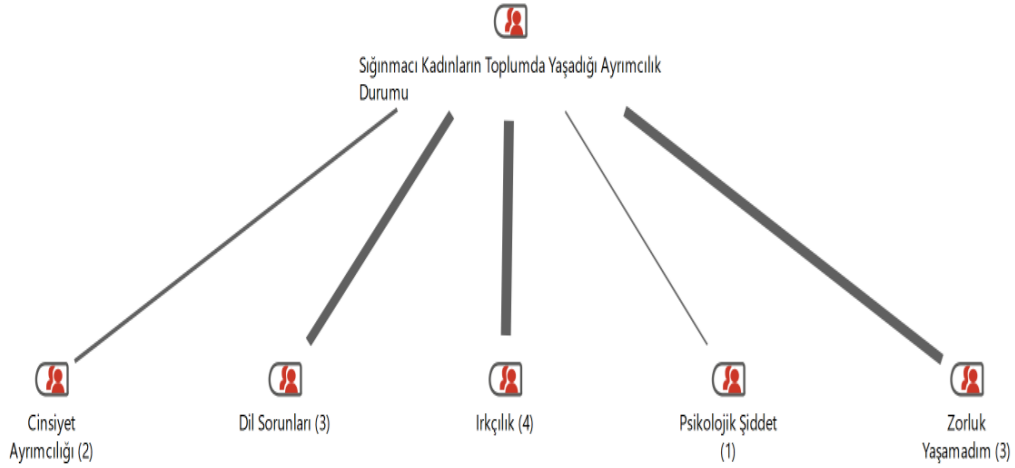
Göç edilen şehirde kadın olarak hiçbir zorluk yaşamadığını belirten K2 “Şimdi ben burada yani Türkiye’de hiçbir sıkıntı çekmedim. Sosyal biri olduğum için hiç sıkıntı çekmedim. Ama başka insanlar sıkıntıları var. Çünkü onlar Türkçe bilmedikleri için uyum sağlayamadılar. Nasıl davrandıklarını bilmedikleri için. Ya da ben Türkmen olduğum için... Türkler gibiyim. Türkçe biliyorum ve Türkler aralarında beni alıyorlar. “Sen Türk gibisin zaten” diyorlar. “Suriyeli değilsin.” Direkt Türk gibi sayıyorlar beni. Yani hiç Suriyeli ayrımcılık yok hiç görmedim.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Çocuk yaşlarda Türkiye’ye gelip Türk kültürü ile büyüüp ve dil sorunu çekmediğini aktaran K1 “Şimdi şöyle, genel olarak ben buraya geldiğimde küçüktüm ilk geldiğimde. O yüzden uyum sürecinde daha çok Arap bir çocuk olarak değil de bir

Türk çocuk olarak büyüdüm. Şimdi şöyle, biz bir de biz aslen Mardinliyimiz. O yüzden bizim geleneklerimiz, kültürümüz çok benziyormuş. O yüzden bir uyum süreci vesaire hissetmedim, görmedim bir uyum sorunu.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Hiç evden çıkmadığını ve Türk komşularının olmadığını bu yüzden dil sorunu ile karşılaşmadığını belirten K4 “Hiç sorun yok. Zaten onlar, evden hiç çıkmıyoruz. Sadece mesela birlikte biraz uzun süre geziyoruz. Yaşadığım yerde zaten hiç Türk komşularım yok ve hiç konuşmuyoruz.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Göç ettiği bölgede hiçbir zorluk ile karşılaşmadığını belirten K10 “Zaten burada gelmem bir şey, çok büyük bir şey. Allah'a şükür yani maruz kalmadığım hiçbir zorluk yok.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

3.3.4. Sığınmacı Kadınların Toplum İçerisinde Maruz Kaldıkları Ayrımcılığa Ait Bulgular

Şekil 4. Sığınmacı Kadınların Toplum İçerisinde Maruz Kaldıkları Ayrımcılığa Ait Bulgular Teması

Şekil 4’te katılımcılara sorulan “sığınmacı bir kadın olduğunuz için toplumda ayrımcılığa maruz kalıyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların tematik kodlaması bulunmaktadır. Burada amaçlanan kadınların göç ettikten sonra yaşadıkları ülke ve

şehirde uyum sürecinde kadın olarak yaşadıkları veya karşılaştıkları zorlukların neler olduğunu detaylıca ortaya koymaktır. Bu doğrultuda stratejiler genel anlamda kategorilere ayrılmıştır.

Katılımcıların göç ettikten sonra, kadın olarak toplum içerisinde maruz kaldıkları ayrımcılık konusunda anlattıkları ve özellikle vurguladıkları cinsiyet, etnik ve dil zorlukları olarak şekillenmektedir. Bu bilgiler ışığında ve kesişimsellik kuramı kapsamında sığınmacı kadınların toplum içerisinde maruz kaldıkları ayrımcılık kategorisinde oluşturulan temalar ve alt temaların sürekli birbirleri ile ilişkili olduğunu önemle vurgulamak gerekmektedir. Ek olarak analizler yapılırken uyum süreci dahilinde katılımcıların yaşamlarının tamamı etkilendiği için katılımcılar yaşamlarının tamamına dair açıklamalarda bulunmuş, daha sonrasında uyum sürecinde yaşadıkları en büyük zorluklara dair açıklamalarda bulunmuşlardır.

Araştırmaya katılan kadınların toplum içerisinde maruz kaldıkları ayrımlar hakkında verdikleri bilgileri incelendiğinde; K1 toplumda yabancıların değil tüm kadınların ekstra zorluklar yaşadığını belirterek *“Yani şimdi bir yabancı olarak değil de şimdi her kadın toplumda mutlaka zorluklar yaşıyordur diye düşünüyorum. Yani bazen dışarıya çıktığımızda saat bazen hani geç saatte olunca bir tedirgin oluyorum. Ama yabancı olduğumdan değil de tamamen kadın olduğum için bir uyum sorunu olduğunu söyleyebilirim. Ayrıca Psikolojik olarak Türkiye'nin daha çok psikolojik olarak şiddete maruz kaldığını söyleyebilirim. Çünkü Suriye'de zaten hani fiziksel şiddettir, savaştır, cinsel şiddettir bunları derken psikolojiye yer kalmıyor zaten ona sıra gelmiyor ama burada daha çok psikolojik açıdan var. Tabii o da insanı yaralayan bir şey, yani şiddetin bir türü. Ama yani fizikseldir, odur, bunun psikolojik daha fazla olduğunu gördüm. Genellikle gelenler psikolojik şiddetten, psikolojik sağlamlığın olmaması, aile içi şiddet.”* şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Türkiye’de ise etnik kimliği sebebiyle ayrımcılığa uğradığını belirten K2 *“Şimdi bazıları öyle düşünüyorlar ya, mesela Suriyelilerle ilgili hepsini bir arada koyuyorlar. Mesela bu kişi bu kişiden farklı, her yerde de kötü insan vardır, iyi insan da var yani. Mesela onlar hayır, Suriyeliler. Hepsini birlikte şey yapıyorlar (aynı kefeye koyuyorlar.) Bu çok sıkıntılı bir şey. Soy adıyla ilgili bir olay anlatmak isterim size. Benim banka kartım Ziraat Bankasına ait ve onu kaybetmiştim. Onu tekrar almak hemde adımları*

değiştirmek, çünkü aynı zamanda yeni vatandaşlığı aldığım için adımları da değiştirmem, bilgilerimi hepsini değiştirmem gerekiyor. Karşılaştığım olay şu karşılaştım. Ya ben Suriyeliyim diye. Söyledi, K2 Türkmen dedi, “neden” Türkmen yani? yani başka soyad bulamadın mı? Biz Türkmen olduğumuz için Türkmen koyduk. Burada ne sıkıntı? Yani başka bir şey bulamadın mı ded bana. O kötü bir ses tonuyla. Evet ailecek aynı soyadı aldık. Şimdi Türkmen olduğumuz için Türkmen soyadını almıştık.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

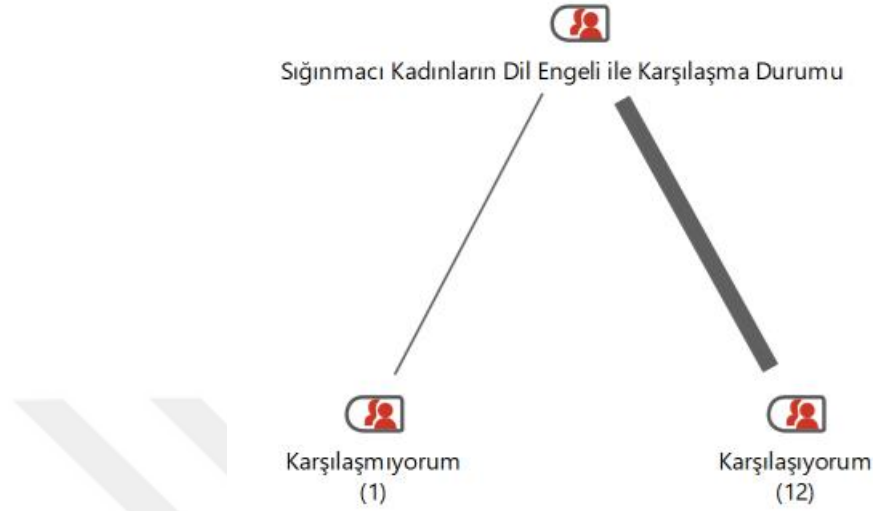
İş görüşmelerine gittiğinde baş örtüsü olduğu için ve etkin kimliği sebebiyle ekstra zorluk yaşadığını belirten K3 “Yani aslında bahsedeyim, iş, görüşmeye gittim kapalı olduğum için almadılar beni bir kafeye çalışan olarak. Garsonluk yapmak için. Görüşmeden sonra kapalı olduğum için almadılar beni. Bazıları Suriyeli olduğum için almıyorlar işe, bize sigorta falan olmuyor, ondan almıyorlar.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Türkiye’de etnik ayrımcılık zorbalığı yaşadığını belirten K5 “10 sene önce Suriye’den geldim. O zamanlar Türkiye’de de az Suriyeli olduğu için herkes kabul ediyordu ama şimdi bu sene özellikle çok fazla Suriyeli olduğu için bazı Türk insanları mesela “Neden buradasın, ülkende savaş yok gidin” gibi sorunlar çıktı. Türk insanları hep gitmemizi istiyorlar, konuşuyorlar. Ama burada çünkü daha büyük oldu sıkıntı olmaya başladı. Zaman geçtikçe daha fazla olduğu için. Halep’te hala daha çok sorun var. Halep’te savaş var bitmedi savaş yani mecburuz buradayız Suriye’de ev gitti, ev yok. Şimdi zaten Suriye’de hala su yok Çok fazla imkân, hayat yok zaten orada.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Dil konusunda ekstra zorluklar yaşadığını belirten K6 “Sadece dil konusunda sıkıntı yaşıyorum mesela Türk kadınlarla konuşurken büyük oğlum geliyor tercüme ediyor onlar rahatsız oluyor “niye geliyor” diye. Çocuklarım tercüme etmeye çalışıyor.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Benzer şekilde ekstra olarak dil sorunu yaşadığını belirten K7 “Türkiye’de pek bir zorluk yaşamadım. Dil, harici işe bir ekstra zorluk yaşamadım. Türk komşularıyla işaret diliyle anlaşıyoruz.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Benzer şekilde ekstra olarak dil zorlukları yaşadığını belirten K8 “Ben ve çocuklarım çok fazla evden çıkmıyoruz. Komşularım en yakın dostlarım. O yüzden birlikte vakit geçiriyoruz. Türk kadınları çok fazla yardımcı oluyorlar. Sadece evde oturuyorum, sadece hastanede dil zorlukları yaşıyorum.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

K9 etnik kimliği sebebiyle ekstra zorluk yaşadığını belirten K9 “*Her yerde ırkçılıkla karşılaşıyorum ama duymamış gibi davrandım genelde Suriyeli olduğumu anlamasınlar diye Arapça konuşmadım. Otobüste “ülkenize defolun gidin, burada niye kalıyorsunuz biz size bakmaya mecbur muyuz” diyorlar.*” Benzer şekilde etnik kimliği nedeniyle ekstra zorluk yaşadığını belirten K11 “*Türkiye’de ev bakmaya gittik, emlakçı götürdü. Ev bakmaya gittiğimizde komşu kadın çıkmış “Biz Suriyeli komşu istemiyoruz” dedi Emlakçı da “O zaman evin kirasını verin bizde Suriyelilere ev vermeyelim” dedi.*” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Çalıştığı iş yerinde etnik kimliği sebebiyle zorbalığa uğradığını belirten K12 “*Ben Suriyelilerin çalıştırdığı bir tekstilde çalışıyorum. Onda da hep kadınlara laf atıyorlar; “Sen niye çalışıyorsun? Senin ne işin var burada? Niye çalışıyorsun?” diyorlar. “Senin abin, baban falan yok mu? Sen git evine, sen git evlen. Yaşın büyüdüğü zaman seni kimse alamaz” diyorlar bana. Ayrıca Erkek çalışanlara yemek veriyorlar ama kadın çalışanlara kesinlikle vermiyorlar. Yanımda üç kız vardı bir de. Hiçbir şey vermiyorlar. Hiç bakmıyorlar, sormuyorlar bile.*” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Suriyelilerin işlettiği bir yerde çalışan K13 cinsiyet ayrımcılığı yaşadığını şu şekilde belirtiyor; “*Evet, iş için çalıştığım yerde hani kadınsın, çalışamazsın, bir de aynı ücret verilmez, erkek daha çok verilir. Yani öyle, Araplarda genelde daha ırkçılık çekiyoruz kadınlar konusunda hani sen kadınsın, ben erkeğim. Sen yapamazsın, ben yaparım. Sen evde oturursun, ben çalışırım. Sen okuyamazsın, ben okuyabilirim. Sen kadınsın, daha az maaş alırsın. Bu konuda sıkıntılar yaşadım.*” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Araştırmaya katılan kadınlar arasında K4, K5 ve K10 toplum içerisinde kadın olarak ayrımcılığa maruz kalmadığını belirtirken K2 “*Ya o kadar şey sorunlar yaşamadım ben. Sorun ya da ayrımcılık çok şey görmedim.*” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. K10 ise “*Hayır, bir şey yaşamıyorum, Allah'a şükür bir şey yaşamadım.*” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

3.3.5. Türkçe Bilmeme Nedeniyle Karşılaşılan Engeller ve Bu Engellerin Kadınlar Üzerindeki Etkisine Ait Bulgular

Şekil 5. Türkçe Bilmeme Nedeniyle Karşılaşılan Engeller ve Bu Engellerin Kadınlar Üzerindeki Etkisine Ait Bulgular Teması

Şekil 5'te katılımcılara sorulan “dil engelleri ile karşılaşma durumunda, bu engellerin kadınlar üzerindeki etkisi nedir” sorusuna verilen cevapların tematik kodlaması bulunmaktadır. Burada amaçlanan kadınların göç ettikten sonra yaşadıkları ülke ve şehirde Türkçe bilmediklerinden dolayı yaşadıkları zorlukların kendilerine ne gibi etki yarattığını detaylıca ortaya koymaktır. Bu doğrultuda stratejiler genel anlamda kategorilere ayrılmıştır.

Katılımcıların göç ettikten sonra, kadın olarak topluma entegre olma hususunda Türkçe bilmemeleri nedeniyle karşılaşılan engellerin kadınların yaşamları üzerindeki etkileri insanlarla anlaşamama, sosyal hizmetlerden yararlanırken zorlanma, arkadaş ve dost edinmede zorlanma gibi etkiler ön plana çıkmaktadır. Bu bilgiler ışığında ve keşişimsellik kuramı kapsamında, Türkçe bilmeme nedeniyle karşılaşılan engeller ve bu engellerin kadınlar üzerindeki etkisi önemle vurgulamak gerekmektedir. Ek olarak analizler yapılırken uyum süreci ve entegrasyon sürecinde dil bilmeme sorununun yaşamlarının tamamı etkilendiği için katılımcılar yaşamlarının tamamına dair açıklamalarda bulunmuş, daha sonrasında dil bilmemenin yaşamlarına etkisine dair açıklamalarda bulunmuşlardır.

Bulgular incelendiğinde araştırmaya katılan kadınların dil bilmemenin yaşamlarını derinden ve oldukça güçlü şekilde etkilediği görülmektedir. Kendisi Türkçe bildiğini söyleyen ancak tercümanlık yaptığı kadınların dil bilmeme nedeniyle

çok zorlandıklarını aktaran K1 “Türkçeyi şöyle, ben küçükken biliyordum Türkçeyi evde böyle çok Türkçe konuşuluyordu ama benim bildiğim Türkçe çok fazla içinde Arapça kelime çok fazlaydı. Çünkü tamamen bir Arap toplumuyla karıştırılmış bir Türkçe olduğu için ama buraya gelince saf Türkçeyi öğrendim. Tanıdığım diğer kadınlar çok direnç gösterdiklerini fark ettim açıkçası. Bir de geldikleri kesim kırsal kesim olduğu için kırsal kesimde toplumun kültürün değişmesi biraz zor oluyor. Direnç gösteriyor değişim konusunda. Ve genellikle zaten küçük yaşta evlendirildikleri için ve küçük yaşta da buraya geldikleri için üstelik okumadıkları için de birazcık direnç gösteriyorlar. O yüzden öyle bir zorlukla yaşadıklarını fark ettim.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Ayrıca dil konusunda hiçbir engel ile karşılaşmadığını ve dil ile ilgili zorluk yaşayanlara yardım ettiğini belirten K1 “Ben kendimi bir dil engelliyle karşılaşmıyorum ama dil engelleriyle karşılaşan kadınları biliyorum. Onlar için tercümanlıktır, çevirmenliktir, yardım ediyorum ama onların gerçekten ne kadar engel yaşadıklarını hissedebiliyorum ve görüyorum. Aslında içten içe de çok sinir oluyorum. Yani keşke okusanız, keşke öğrenseniz diyorum ama kesinlikle okumak ve öğrenmek için bir adım bile atanlar olmuyor.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Türkçeyi tam öğrenemediği için kuran kursunda zorluk yaşadığını belirten K2 “Kursa sadece Türkçe için hiç girmedim. Zaten okulda öğrendim Türkçeyi. Mesela ben ilk geldiğimde Zaten hiç Türkçem yoktu diye Kur'an kursuna gittim. O zaman fazla okul falan gitmedim. Yani bizim evimizde tam karşımızda Kur'an kursu vardı. Direkt oraya gittim. Orada zaten ilk başta bilmiyorum hoca çok sevmişti beni. Öyle ayrımcılık hiç yapmazdı, çok severdi. Ama bir anda o hocaya ne oldu bilmiyorum, o hoca değişti. Sürekli beğenmemeye başladı. Mesela ben, sureyi falan okuduğum zaman önceden çok beğenirdi. Kızı gibiydim. Bir anda hoca ne oldu bilmiyorum. Mesela Kur'an okurken yükselt sesini diyor. Yükselt, alçalt yap, yükselt, bağır yap diyor. Sonra bir anda harflerin çok kötü çıkaramıyorsun diyor. Yani bir anda değişti. Onu ne değiştiren bilmiyorum. Üniversiteye girdiğim zaman şey yapıyorlar, sınav. Türkçem iyi olduğu için ben yapmadım ama bazı arkadaşlar yaptılar. Eğer Türkçe'nin yoksa hazırlık sınıfını alıyorlar onları. Türkçe öğrenmesi için çünkü üniversite zor ya. Ondan, o yüzden yapıyorlar.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Dersleri ile ilgili konularda zorlandığını belirten K3 “*Tabii karşılaşıyorum. Çünkü ben kursa falan girmedim. Girsem bile o kadar konuşmayı öğrenmeyeceğim. Okumaya falan zorlanıyorum. Yeni bir kelimeler oluyor. Bir de “Fizikle” ilgili bir kelimeler oluyor. Bazı şeyler anlamıyorum. Çevirmeciden falan çeviriyorum telefonda. Hocalar yardım ediyorlar sağ olsunlar. Bir çözüm için Türklerle konuşmamız lazım aslında. Her Suriyelinin bir Türk arkadaşı olması lazım öğrenmek için. Şimdi ben nasıl öğrendim? Şarkı dinlerken. Dizilerde çok izliyorum. Ama izliyorum, duyuyorum, dinliyorum, ezberliyorum ama konuşmadan öğrenemem.*” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Hayatının her alanında Türkçe bilmediği için zorlandığını belirten K4 “*Ama en büyük sıkıntı dil için yani. Komşular hiç konuşmuyor dil için. Mesela bir şey alacak marketten, çarşıdan. Mecbur bir tane tercüman gerekiyor.*” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Türkçe bilmediği için ne yapıyorsa ise, nereye gidiyor ise tercüman ile beraber yaptığını belirten K5 “*Eğer bir tercüman bulamadıysa acil durum olur mesela, görüşemiyor. Bu en kötüsü. Hiç konuşmuyorum. O en büyük, onun kendisi sorun. Ama Türk insanları bir şey yaşamadım mesela, dil için. Çünkü hemen tercümanla beraber gidiyorlar, nereye gidiyorsak.*” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Benzer şekilde K6 ve K7’ de hayatlarının her alanında zorluk yaşadıklarını belirtirken K6 “*Tek başıma markete gitmiyorum gidiyorsam çocuklarla birlikte gidiyorum. Mesela fatura ödediğimde çok kalmıyorum hemen işlerimi halledip çıkıyorum. Pazara gittiğimde de bu şekilde. Genelde çocuklar alıyor her şeyleri. Diğer türlü sadece Suriyeli marketlerden alışveriş yapıyorum.*” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

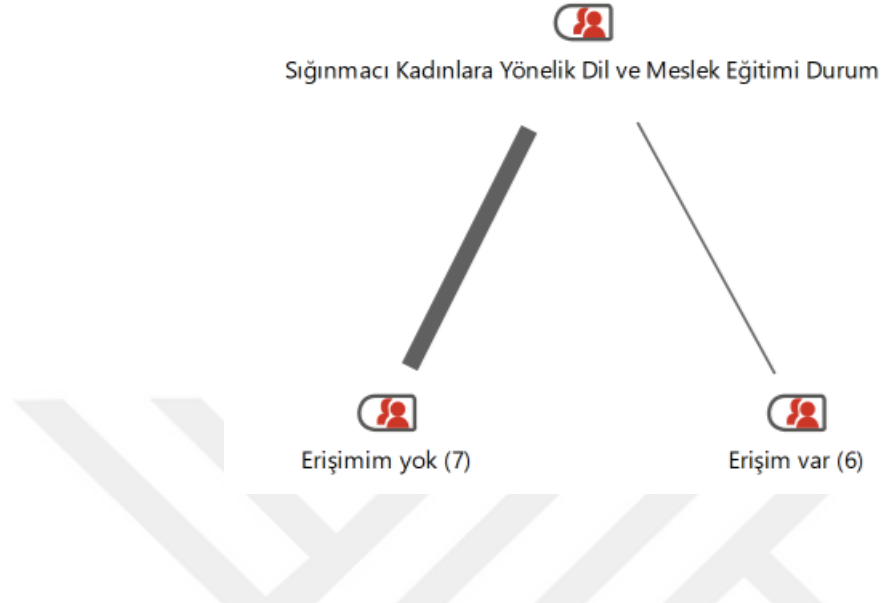
K7 “*Çocuğumun öğretmeni çağırdığında ya da acil bir durum olduğunda hemen bir tercüman bulmam gerekiyor ve bazen bu mümkün olmuyor*” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Türkçe anladığını ancak etnik kimliği sebebiyle zorluk yaşadığını belirten K8 “*Türkiye’ye geveli 9-10 yıldır, bazı kelimeleri biliyorum. Birisi bana kötü bir kelime söylediğinde anlıyorum, ben ona cevap vermiyorum. Hiç konuşmuyorum anlıyorum bazı şeyleri ama hiç cevabı vermiyorum. Bazısı kavga ediyor konuşmuyorum. Mesela bir markete pazara gittiğimde yeteri kadar Türkçe biliyorum o yeterli oluyor. Başka sorun yaşamıyorum*” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Türkçe bildiğini ve anladığını ancak konuşamadığını ve bazı durumlarda zorlandığını

belirten K9 “*Konuşulan her şeyi anlıyorum ama konuşamıyorum. Hastaneye markete pazara gittiğimde yeteri kadar anlayıp konuşabiliyorum bu yüzden Allah’a şükür bir sorun yaşamıyorum. Bazen doktor ile anlaşamıyoruz. Hemen işaret ediyorlar. Dil olmadığında işaret diliyle anlaşıyoruz.*” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Göç ettiği ilk zamanlarda zorlandığını belirten K10 “*Benim zaten çok zamanım yoktu. Ben zaten ilk geldiğimde burada hemen çalışmaya başladım. Dil engelleriyle çok zor oldu. Çünkü hiçbir şey bilmiyorum. Hastanede, ilk hamileliğimde hiçbir şey bilmiyordum, daha sonra Türkçeyi öğrendim ve daha iyi anlaşmaya başladım.*” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Kendisi Türkçe bildiğini ancak çevresindeki insanların bilmediği için onların çok zorlandığını belirten K13 “*Ben hiçbir şekilde zorlanmadım. Çünkü Türkçem vardı önceden ve öğrendim. Ama kadınlar bence öğrensin. Çok lazım olur. Ve fazla ırkçılık yaşıyoruz bunun dolayı. Hani Türkçe bilinmediği için fazla ırkçılık yaşıyorlar. Hatta kimse saygı duymuyorlar artık. Bizden nefret ediyorlar. Hani neden öğrenmiyorsunuz? 10 senedir buradasınız. Öğrenin, bir şey yapın. Sürekli yardım istiyorsunuz ama nereye kadar? 10 sene oldu zaten. Öğrenmeli bence. Şimdi mesela kadınlar hastaneye doğum yaparken ya da ameliyat varken hiçbir şekilde Türkçe bilmiyorlar. Sürekli tercümanlık istiyorlar. Tercümanlıklar zaten o kadar para alıyorlar ki devlet yardımı koymuşlar ama o sınırlı. Ayrıca tercümanlık çok pahalı.*” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

3.3.6. Yaşanılan Şehirde Kadınlara Yönelik Dil veya Mesleki Eğitim Erişimi ve Katkılarına Ait Bulgular

Şekil 6. Yaşanılan Şehirde Kadınlara Yönelik Dil veya Mesleki Eğitim Erişimi ve Katkılarına Ait Bulgular Teması

Şekil 6’te katılımcılara sorulan “yaşadığınız şehirde kadınlara yönelik dil veya mesleki eğitim mevcut mu, bunlara erişiminiz nedir ve sizlere katkıları nelerdir” sorularına verilen cevapların tematik kodlaması bulunmaktadır. Burada amaçlanan kadınların göç ettikten sonra yaşadıkları ülke ve şehirde dil ve mesleki eğitime erişimlerinin bulunup bulunmadığı ve eğitim aldılarsa katkılarının detaylıca ortaya koymaktır. Bu doğrultuda stratejiler genel anlamda kategorilere ayrılmıştır.

Katılımcıların göç ettikten sonra, kadın olarak topluma entegre olma hususunda dil ve mesleki eğitime ulaşma konusunda zorluklar yaşadıkları ön plana çıkmaktadır. Bu bilgiler ışığında ve kesişimsellik kuramı kapsamında, yaşanılan şehirde kadınlara yönelik dil veya mesleki eğitim erişimi ve katkıları kategorisinde oluşturulan temalar ve alt temaların sürekli birbirleri ile ilişkili olduğunu önemle vurgulamak gerekmektedir. Ek olarak analizler yapılırken uyum süreci ve entegrasyon sürecinde dil ve mesleki eğitime ulaşma ve katkı alma durumlarının, katılımcıların yaşamlarının tamamı etkilendiği için yaşamlarının tamamına dair açıklamalarda bulunmuş, daha sonrasında dil ve mesleki eğitim durumlarının yaşamlarına katkısına dair açıklamalarda bulunmuşlardır.

Bulgular incelendiğinde araştırmaya katılan kadınların göç ettikten sonra kadınlara yönelik dil ve mesleki eğitim kurslarına erişimleri ve bu kursların kadınlara olan katkılarının olumlu yönde olduğu görülmektedir. Kendisi ortaokulu Türkiye’de okuduğu için Türkçeyi çocukken öğrendiğini ve herhangi bir kursa gitmediği ancak çevresindeki kadınların kurslara gittiğini aktaran K1 “*Şimdi ilk geldiğimde ortaokula direkt başladım ve ortaokulda çok fazla yabancı öğrenci yoktu. Yani toplasan tüm okulda sadece iki taneydik. Ben Türkçeyi konuşarak, topluma karışarak öğrendim. Ama sonradan annem mesela okumadığı için, bir okul süreci olmadığı için benim gibi, o daha çok eğitimlere katılmak zorunda kaldı. Kızılay’dır, Mavi Hilal’dir, çeşitli dernekler çeşitli eğitimler açmışlardı ve annem bütün eğitimlere katıldı. Annem giderken yanında bizi de götürüyordu aslında. Ben de bir nevi öğrenmediğim şeyler, dil bilgisidir, gramerdir, onu da öğrendim. Yani faydalı olduğunu düşünüyorum.*” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Benzer şekilde kendisinin bu kurslardan yararlanmadığı ancak çevresindeki kadınların dil ve mesleki eğitim kurslarına gittiğini belirten K2 “*Giden var evet. Bütün komşularım Türkçe öğrenmek için, gitmesi gerektiği için gidiyorlar. Mesela bunları eğer liseyi okumamışsan o şey, diller şeyleri olması gerekiyor. C2’ye kadar belgen olması gerekiyor. Türkçe ile ilgili. Üniversiteye girmek için. Eğer liseyi okumuşsan, sorun yok. Zaten üniversiteye girdiğim zaman şey yapıyorlar, sınav. Türkçe’nin olduğu için ben yapmadım ama bazı arkadaşlar yaptılar. Eğer Türkçe’nin yoksa hazırlık sınıfını alıyorlar onlar. Türkçe öğrenmesi için çünkü üniversite zor. Ondan, o yüzden şey yapıyorlar. Hazırlık sınavı. Yabancılar için yapılıyor. Sen Türkçe’nin yoksa sen nasıl üniversiteyi kazanacaksın? Kazanamazsın o yüzden kursa gitmek zorundayız.*” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Benzer şekilde kendisinin katılmadığını ancak annesinin katıldığını aktaran K3 “*Ben katılmadım ama annem katıldı. Yazmayı, okumayı öğrenmek için öğrendi. A1-A2 almış. Kardeşlerim de girmişler, benim kardeşim. Ama ben hiç katılmadım.*” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Hem dil hem de mesleki eğitim kursunda eğitim aldığını aktaran K6 “*Okuma-yazma kursu, 1.ve 2. Seviye Türkçe kursuna ve terzicilik kursuna gittim. Bu kurslarda çocukları da alıyorlar onları da eğitiyorlar o yüzden gidebildim. O yüzden çocukları birlikte gittik. Mesela ana sınıf çocukları girdi, başka öğretmen kurs veriyordu onlara da. Bu daha kolay olduğu için o yüzden gittik ve çalışmak istiyorum çalışmak için iş buldum fakat çocuklardan dolayı çalışamıyorum.*” şeklinde

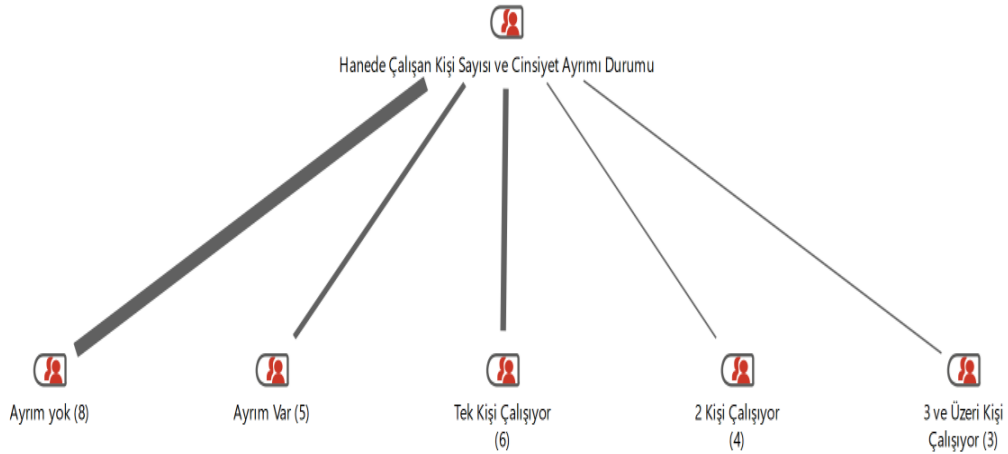
açıklamalarda bulunmuştur. Mesleki kurslara erişimi olduğu ancak katılmadığını aktaran K8 “*Evet. Mesela terzicilik kursu var katılmak istiyorum ama kızım çok hasta olduğu için katılmıyorum*” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Mesleki kurslara katıldığını aktaran K9 “*Eğer kursta sadece kadınlar varsa eşimde izin veriyor erkekler varsa izin vermiyor. Türkçe öğrenmek için ve için terzicilik kursuna gittim sadece iki aylıktı. Sadece kadınlarla birlikte. Mesela kurslara gitmeme şeye kocam destek veriyor. Ama sadece yani eğer kadınlarla birlikte. Bu şekilde iki tane kurs gittim.*” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Araştırmaya katılan katılımcıların arasında K4, K5, K7, K10, K11 ve K12 herhangi bir mesleki ve dil kursu veren hizmete erişimlerinin olmadığını aktarmıştır. K4 kurs hizmeti veren birimlerin kendisine uzak olduğunu belirtirken “*Bir tane kurs var ve kurslar çok uzak, fazla çocuğum var ve yaşları birbirine çok yakın ve bu yüzden zamanım yok kurslara gidemedim*” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Benzer şekilde K5 “*Bu sene terzicilik kursu açıldı gitmek istedim fakat hem bana çok uzak hem de çocuklarımdan dolayı gidemedim.*” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Kurslardan haberinin olmadığını aktaran K7 “*Hiç haberim yok. Olsa bile çocuklardan dolayı gidemezdim.*” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Zamanının olmadığı için gidemediğini belirten K10 “*Çünkü zaman yok, o yüzden gitmedim.*” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Kurslar hakkında hiçbir bilgisinin olmadığını, ama gitmek istediğini belirten K11 “*Hiç duymadım fakat katılmak isterdim*” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Kendisi kurs veya eğitime ihtiyaç duymadığını ama çevresindeki insanların bunlara ihtiyaç duyduklarını buna rağmen kurs veya eğitim almadıklarını belirten K13 “*Ya ben alamadım. Dediğim gibi annemin annesi “Türk’tü, ben de uzun seneler Türk okullarında okuduğum için öyle bir ihtiyaç duymadım yani. Ama kadınlar alması gerekiyor. Çünkü yaşam tarzı çok eski oldu. Haklarını aramıyorlar. Sürekli eziliyorlar. Erkekler tarafından sürekli eziliyorlar. Hani çıkma, konuşma, yapma... Yani en ufak bir şey bile dışarıda bir erkek bir kadına vurabiliyor artık. Hani hiç kimse böyle hiçbir şey yapmamalı artık. Hani bence alması gerekiyor artık kadınların eğitim. Hani herkes özgür iradenle istedikleri yapabilmesi için, gitmeleri gerekir. Yani gitsin, öğrensin. Bilsin. Çünkü hakkını her zaman aramalı kadınlar. Kadınsın, otur. Evde hiç konuşma. Şiddet uygulayabilirim. Hatta seni*

öldürebilirim. O kadar. Annem babam da çalışıyor. Biz çalışmıyorduk çünkü küçüktük ve ihtiyacımız yok. Hani çalışmak için ihtiyacımız yok. Büyüdüğümüz zaman, ben üniversiteye gittiğim zaman çalışmaya başladım. Yani normal olarak çalışmaya. Bizde ayrımcılık yok ama genel olarak Suriye'de ayrımcılık var. Kadın evde kalıyor, erkekler çalışıyorlar. Ve az insanlar, onlar şehirden gelen az kişilerde kadınları çalıştırabiliyorlar.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

3.3.7. Hanede Çalışan Kişi Sayısı ve Çalışma Konusunda Cinsiyet Ayrımına Dair Bulgular

Şekil 7. Hanede Çalışan Kişi Sayısı ve Çalışma Konusunda Cinsiyet Ayrımına Dair Bulgular Teması

Şekil 7’da katılımcılara sorulan “hanede çalışan kişi sayısı ve çalışma konusunda cinsiyet ayrımı var mı” sorularına verilen cevapların tematik kodlaması bulunmaktadır. Burada amaçlanan kadınların göç ettikten sonra yaşadıkları ülke ve şehirde hanedeki çalışan kişi sayısının ve çalışma konusunda cinsiyet ayrımının olup olmadığı detaylıca ortaya koymaktır. Bu doğrultuda stratejiler genel anlamda kategorilere ayrılmıştır.

Araştırmaya katılan kadınların ailelerinde genel olarak eşlerinin çalıştığı ve cinsiyet ayrımı konusunda zorluklar yaşandığı ön plana çıkmaktadır. Bu bilgiler ışığında ve kesişimsellik kuramı kapsamında, hanede çalışan kişi sayısı ve çalışma

konusunda cinsiyet ayrımı kategorisinde oluşturulan temalar ve alt temaların sürekli birbirleri ile ilişkili olduğunu önemle vurgulamak gerekmektedir. Ek olarak analizler yapılırken hanede çalışan kişi sayısının ve çalışma konusunda cinsiyet ayrımcımın, katılımcıların yaşamlarının tamamı etkilendiği için yaşamlarının tamamına dair açıklamalarda bulunmuş, daha sonrasında çalışma konusunda cinsiyet ayrımının dair açıklamalarda bulunmuşlardır.

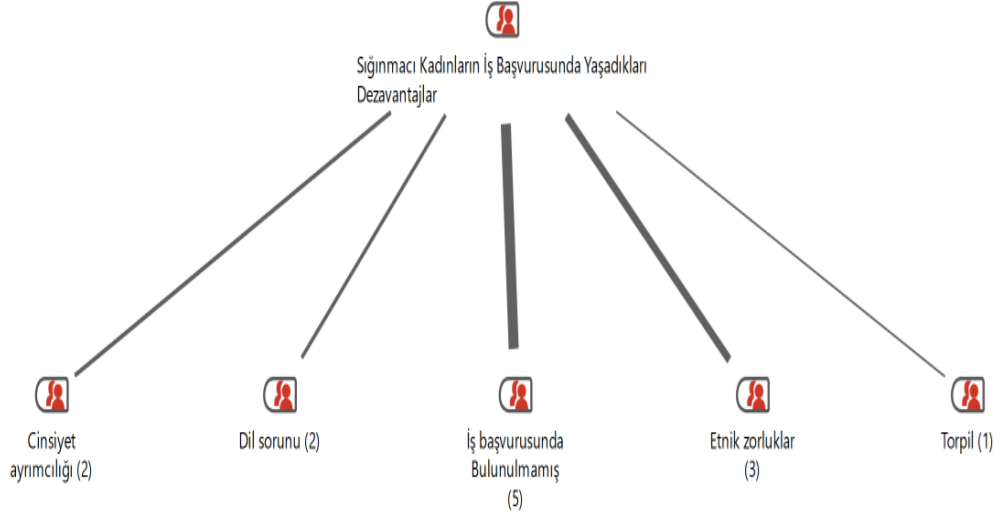
Bulgular incelendiğinde araştırmaya katılan kadınların bazılarının ailelerinde çalışma konusunda cinsiyet ayrımcılığına maruz kaldıklarını aktarmaktadır, bu durumun onları derinden ve oldukça üzücü şekilde etkilediği görülmektedir. Çalıştığı yerde kadın çoğunlukta olduğu için ailesi tarafından çalışmasına izin verilen ayrıca 4 kardeş olup hepsinin aktif olarak çalıştığını belirten K2 “*Şimdi kadın erkek mesela zaten bizde öyle bir ayrım var. Yani kadınla erkek bir araya yani karışık olmasa daha iyi olur yani. Mesela bizim işimizde en çok kadın var. Benim çalıştığım yerde hepsi kız olduğu için zaten ben geldim. Mesela erkekle kız karışımı olunca zaten sorun oluyor. Aslında bütün benimle kardeşlerim hepimiz çalışıyor. Zaten annem hariç herkes çalışıyor. Ara sıra yani kardeşlerimle aynı fabrikada çalışıyoruz. Bir tane kardeşim var 15 yaşında. O yeni zaten girdi çalışmaya. Zaten okumayı pek sevmeyi için. Biz dört kardeşiz. Üç kız bir erkek. En küçük çocuk 15 yaşında erkek olan o dahil hepimiz çalışıyoruz.*” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Kocasının kendisinin çalışmasına izin vermediğini aktaran K4 “*Sadece kocam çalışıyor ve kocam asla çalışmamı istemiyor. Suriye'nin kültürüyle alakalı Suriye'nin bazı kesimleri böyle bazı kesimleri değil. Genel olarak kadının çalışmasını kabul etmiyorlar. Çünkü mesela kadın nerede çalışıyor, fabrikada, o yüzden istemiyor. Fabrikada çok fazla erkekler var, yani o sebep yani. Eğitim almasını da istemiyorlar aynı sebeple. 15 yaşındaki kızım 7 ay Kuran ve dil kursuna gitti. Kız okumak istiyor duruma göre son senesi olabilir.*” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Benzer şekilde eşinin çalışmasına izin vermediği K8 “*Ben çalışmak istiyorum ancak evden olursa çalışabilirim, kocam dışarıda çalışmama izin vermiyor.*” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Zamanının olmadığını ve eşinin sadece kadınların olduğu bir ortamda çalışmasına izin verdiğini söyleyen K9 “*Terzicilik yapmak istiyorum fakat çocuklarımdan vakit bulamıyorum. İki hafta önce yeni kursların açılacağını duydum ve kocama söyleyeceğim kayıt için.*”

Ayrıca kocam sadece kadınların olduğu yerde çalışmama izin veriyor.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Benzer şekilde eşinin sadece kadınların olduğu ortamda çalışmasına izin verdiğini belirten K6 “Sadece kocam çalışıyor. Bazen çalışıyor bazen çalışmıyor. Türkiye’ye gelmeden önce kadınlara çalışması yasaktı ama geldikten sonra kocamın kır kardeşi çalışmaya başladı ve ben çalışmak istiyorsam izin verir. Tabii ki kadınların olduğu bir yerde olmak kaydıyla izin veriyor.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Çalıştığı iş yerinde veya iş başvurularında cinsiyetçi ayrımlar yaşadığını belirten K13 “Kapalı olmak bence. Bir de hani nasıl desem hani eğer Türk değilsem almıyorlar bazen Türkler. Bazıları alıyorlar ama daha az ücretli. Yabancılar, sen Arapsın falan yani baya sıkıntı yaşarsın. Hani yaşam dolayı öyle alışmışlar, öyle büyümüşler. Hani sen kadınsın, erkekler yanında olmaz, çalışamazsın, yapamazsın. Öyle baya sorun çıkar. Her zaman öyle anlatıyorlar, çalışamazsın. Kız, yani bizim küçük kızlarımız öyle büyüyünce şey, erkekler çok kötü, düşüncesi var, yaklaşma, konuşma, güvenme, çıkma, gelme.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Araştırmaya katılan katılımcılar arasında K1, K3, K5, K7, K10, K11 ve K12 çalışma konusunda aileleri tarafından hiçbir cinsiyet ayrımcılığına uğramadıklarını aktarırken K10 “Ben ve kocam çalışıyoruz. Erkek-kadın benim çalışmamda Allah şükür fark yok ayrım yok. Din için, çalışmak için, eğitim için bir şey bir ayrım yok Allah'a şükür ve her şey bize destek veriyor kocam ve ailem. Suriye’de benim ailem destek veriyordu ve burada da aynı şekilde.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Ailede sadece kendisinin çalıştığını aktaran K12” Ailede sadece ben çalışıyorum bizde çalışma konusunda kadın erkek ayrımı yok.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

3.3.8. Sığınmacı Kadınların İş Başvurularında Karşılaştıkları Dezavantajlara Ait Bulgular

Şekil 8. Sığınmacı Kadınların İş Başvurularında Karşılaştıkları Dezavantajlara Ait Bulgular Teması

Şekil 8’de katılımcılara sorulan “sığınmacı bir kadın olarak iş başvurularınızda bir dezavantajla karşılaşıyor musunuz?” sorularına verilen cevapların tematik kodlaması bulunmaktadır. Burada amaçlanan kadınların göç ettikten sonra yaşadıkları ülke ve şehirde iş başvurularında karşılaştıkları engel ve zorlukları detaylıca ortaya koymaktır. Bu doğrultuda stratejiler genel anlamda kategorilere ayrılmıştır.

Araştırmaya katılan kadınların cinsiyet ayrımı, etnik ayrımcılık, dil konusunda zorluklar yaşandığı ön plana çıkmaktadır. Bu bilgiler ışığında ve kesişimsellik kuramı kapsamında oluşturulan sığınmacı kadınların iş başvurularında karşılaştıkları dezavantajlar kategorisinde temalar ve alt temaların sürekli birbirleri ile ilişkili olduğunu önemle vurgulamak gerekmektedir. Ek olarak analizler yapılırken iş başvurularında yaşanan dezavantajlar, katılımcıların yaşamlarının tamamı etkilendiği için yaşamlarının tamamına dair açıklamalarda bulunmuş, daha sonrasında iş başvurularında yaşanan engel ve zorluklara dair açıklamalarda bulunmuşlardır.

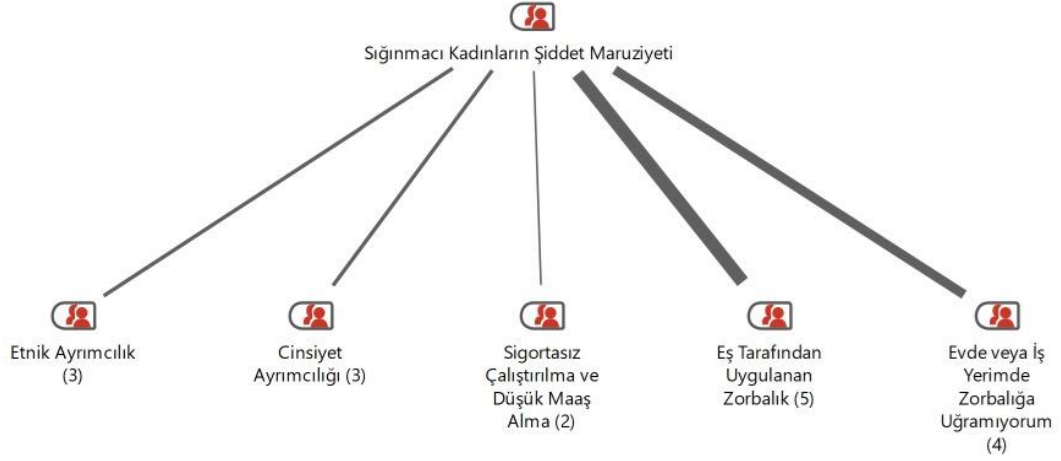
Bulgular incelendiğinde araştırmaya katılan kadınların göç ettikten sonra kadın olarak iş başvurularında dezavantajlar ile mücadele ettikleri, bu durumun onları derinden etkilediği görülmektedir. İş başvurularında bulunduğu anda insan kayırma, torpil gibi olumsuz durumlar ile karşılaştığını belirten K2 “*Şimdi öyle bir şey var. Ben üniversiteyi bitirdikten sonra, diplomamı aldıktan sonra özel hastanelere başvuru yapmıştım. Herhalde özel hastanelerde şey oluyor, torpil. Torpil olmazsa o hastaneye girmem zor. Çünkü ben Suriyeli olarak başvuru yapıyorum. Yani hem tercümanlık*

olarak ve hem de kendi bölümümle alakalı başvuruyorum. Ama şimdiye kadar hiçbir iş başvurudan olumlu sonuç alamadım. Herhalde torpille alakalı yani, ben öyle düşünüyorum.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Suriyeli olduğu için istediği işi bulamadığını hatta ev bile tutarken zorluk yaşadığını belirten K3 “Aslında her yerde Suriyeli olduğumuz için bir sıkıntı oluyor. Ama evet ya oluyor. Hani Suriyeliler almıyorlar işe. Bir de kira evleri falan oluyor. Arıyoruz kiralık evleri için. Suriyelilere vermiyoruz maalesef diyorlar. İş yerine bazı ben karşılaşmadım ama bazı arkadaşlarım evet karşılaştılar. Suriyeliler oldukları için almıyorlar.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Dil ve etnik kimliği sebebiyle iş başvurularında ve çalışma ortamında zorlandığını belirten K10 “Burada zaten en büyük zorluk KPSS ve benim mezun oldum Suriye’de, benim sorun denklikte ve benim diplomada. Burada denklik çok zor. Ben yüksek lisans yapabiliyorum. Ancak hukuk şartı, dil şartı ve sadece bilim sertifikası tercüme yapıyorum. Ama sadece kadın olduğum için iş bulamıyorum Suriye’de çalışabiliyorum. O yüzden hükümet (Türkiye’de denklik alamadığı için) beni burada çalıştırmıyor çünkü ben aslında ben Suriyeliyim.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. İş bulmakta zorlanan, bulduğu işlerde de kadın olduğu için zorbalıklara uğradığını aktaran K12 “Bazı ustalar veya bazı iş sahibiler iş bulduğumda iki gün sonra arkadaşlık veya ahlaksız tekliflerde bulunuyorlar. Yani böyle üzücü şeyler ile karşılaşıyorum, Şikâyet etmeye kalksak bizi ciddiye almıyorlar.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Araştırmaya katılan katılımcılar arasında K4, K5, K7, K9 ve K11 herhangi bir iş başvurusunda bulunmadığını belirtirken evlerinde de herhangi bir zorbalığa uğramadıklarını ifade etmiştir. K1 ise genellikle Suriyelilerin olduğu ortamda çalıştığını ve herhangi bir zorbalığa uğramadığını belirtmiştir

3.3.9. Evde veya İş yerinde Şiddete Maruz Kalma ve Bu Durumda Yapılması Gerekenleri Bilme Durumuna Ait Bulgular

Şekil 9. Evde veya İşyerinde Şiddete Maruz kalma ve bu durumda Yapılması Gerekenleri Bilme Durumuna Ait Bulgular Teması

Şekil 9’da katılımcılara sorulan “evde ve iş yerinizde (eğer çalışıyorsanız) bir şiddete maruz kalıyor musunuz? Karşılaşmanız durumunda ne yapmanız gerektiğini biliyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların tematik kodlaması bulunmaktadır. Burada amaçlanan kadınların göç ettikten sonra yaşadıkları ülke ve şehirde evlerinde veya iş yerlerinde yaşadıkları şiddeti detaylıca ortaya koymaktır. Bu doğrultuda stratejiler genel anlamda kategorilere ayrılmıştır.

Araştırmaya katılan kadınların eşleri tarafından zorbalığa uğradıkları ve iş yerlerinden cinsiyet ayrımcılığı ile birlikte düşük maaş ve sigortasız çalıştırılma gibi kanunlarda zorluklar yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu bilgiler ışığında ve kesişimsellik kuramı kapsamında oluşturulan evde veya iş yerinde şiddete maruz kalma ve bu durumda yapılması gerekenleri bilme durumu kategorisinde temalar ve alt temaların sürekli birbirleri ile ilişkili olduğunu önemle vurgulamak gerekmektedir. Ek olarak analizler yapılırken evde veya iş yerinde yaşanan şiddet, katılımcıların yaşamlarının tamamı etkilediği için yaşamlarının tamamına dair açıklamalarda bulunmuş, daha sonrasında evde veya iş yerinde yaşanan zorluklara dair açıklamalarda bulunmuşlardır.

Bulgular incelendiğinde araştırmaya katılan kadınların bazılarının evlerinde veya iş yerlerinde şiddete maruz kaldıkları ve bu durumun etkilediği görülmektedir. Okulda yaşadığı zorbalıklar sonrasında hocalarından yardım istediğini belirtirken K3 “*Sınıf arkadaşlarım bana ders notlarını vermiyor, hocalarıma söylüyorum. Onlar notları öğrencilerden alıyor bana. Hocalarım bana çok destek oldu gerçekten. Yani bir taraftan aslında dışlanma yaşarken diğer taraftan da hocaların bunun farkında olduğu için yardımcı oluyorlar. Bir de benim Türkçem o kadar pek iyi değil de bana*

çok yardım ediyorlar yani. Bana özellikle anlamadığım bir şey olunca tekrar anlatıyorlar. Bir daha bir kere, iki kere, üç kere bile sıkılmadan anlatıyorlar.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Zorluklar ile karşılaştığında umursamadığını belirten K2 *“Öyle de o kadar şey, zorluklar Elbette vardı zorluklar ama çok fazla takmadığım zorlukları için hatırlamıyorum.”* şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Herhangi bir sorun yaşadığı zaman, sorunlu ortamı terk ettiğini belirten K6 *“Bir sorun çıktığında oradan uzaklaşıyorum uzatmıyorum. Türk kadınlar şikâyet eder polisle uğraşırım diye korkuyorum”* şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Büyük bir zorlukla karşılaştığı zaman polise gittiğini belirten K7 *“Ufak tefek şeylerde ses çıkarmıyorum büyük bir şey olursa hemen polise gidiyorum. Ufak tefek sorunları konuşarak sakince halletmeye çalışıyorum.”* şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Eşinin sinirli birisi olduğunu ve maddi durumlarının yetersiz oluşundan dolayı da eşinin sürekli sinirlendiğini ve kendisine zorbalıkta bulunduğunu aktaran K8 *“Maddi durumlardan dolayı eşim sinirli biri bu yüzden sürekli tartışıyoruz ve kavga ediyoruz.”* şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

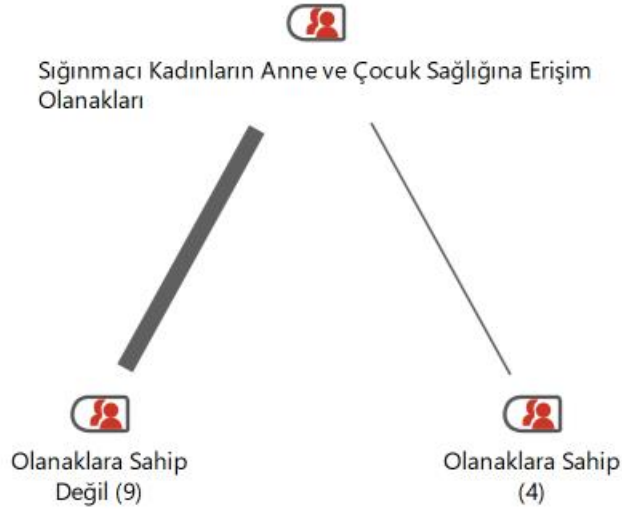
Toplum tarafından herhangi bir zorbalık yaşamadığını ancak eşi tarafından zorbalığa uğradığını aktaran K9 *“Sadece eşim tarafından şiddet görüyordum, toplumsal olarak görmedim. Eğer böyle bir şeyle karşılaşırsam ilk olarak polise giderim, gidemiyorsam telefonumda KADES uygulaması var onu kullanıyorum.”* şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Göç etmeden önce eşinin zorbalıklarına uğradığını ancak Türkiye’ye göç ettikten sonra bu durumu artık umursamadığını ve polisten korktuğu eşinin kendisine artık zorbalık yaşatmadığını aktaran K11 *“Kocamın dediklerini artık duymuyorum umursamıyorum, eskiden olurdu şimdi önemsemiyorum. Türkiye’ye gelince her yerde polis olduğu için korkuyor artık bir şey yapamıyor.”* şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Kadın olduğu için çalıştığı yerlerde daha az ücret ve sigortasız çalıştırmaları nedeniyle şikâyetinde bulunduğunu belirten K12 *“Sırf kadın olduğu için düşük maaş veriyorlar erkek işlere daha fazla ücret veriyorlar hatta bazılarının sigortası bile vardı bana sigorta yapmıyorlar bende onları şikâyet ediyorum.”* şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Kendisinin herhangi bir zorbalık yaşamadığını ancak çevresindeki kadınların cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle kadınların daha düşük maaş ve sigortasız şekilde çalıştırıldığını aktaran K3 *“Yani aslında şöyle*

evet bir bilgim var da hani bazı yerler sigortasız çalışıyor. Bazen kadın olduğu için düşük bir maaş veriyorlar. Evet yani erkekler daha yüksek maaş veriyorlar, kadınlar düşük maaş veriyorlar. Sadece Suriyeliler değil, Türkler de öyle yaşıyorlar. Kadın olduğu için düşük maaş veriyorlar.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Araştırmaya katılan kadınlar arasında K3, K4, K5, K10 evde veya işyerinde şiddete maruz kalmadıklarını belirtirken, iş yerinde herkes ile uyum içerisinde çalıştığını ve sorun yaşamadığını belirten K10 “Hayır, Allah'a şükür benim iş yerimde bu iş ve eski işimde (Rehberlik Araştırma Merkezinde) hiçbir şey maruz kalmadım ve evde kesinlikle Allah'a şükür bir şey maruz kalmadım. Sadece ben dedim zaten biraz önce hastanede kadınlar için çok doğum yaptılar. Sadece bu kadar.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

3.3.10. Sığınmacı Kadınların Anne ve Çocuk Sağlığına Erişim Olanaklarına Ait Bulgular

Şekil 10. Anne ve Çocuk Sağlığına Erişim Olanaklarına Ait Bulgular Teması

Şekil 10’da katılımcılara sorulan “anne ve çocuk sağlığına erişim olanaklarınız nedir?” sorularına verilen cevapların tematik kodlaması bulunmaktadır. Burada amaçlanan kadınların, anne ve çocuk sağlığına erişim olanaklarını belirlemek ve detaylıca ortaya koymaktır. Bu doğrultuda stratejiler genel anlamda kategorilere ayrılmıştır.

Araştırmaya katılan kadınların bazılarının birçoğunun üreme anne ve çocuk sağlığına erişim olanaklarının olmadığı görülmektedir. Bu bilgiler ışığında ve keşişimsellik kuramı kapsamında oluşturulan anne ve çocuk sağlığına erişim olanaklar kategorisinde tema ve alt temaların sürekli birbirleri ile ilişkili olduğunu önemle vurgulamak gerekmektedir. Ek olarak analizler yapılırken anne ve çocuk sağlığına erişime sahip olmamanın katılımcıların yaşamlarının tamamını etkilediği için yaşamlarının tamamına dair açıklamalarda bulunulmuş, daha sonrasında anne ve çocuk sağlığına dair açıklamalarda bulunmuşlardır.

Bulgular incelendiğinde araştırmaya katılan kadınların birçoğunun anne ve çocuk sağlığı hakkında erişim olanaklarının olmadıkları görülmektedir, bu durumun onları derinden ve oldukça güçlü şekilde etkilediği görülmektedir. Anne ve çocuk sağlığı konusunda bilgisi ve erişimi kısıtlı olduğunu belirten K3 *“Kadın ve çocuk sağlığı konusunda bilgim ve erişimim kısıtlı. Bilgi alabileceğim bir yer olsa giderdim ben ama duymadım öyle bir şey.”* şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Anne ve çocuk sağlığı konusunda bilgisi olduğunu fakat bu konularda daha fazla bilgilenmeye erişiminin olmadığını aktaran K4 *“Uzun süredir evliyim bu konularda bilgim var fakat daha fazlasına erişimim hiç olmadı.”* şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Benzer ifadeler ile K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12 konu hakkındaki anne ve çocuk sağlığı konusuna erişimlerinin az veya neredeyse hiç olmadığını aktarmıştır.

Kızılay’da ve Mavi Hilal’de kadınlara çeşitli konferansların verildiğini aktaran K1 *“Kızılay’da dediğim gibi bu tarz konferanslar yapıldı. Ben orada çevirmenlik yaptım. Bir de Mavi Hilal’de annem katılmıştı bir tane konferansa. Oradan biliyorum. Gerekli bilgilerin verildiğini düşünüyorum. Ve gerçekten her kadının da katılması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü gerçekten anne ve çocuk sağlığı konusunda bazı kadınlar hiç bilgi sahibi değiller. Birçok sorunla karşılaşabiliyorlar. O yüzden faydalı olduğunu düşünüyorum ve katılmaları gerektiğini de düşünüyorum. Yani ben evli olmadığım halde katıldım.”* şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Kendisi sağlıkçı olduğu için biraz bilgiye sahip olduğunu aktaran K2 *“Ben sağlıkçı olduğum için az çok bilgim var. Onlarla ilgili. Öyle katılma şeylerim o kadar yok benim yani. Ne zaman canım isterse o zaman erişim sahibi olabiliyorum.”* şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Çeşitli eğitimler aldığını aktaran K5; *“Hastanede mesela nasıl bebek*

emzirme için eğitim aldım. Mesela bebek temizlemek için eğitim aldım. Her şey için onlara anlatıyorlar. Zaten bir tane tercüman var ve birlikte kurs veriyorlar. Hastanenin içerisinde her şeyi anlatıyorlar. Ve biraz Arapça broşürler veriyorlar. Ama bunlar biraz eski. Şimdi galiba çok fazla yok bu kurslar için. Her şey için, bebek ve kadın sağlıklı için onlara bilgi veriyorlar.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Kendisi kadın ve çocuk konusunda bilgisi ve erişimi olmadığını söyleyen ancak herkesin bu konuda bilgi sahibi olması gerektiğini söyleyen K13;

“Ben erişimim yok açıkçası. Ama ilk defa duyuyorum bunu. Ama bence her kadın bilinçlenmeli bu konuda. Çünkü kendilerine zarar veriyorlar. Fazla doğum hastalık yapar. Sen ancak bir iki çocuğa eğitim veriyorsan çok iyi bir annesin, çok iyi bir ailesin. Eğer iki çocuğa bir eğitim verebiliyorsan, bakabiliyorsanız. Fazla çocuk olursa ve küçük yaşlarda gerçekten çok kötü ileride hiçbir şekilde hâkim olmuyorlar düzgün eğitim veremiyorlar çocuklar konuşması oturması hiçbir eğitimi yok oluyorlar o yüzden.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

3.4. Kesişimsellik Kuramı Bağlamında Konya’daki Sığınmacı Kadınlar ve Kentsel Toplumsal Hayata Katılımları

Bu bölümde yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat görüşmelerinde elde edilen bulgularla literatürdeki veriler harmanlanarak sığınmacı kadınların kentsel toplumsal hayata katılımları noktasındaki değerlendirmeleri sosyo-kültürel problemleri, dil engelleri, sağlık kurumlarına erişimleri, eğitim olanakları ve istihdam engelleri gibi noktalarda yapmak mümkündür.

Görüşmeler içerisinde erken evlilik yapmış olan K5, Türkiye’de sıkıntı olmaması adına yaşını büyük yazdırarak geçici koruma kimliğini almıştır. Görüşmeler esnasında sıkça tekrar edilen özellikle K13’ün erken evliliklerin, özellikle çocuklar üzerinde çok büyük sıkıntılar olduğunu, doğuma giderken ölenlere şahit olduğunu aktarmaktadır. Bu bakımdan Yavaş-Çelik & Karasu (2022, s.806) çalışmalarında, Suriyeli kadınların 14-18 yaş aralığında ilk doğum oranının 19-25 yaş aralığından daha fazla olduğunu ve hem ruhsal hem fiziksel gelişimlerini tamamlamadıkları için bu

durumun Dünya Sağlık Örgütü tarafından “çocuk istismarı” olarak kabul edildiğini, fiziksel gelişimlerini tamamlamayan çocuk gelinlerin daha fazla düşük yaptığı aktarmışlardır. Suriyeli sığınmacılar kendi kültürlerinde erken evliliklerin normleştirilmesi nedeniyle Türkiye’ye geldiklerinde Türklerle yapılan başlık parası karşılığında yaş aralığı fazla olan evlilikler, çocuk yaşta yapılan evlilikler görülmüştür (Orhan & Senyücel- Gündoğar, 2015, s.17).

4. bulgumuz olan; Sığınmacı kadınların toplum içindeki maruz kaldıkları ayrımcılığa ait bulgular başlığı altında yapılmış olan analizdeki K8’in yaşadığı dil odaklı sorunun hastanede de tezahür etmesi, Gürbüz (2019)’ün çalışmasındaki K9’un yaşadığı etnik kimliği nedeniyle ters davranışlarla karşılaşması çalışmamızda verilen bulguyla paralellik göstermektedir.

5. Bulgumuz olan “Türkçe Bilmeme Nedeniyle Karşılaşılan Engeller ve Bu Engellerin Kadınlar Üzerindeki Etkisi” incelendiğinde 3. bulgumuzdaki “karşılaştıkları en büyük zorluk” konusunda ortak olarak dil problemiyle karşılaştıklarını ifade ediyorlar. Dolayısıyla K1, K2, K3 ve K13 dışındaki katılımcılara ortalama olarak 10 senedir Türkiye’de olmalarına rağmen Türkçeyi yalnızca market ve pazarlarda yalnızca işlerini halledebilecek düzeyde bildiklerini ve genel olarak Suriyeli işletmelerden ihtiyaçlarını karşıladıklarını bildirirken aynı şekilde yaşadıkları çevrede eski ve rağbet görmeyen bir mahalle olması nedeniyle çoğunluk Suriyelilerden oluşmaktadır. Buradan hareketle Suriyeli sığınmacıların Türkçe öğrenmek için dil merkezlerine gitmeme sebepleri olarak K4, K5, K6, K7, K9 ve K10’un küçük yaşta çocuklarının olması dolayısıyla çocuklarını bırakacak bir yerin olmaması, kurs merkezlerine olan uzaklık son olarak da haberdar olamama durumlarını sebep olarak sunmaktadırlar. MAZLUMDER (2014) raporuna göre, dil sorunlarıyla birlikte kadın istihdamında ve kadın sığınmacıların toplumsal uyumunda cinsiyet rollerine ek olarak önemli bir etken olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda kesişimsellik kuramının dil bilmeme nedeniyle toplumsal uyumun geciktiği ve buna bağlı olarak yaşanan sorunları ortaya koymaktadır.

Atasü-Topçuoğlu’nun (2022, s.171) çalışmasından hareketle, Suriyeli kadınların Türkçe bilmemelerinden kaynaklı komşularıyla gerçek bir ilişkisinin olmaması ve Suriyeli kesimin kendi içlerinde yaşaması bu durumun daha da derinleştiğini

aktarıırken erkeklerin çoğunlukta işte ya da kahvede olmasından dolayı daha iyi Türkçe konuştuğunu belirtiyor bu bakımdan çalışmamızdaki K4, K5, K6, K7, K8, K9 katılımcıların kendi aralarında Türkçe konuşmaya ihtiyaç duymamalarının ve market alışverişlerinde Suriyeli marketlerinden almaları dolayısıyla uzun yıllardır Türkiye’de olmalarına rağmen Türkçe konuşamamaları bu çalışmayla paralellik göstermektedir.

3. Bulgumuz olan “Göç Edilen Şehirde Kadın Olarak Yaşanılan veya Karşılaşılan En Büyük Zorluklar” kapsamında büyük çoğunluğun dil bakımından zorluk yaşadığı ortak bir problemdir. 5. ve 7. Bulgularımızda görülmektedir ki dil sorunlarını aşmak adına dil kurslarına gitmek istemektedirler fakat küçük yaşta çocuklarının olması ve kurs merkezlerinin uzaklıkları bakımından neredeyse 10 yıllık süreçte ertelemeler yaşanmıştır. Katılımcılar arasında K8 ülkesinde de hiç eğitim almaması sebebiyle okuma yazma bilmiyor bu nedenle Türkiye’deki dil kurs merkezlerine de katılamamaktadır. Okuma-yazma kurslarına ise yine aynı sebeplerden gidememiştir.

Dil problemlerini ise çocuklarının Türkçe bilmeleri ya da etraflarında tercümanlık yapan kişilerin yardımıyla, özellikle sağlık kuruluşlarında, işlerini halletmektedirler. Diğer taraftan K1, K2, K3, K13 ise küçük yaşlarda Türkiye’ye göç etmeleri sebebiyle okul eğitimiyle akıcı Türkçe konuşabilmektedirler.

10.Bulgumuz olan “Anne- Çocuk Sağlığına Erişim Olanaklarına ait alt bulgular” kısmında çoğunluğun hiç bu bilgilerden haberdar olmadığını görmekteyiz. Beşer & Tekkaş-Kerman (2017, s.145) yaptığı çalışma doğrultusunda sığınmacı kadınların sağlık hizmetlerine erişimlerinde, dil sorunu, eşlerinden çekinme durumu, kültür farklılığı ve sınır dışı edilme korkusu nedenlerinden dolayı sağlık hizmetlerine erişimlerinin kısıtlılığı olduğu bulgusuna ulaşmıştır. 10. ve son bulgumuz “Anne- Çocuk Sağlığına Erişim Olanaklarına ait bulgular” K6, K7, K9, K10, K11 ve K12 bu konu hakkında ya az ya da hiç bilgi sahibi değillerken; K1, K2 ve K5 doğum yaptığı zaman diliminde hastanede bir odada Kızılay tarafından verilmiş eğitimlerden bahsetmişlerdir.

2.bulgumuz olan “Gelinen Ülkenin Kadınlarının Eğitim Görme Durumunu ve Göç Edilen Ülkede Devam Etme durumuna ait bulgular” K4, K5 ve K7’nin okuma

yazması yok ve hiç eğitim almamıştır. K8 isteği doğrultusunda okumamış, K12 ise Türkiye’de okumak istiyor fakat ailesine bakabilmek adına çalışması gerektiğini bildiriyor. Yılmaz (2019, s.395) çalışmasında, genel olarak eğitimin düşük olduğunu ve göç ettikleri şehirde kabul görebilmek için eğitime devam ettiklerini aktarmaktadır.

2. Bulgumuz olan “Gelinen Ülkede kadınların Eğitim Görme Durumu ve Göç Edilen Ülkede Eğitime Devam Etme Durumuna ait bulgular” içerisinde yaş aralığı 18-30 olanların en az ortaokul seviyesinde eğitim gördüğü ve yaş 35 ve üstü kadınların ise eğitim konusunda eğer kırsal kesimdeyseler eğer bir kız çocuğu için çok zor olduğunu beyan etmişlerdir. 5.bulgumuz olan “Yaşanılan Şehirdeki Kadınlara yönelik dil veya mesleki eğitimlere erişimi ve kendilerine olan katkıları” neredeyse 10 yılı aşkındır burada ikamet eden kadınların bir kısmının okuma-yazma eğitimi ardından Türkçe ve mesleki eğitim kurslarına gittiği görülmüştür. Özellikle 20’li yaşlarda olan katılımcıların ise Türkiye’de ortaokul, lise ve lisans eğitimlerine devam ettikleri gözlenmektedir. Diğer taraftan Suriye’de lisans eğitimini psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında yapmış K10, Türkiye ‘de 9 senedir ikamet ediyor ve bu süreç içerisinde diploma denkliği gibi sorunlarla karşılaşılıyor. Şu anda ise Avrupa Birliği projesi kapsamında bir ilkokulda öğretmenlik yapabiliyor. Diğer taraftan ise alanında yüksek lisans eğitimi yapıyor. Lazkiye’den geldiğini belirten K10, geldiği yerdeki eğitim durumunun oldukça yüksek olduğunu ve yakın çevresi dahil kadın erkek fark etmeksizin lisans eğitimlerinin ardından mesleklerinin devam ettiklerini bildiriyor. Diğer katılımcılar ise bu durumun kırsal kesimler için bir dezavantaj olduğunu ve merkezi illerde eğitim durumunun yüksek olduğunu destekler nitelikte cevaplar vermişlerdir.

Karasu & Solak’ın (2023, s.214) çalışmasında yer verilen bulgulardan biri de “çalışma izni konusunda problem yaşamakla birlikte geldikleri ülkeyle denklik sağlayamadıkları için eğitime devam edemediklerine ilişkindir. Bu bakımından 8. bulgumuzdaki K10, benzer bir durum yaşadığını beyan ederek *diploma denkliği gibi birtakım sıkıntılar yaşadığını bu süreçte zorlandığını* aktarmıştır. Buradan hareketle sığınmacı kadınların iş başvurularında ve eğitime devam etme hususunda bu anlamda problemler karşılaştıkları görülmektedir.

7. bulgumuz olan hanede çalışan kişi sayısı ve çalışma konusunda ayrıma dair elde edilen veriler incelendiğinde Aygül & Kaba (2019, s.1267) çalışmasında mültecilerin istihdamın kadın ve erkekte yapılmış olan ayrımlarından bahsetmektedir. Bu bakımdan bulgularımızdaki K13'ün çalışmak için başvurduğundaki yaşadığı sorunlar, Suriyeli sığınmacı kadınların ortak yaşadığı problemlerinden biri olarak görmek mümkündür.

4. Bulgumuzda ortaya çıkan bir ayrım ise K12 ve K13'te karşımıza çıkıyor. K12 24 yaşında ve Türkiye'ye ailesinin iyi koşullarda yaşaması için tek başına gelmiştir. Geldiğinde sığınmacı bir kadın olarak birçok sıkıntıyla karşı karşıya kaldığını ifade eden K12, Arapların işlettiği bir tekstil atölyesinde çalışırken kadın çalışanlara hiç yemek verilmediğini sadece erkek çalışanların yemek yiyebildiğini ve erkek çalışanların dağınıklarının toplanmasının dahil kadın çalışanların yapması gereken bir iş olarak gördüklerini açıklıyor. Bu duruma ek olarak erkek çalışanlara göre kadın çalışanlara daha düşük ücretlerin verildiğini söylüyor. Türklerin çalıştırdığı bir tekstil atölyesine geçiş yapan K12, burada ise kadın erkek ayrımı yapılmaksızın yemek yiyebildiklerini eşit ücretlerle, eş zamanlarda çalıştıklarını söylüyor. Benzer bir durumla karşılaşan K13, tercüman olarak iş başvurusunda bulunduğu kapalı olduğu için reddettiklerini -aynı şekilde K3'te kapalı olduğu için iş başvurusunda reddediliyor- sonrasında Arap bir firmada çalıştığını söyleyen K13, burada ise gelen Arap müşteriler tarafından “*Sen kadınsın, çalışamazsın, neden çalışıyorsun, ne işin var senin burada? Git evlen.*” gibi tepkilerle karşı karşıya kalmaktadır. Aynı şekilde K12 Arapların işlettiği iş yerinde de benzer tepkileri aldığını söylüyor ve ekliyor; bu bakımdan Türk işverenleriyle hiç sorun yaşamadıklarını ve dolayısıyla Suriye'den Türkiye'ye gelen kadınların da cesaretlenip bazılarının ise eşlerinden izin alma ihtiyacı dahi duymadan çalıştıklarını söylemiştir. Bulgumuza göre; Kadın olduğu için kendi ülkelerinde çalışmalarına izin verilmezken Türk kadınlarının çalıştıklarını görmeleri nedeniyle eşleri de çalışmalarına ılımlı bakıyor fakat kadın ve erkek karışık bir şekilde çalışmalarına yalnızca okumuşsa okuduğu meslek çerçevesinde izin veriliyor. K8'in eşi ise hiçbir şekilde çalışmasını istemiyor. Bu nedenle hanede genel olarak erkekler çalışıyor. K11 ve K12'de ise bu durum tam tersi hep ailede kadın bireyler çalışmış erkek ise ara ara çalışmıştır.

7. Bulgumuz olan “Hanede çalışan kişi sayısı ve çalışma konusunda cinsiyet ayrımına dair” elde edilen bilgilere göre yine kırsal kesimlerden gelen kişilerin kadınlarının eşleri, iş yerlerinin kadın erkek şekilde karışık olması sebebiyle izin vermediklerini belirtirken, merkezi illerden göç etmiş kişilerinse lisans eğitimlerinin doğrultusunda yaptığı mesleklerde böyle bir ayrımın söz konusu olmadığını ifade etmişlerdir. Buradan hareketle siyasi kesişimsellik türünde gördüğümüz kadınların özgürlüklerinin kısıtlanması sığınmacı kadınlar için geldikleri ülke kültürü bakımından normal karşılanmaktadır.

9. Bulgu, katılımcılara; “evde veya iş yerinizde şiddete maruz kalma ve bu durumda yapılması gerekenleri bilme durumunu” soruldu, 6284 sayılı “Ailenin Korumasına ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” tarafından da açıkça görülmektedir ki (RG, 2012);

“Bu kanunun amacı; şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir.” (m.1)

Karasu & Solak (2023, s.213) çalışmalarında evli kadınların, canları bir şey istese bile eşleri engel olurlar diye istemekten çekinmeleri, meslek sahibi olmalarına rağmen yalnızca lisans eğitimi gördükleri alanlarda çalışabildikleri bulgularına ulaşmışlardır. 9. Bulgumuzun doğrultusunda K3’ün başından Arap biriyle bir evlilik süreci olduğunu ve şiddet uyguladığı için boşanmak istediğini ve bu istekte olduğu içinse daha fazla şiddete maruz kaldığını aktarmaktadır. Benzer bir durumla karşılaşan K13, Arap biriyle nişanlandığını ve ailelerin uyuşmadığını düşündüğü için ayrılmak istediğini söylediğinde şiddete maruz kaldığını beyan ediyor. Bu iki katılımcı hukuki yollarla haklarını nasıl arayacakları konusunda bilgili ve ailesi tarafından desteklenen kişiler olduğunu da aktarmışlardır. Benzer bir şekilde K9, eşinin ekonomik sıkıntılarında dolayı sürekli sinirli olduğunu ve eskiden sık sık şiddet uyguladığını söylüyor fakat küçük çocuklarının olması sebebiyle ve kendi ailesinin Suriye’de olması nedeniyle boşanıp geri gidemeyeceğini de ekliyor. Bu bakımdan Hassan & Cankurtaran (2022, ss. 400-402) çalışmalarında da görüldüğü gibi eşlerinden psikolojik ve fiziksel şiddet görmelerine rağmen *Yakın Partner Şiddetini (Intimate*

Partner Violence) bildirmediğini, sınır dışı edilme korkusu, eşe ekonomik olarak bağımlılık ve böyle bir süreçte nereye başvuracağına dair bilgi eksikliği kadınların sessiz kalmasına neden olduğunu aktarmaktadır. Bu bakımdan 9. Bulgumuzu ve K3, K9 ve K13'ün yaşadıklarıyla paralellik gösterecek nedenleri barındırmaktadır. Buradan hareketle Crenshaw 1991'de (s.214) kesişimsellik kuramları içerisinde yaptığı çalışmalardan bugünlerdeki sorunları öngörebilmiştir. Yabancılarla yönelik istihdam alanlarında kol gücü gerektiren işler olmasından dolayı istihdama girme noktasında bariyerlerle karşılaşmaktadır. Dolayısıyla ek olarak iş bulsalar bile erkeklerden daha düşük maaşlar almaktadırlar. Bu bakımdan 9. Bulgumuzun K1 görüşlerini desteklemektedir.

8. Bulgumuz olan “Sığınmacı Kadınların İş Başvurularında Karşılaştıkları Dezavantajlara dair bulgular” ise K12 ise iş başvuru bulunduğunda bazı iş yerlerinde patronların ya da ustabaşlarının arkadaşlık teklifi ettiğini söylüyor. K4, K5, K9 ve K11 hiç iş başvurusunda bulunmadıklarını bundan dolayı sorun yaşamadıklarını ifade etmektedir.

8. ve 9. Bulgularımızda görülen geçici koruma altındaki kadınların bir takım ayrımcılığın ilişkili olarak, Körükmez vd. (2020, s.4) çalışmalarına göre; Türkiye'deki düşük ücret, laf atma ve doğrudan aşağılanmanın yanı sıra, bazı iş yerlerinde Suriyeli olduklarını saklamaları istenmektedir. Bu çalışmadan hareketle K12'nin iş yerinde sadece erkeklere yemek verildiğini, iş başvurularında ve iş ararken çıkma teklifi ettiklerini, temasta bulunmak istediklerini belirtmiştir. Bu bakımdan çalışmamızla paralellik göstermektedir. Bu bağlamda göçmen bir kadın olması nedeniyle iş başvurularında ve iş yerlerinde çoklu kesişen ayrımcılıklardan bahsetmek mümkündür.

K2'nin vatandaşlık alırken Türkmen asıllı olması sebebiyle soyadlarını “Türkmen” olarak değiştirmesi üzerine gittiği bir hastanede bir sağlık çalışanı tarafından “*Sen Suriyelinin neden Türkmen soyadı alıyorsun?*” gibi üstten bir bakışla bir tür ayrımcılıkla karşılaştığını ifade etmiştir. Benzer şekilde K5 ise toplum içerisinde “*Savaş bitti artık neden hala buradasınız?*” şeklinde tepkilerle karşılaştıklarını ifade etmektedir. Buradan hareketle K1 ilk göç ettiğimiz sıralar daha ılımlı ve kucaklayan bir tavır görünürken ilerleyen zamanlarda durumun geçici olarak

ifade edilip aslında 10 yılı aşkındır devam etmesi sebebiyle bu tarz tepkilerle karşılaştıklarını ifade diyor. K9, bu tarz toplumda ırkçılığa maruz kaldığında hiç Arapça konuşmadığını sessiz kalarak ortamdan uzaklaştığını ifade ederken, oğlunun ise Suriyeli bir çocuk olduğu için okulda başına ayakkabıyla vurduklarını dile getirmiştir. Diğer taraftan ev arayan ve emlakçılarla görüşüp ev arayan K12, emlakçı razı olmasına rağmen bunu fark eden bir komşu “*Mahalleimde Suriyeli istemiyorum*” çıkışında bulunduğunu ifade ediyor ve ekleyerek Suriyelilere ev vermek istemiyorlar bir kefil bir aracı olmadan ev bulmak neredeyse imkânsız olduğunu belirtiyor. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) raporuna göreyse, Suriyelilerin bir ev içerisinde birden fazla ailenin barınması sebebiyle ev kiralalarının yüksek tutulması dolayısıyla emlakçıların hâlihazırda oturanları Suriyelilere daha yüksek fiyattan vermek istemesi nedeniyle çıkardığını belirtiyor (Orhan & Senyücel-Gündoğar, 2015, s.17). Bu durumda yerel halkın da mağduriyeti söz konusu olmaktadır.

9. Bulgumuz olan “Evde veya İş yerinde Şiddete Maruz Kalma Durumunda Yapılması Gerekenleri Bilme durumuna ait bulgular” da ise, K3, lisans eğitimine devam ediyor ve sınıfta tek yabancı Suriyeli olduğu için dışlandığını dolayısıyla sınıf arkadaşlarının ona not vermek istemediğini aktarmaktadır. K2, yaşadığı zorlukların elbette olduğunu fakat takılı kalmadığını, K6 sorunla karşılaştığı taktirde o ortamdan uzaklaştığını, K7 ufak tefek şeylerde sakin kaldığını büyük bir durum olması halinde ise polise gittiğini aktarmaktadır. K6, Türklerin onu polise şikâyet etmesinden ve polislerle uğraşmaktan korktuğunu da ekliyor. K8 ve K9 ekonomik olarak sıkıntılar çektiklerini bu nedenle eşlerinin sinirli olduğunu ve fiziksel şiddete maruz kaldıklarını söylüyor. Bu durumlar için K9, “KADES” uygulamasının telefonunda olduğunu ve dahası olduğunda bizzat polisle görüşeceğini aktarmaktadır. K11 ise, eşi tarafından sözlü psikolojik şiddete maruz kaldığını ama artık bunların hiçbirine takılmadığını ve ileriye gitmesi durumunda ise polise gideceğini bildiriyor. Fakat K11 eşinin Türkiye’ye geldikten sonra her yerde polis olmasından dolayı ve sınır dışı edilme korkusuyla bu durumun azaldığını ve eşinin korktuğunu söylüyor. K13 ise görüşme dışında, Arap biriyle nişanlılık sürecinde ayrılmak istediği için fiziksel şiddet gördüğünü ve polise ardından hukuka başvurarak sürecini tamamladığını aktarmaktadır. K3, K4, K5, K10 ise hiç şiddete maruz kalmadığını aktarmaktadır.

Buradan hareketle Arap kültüründe kadına şiddetin normal karşılandığını ve hatta K3'ün aktarımıyla “kadın eğer ahlaksız bir durumda bulunmuşsa, aile tarafından öldürmeleri yasal karşılanıyor, cinayeti işleyen kişi en fazla 2 yıl cezaevinde yatıp çıkıyor fakat bu durumu kullanıp kadın ölümlerinin artması sebebiyle yeni yasayla değiştirilmiş artık bu nedenle bir cinayet işlenirse o kişinin idam edilir” diyor.

Görüşmeler sırasında “sosyal yardımlara olan erişimleri” sorulmuş hiç sosyal yardım almadıklarını ve bu konularda bir bilgileri olmadıklarını dile getirmişlerdir. Fakat Geçici Koruma altında kişilerin ülke içerisinde aynı ve nakdi olarak desteklenmektedir. Bu destekler sivil toplum kuruluşları, Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği'ne (BMMYK) bağlı olarak valiliklerce Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) tarafından yapılabilmektedir.

Konya'da sığınmacıların süreç içerisinde ihtiyaçları olabilecek okul desteği, Kızılay kart, hizmet alımı için verilen maddi destek olarak; medikal malzeme ve ilaç alımı, yol masrafı, avukat, noter işlemleri gibi aynı ve nakdi yardımlar yapılabilmektedir (Afyonoğlu, 2021, s.880).

SONUÇ

Göç insanlık tarihiyle eş değer olarak uzun ve köklü yapıya sahiptir. Göç olgusu tarihte de görüldüğü üzere insanların daimî hayatının bir parçası olarak süregelmiştir. Göçün doğal olduğu ve bu durumun kabulü yeni dönem göç literatüründe sıklıkla vurgulanmaktadır. Bu bakımdan göçün dinamikleri, toplumun temel yapısını değiştirip dönüştürmektedir. Göçler, küreselleşme, iklim değişikliği, artan politik çatışmalar dolayısıyla savaş, sömürü, sosyo-kültürel etmenler, eğitim ve kaliteli yaşama istenciyle yapılabilmektedir. Güvende ve huzurlu olma isteğiyle göç etmeyi tetiklemektedir. Göç olgusunu yalnızca bu nedenlere indirgemek, küreselleşen dünyada yetersiz kalabilmektedir. Bu bağlamda, göç eden bireylerin sığınmacı konumları ve sosyo-demografik özellikleri dikkate alınmaktadır. Göç eden kişiler kendi ülkelerinin toplumsal ve kültürel kodlarını beraberinde getirmektedirler. Uyum sürecinde bu kodların ortaya çıkması, kişilerin etnik kimliği nedeniyle kesişimsellik kuramı bağlamında ayrımlar yaşamasına neden olabilmektedir.

Göç süreci her bireye aynı etkilerde bulunmamaktadır. Duruma toplumsal cinsiyet açısından baktığımız zaman kadınlar bu süreçte daha fazla yıpranmaktadırlar. Göç kuramlarının toplumsal cinsiyete yönelik değerlendirmelerinin yetersiz kalması, olguyu kesişimsellik teorisiyle ele alarak tamamlama ihtiyacı ortaya çıkarmaktadır. Kesişimsellik Kuramı, göç tarihi kadar eski bir kuram olmasına rağmen, literatürde Kimberlé Crenshaw tarafından kavramsallaştırıldıktan sonra yaygın kullanılmaya başlamıştır. Kişilerin aynı yolda karşılaştıkları olaylar doğrultusunda kesişen durumların katmerli ifadesi olan bu teori, literatürde birçok farklı faktörde karşımıza çıkmaktadır. Bu faktörler özellikle din, dil, etnisite, sosyo-kültürel farklılıklar üzerine çeşitlenerek zamanın getirdiği sosyolojik boyutlara göre farklılaşmıştır. Kesişimsellik kuramı, kişilerin yalnızca bir kimlik üzerinden değil, din, dil, etnisite, sınıf, cinsiyet gibi nedenlerden ötürü birçok kimlik kesişimleri kapsamında dezavantajlı durumlara maruz kalabileceklerini iddia etmektedir. Bu kapsamda sığınmacı kadınlar, yalnızca sığınmacı statüsünde oldukları için değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerinin toplumsal kabuller doğrultusunda şekillenmesi nedeniyle de ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Böylece sığınmacı kadınların ayrımcılık deneyimlerini kesişimsellik kuramı çatısında incelemek mümkün görünmektedir. Kesişimsellik kuramının alt

türlerinden olan Yapısal kesişimsellik; kişinin göç ettiği yerde sınır dışı edilme korkusuyla sessiz kalması ve özgürlüğünün kısıtlanması durumunu ifade eder. Diğer bir alt tür ise kadınların ırkçı ve cinsiyetçi kümelerde marjinalleşme sürecini ele alan Temsili Kesişimsellik kuramıdır. Dolayısıyla kesişimsellik kuramının söz konusu türleri, sığınmacı kadınların toplumsal cinsiyet biçimlerini etkili bir şekilde incelemeye olanak tanımaktadır.

Arap Baharı, Tunus'ta demokratik hakların aranması mücadelesi ile başlayıp zincirleme olarak, Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerine de hızlı bir şekilde yayılan sürece verilen adlandırma değildir. Arap Baharı Libya, Yemen ve Suriye'deki iç karışıklık iç savaşa neden olmuştur. Suriye'de çıkan iç savaşta başlangıçta 2011 yılında, Hatay Cilvegözü sınır kapısından 252 kişi Türkiye'ye göç etmiştir. 2024 yılında ise göç edenlerin günümüz güncel sayısı 3 milyon civarına ulaşmıştır. Bu süreçte Suriyeli sığınmacılar Türkiye'nin "açık kapı" politikası nedeniyle kitleler halinde gelip yerleşmişlerdir. Bir bölümü yaşamını Türkiye'de devam ettirirken az bir kesim ise geri dönüşlerle gitmiştir. Yaşanan süreçte Türkiye Cumhuriyeti devleti, kitlesel Suriye göçüyle gelen kişileri mülteci olarak adlandırmak yerine geçici koruma kapsamında değerlendirmiş bu ara politikayla sığınmacılara yönelik süreci şekillendirmiştir.

Geçici koruma altındaki kadınlar, savaş psikolojisiyle birlikte göç sürecinde toplumsal cinsiyet rollerine yönelik bazı sorunlarla da yüz yüze kalmaktadır. Dolayısıyla kesişen problemler kapsamında sığınmacı bir kadının deneyimlediği toplumsal cinsiyet, göç ve kimlik sorunları kesişimsellik kuramı ile açıklanabilmektedir. Farklı sosyal kimliklere sahip geçici koruma kapsamındaki kadınlar, göç ettikleri ülkelerde sosyal adaptasyon süreçlerinde, etkileşimde buldukları kimlikler tarafından çeşitli şekillerde; örneğin istihdam alanında ve sağlık hizmetlerine erişim gibi bazı hizmetlerde sözlü ötekileştirmelere maruz kalabilmektedir. Bu durum ise, sosyal entegrasyonlarını zorlaştıran önemli bir engel teşkil etmektedir. Kesişimsellik kuramının, göç sürecini toplumsal cinsiyet perspektifinden ele alan değerlendirmesinin Türkiye'de yaşamlarını sürdüren geçici koruma altındaki sığınmacı kadınlar açısından geçerli olup olmadığını araştırmak amacıyla hazırlanan çalışmanın üçüncü ve son bölümünde Konya ilinde yaşayan,

geçici koruma altındaki 13 kadınla görüşülmüş, görüşmecilere 11 soru yöneltilerek tamamen gönüllülük esasında cevaplar alınmıştır.

Araştırmada nitel araştırma tasarımı kesişimsellik teoremi esas alınarak yapılmış, veri analizinde kesişimsellik ve fenomenolojik yöntemlerle araştırma sorularına açıklık getirilmiştir. Nitel araştırma yöntemiyle bireylerin düşüncelerine öncelik verilerek bulgular incelenmiştir. Bu bakımdan kuramın göçle buluşturulması ardından nitel yöntemle sonuçların detaylı analizi, önem taşımaktadır. Araştırmanın çalışma grubu olarak Konya ilinin seçilmesindeki önemli sebeplerden biri Türkiye’de Geçici Koruma kapsamında bulunan kişilerin en fazla yaşadığı ilk 10 şehir içerisinde yer alıyor olmasıdır. Güncel verilerin ışığında toplamda 121.848 kişi kayıt altındadır. Araştırmada 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli oluşan ve büyük tahribatlar bırakan depremde etkilenen şehirlerden, Konya’ya da yerleşmiş olan bireyler de yer almaktadır. Bu bakımdan Konya’da geçici koruma kapsamında olan kadınların sayısı fazladır. Araştırma sürecinde sınır dışı edilme korkusu nedeniyle güvensizlik yaşayan bir grup Suriyeli kadın görüşmeyi reddetmiş bir diğer grup ise gönüllü katılım sağlamıştır. Sınır dışı edilme korkusu yaşayan kadınların durumu yapısal kesişimsellik çerçevesinde ele alınabilmektedir.

Görüşme öncesinde sorularla ilgili ayrıntılı bilgiler verilerek mülakat-görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Her ne kadar savaşın üstünden uzun zaman geçmiş olsa da sorular esnasında savaşın psikolojik etkilerinin devam ettiğini gözlemlemek mümkün olmuştur. Görüşmeler Türkçe bilen Suriyeli sığınmacılarla ve çok az ve neredeyse hiç Türkçe bilmeyen kişilerle ise tercüman eşliğinde yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme türü seçilerek soruların devamında kuramı destekler nitelikte konular konuşularak araştırmaya derinlik kazandırılmıştır. Katılımcılarla yapılmış olan derinlemesine görüşmelerde 9 ana temaya ulaşılarak kendi içerisinde tematik kodlamaları yapılmıştır.

Bulguların ışığında geçici koruma altındaki kadınların özellikle dil bilmemelerinden kaynaklı ortaya çıkan bir dizi sorun vardır. Görüşme yapılan kişilerin yarısı 9-10 yıldır Türkiye’de yaşamalarına rağmen Türkçe konuşamamaktadır. Bu durumu aşmak için bir girişimde bulunmadıkları ve devlet tarafından bir zorunluluk unsuru olmaması sebebiyle dil öğrenmek noktasında geri durmuş, isteksiz

davranmışlar ya da böyle bir ihtiyaç hissetmemişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti Suriyeli sığınmacıları topluma entegre edebilmek adına birçok alanda faaliyetler gerçekleştirmiştir. Mülakat esnasında tercümanlık yapan K1 ve K13, Türkçe öğrenmek istemeyen buna karşı duran insanlara karşı çıktıklarını belirterek, bunun bir yaptırımı olması gerektiğini öne sürmüşlerdir. Bununla birlikte kadınlar, sağlık kurumlarında kendilerini ifade etmekte zorlandıklarını, tercümanların yetersiz çeviri yapması nedeniyle bazı sorunlarının çözümünün geciktiğini dile getirmişlerdir. Oysaki kendilerini daha iyi ifade edebilmeleri için dil öğrenmeleri yaşamlarını kolaylaştırıcı bir unsurdur. Dil öğrenmeye isteksiz kadınların genel olarak kırsal kesimden geldikleri ve Türkiye’de de yaşadıkları ortamda sadece kendi çevreleriyle etkileşimde oldukları görülmüştür. Kendilerine ait kapalı toplumlar halinde yaşamlarını sürdürmeleri, şehrin belli bölgelerinde gettolaşmalar ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla uzun süre geçmesine rağmen dil bariyerini aşamamalarının en büyük sebebi yerel halkla temasta bulunmamalarıdır. Çevrelerindeki Türk komşularının anlaşabilmek için işaret diliyle anlaşmaya çalışmaları ise yerel halkın bir ötekileştirmeden ziyade iletişim konusunda yardımcı olduğunun bir göstergesidir. Bu bağlamda Türkiye’de belediyeler, dil eğitimi için sığınmacı kadınlara yönelik birçok avantaj sağlarken, bir grup çocuklarından ötürü söz konusu hizmetlerden yararlanamadıklarını belirtmiştir. Bu dezavantajlı durumu aşmak için belediye kapsamında çocuklarıyla gidebilecekleri kurs merkezleri oluşturulmuştur. Aynı zamanda ulaşım engellerine takılmamaları için camilerde de dil eğitimi verilmeye başlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Suriyeli sığınmacıları uyum sağlama noktasında birçok yönden desteklerken, uzun yıllar Türkiye’de kalmış ve dil sorunlarını çözememiş kesimin mevcut olması kişilerin uyum sürecine ve dil öğrenme konusuna direncini göstermektedir. Diğer önemli husus ise Suriyeli sığınmacıların şehrin belli bölgelerinde yoğunlaşarak kendilerine ait bir yaşam ortamı inşa etmeleridir. İhtiyaçlarını Suriyeli esnaflardan karşılayarak, dil öğrenmeye neredeyse hiç ihtiyaç duymuyor olmalarıdır. Türk esnaflardan alışveriş yapacaklarsa eğer sınırlı derecede Türkçe bilmektedirler. Hiç Türkçe bilmedikleri durumda Türkçe bilen çocuklarını götürmekte ya da esnafla işaret diliyle anlaşmaktadırlar. Daha çok Suriyeli esnaflardan alışverişini yapan Suriyeli sığınmacılar, yerel esnafların tepkisini toplamaktadır. Bu durum hem yerel esnafın ticaret konusunda sıkıntılar çekmesine hem de Suriyeli sığınmacı algısını kötü yönde etkilemektedir. Suriyeli sığınmacıların

bir bölgede yaşaması, alışveriş yapması ve mecbur kalmadıkça o bölge dışına çıkmaması gettolaşmayı beraberinde getirmektedir. Gettolaşmanın doğal bir sonucu olarak yerel halkla iletişim güçlükleri yaşanmakta; bu da dil öğrenmeye karşı bir direnç oluşturabilmektedir.

Bir diğer önemli bulgu da geçici koruma altındaki kadınların fiziksel ve psikolojik şiddete rağmen bu durumu kabul ederek hayatlarına devam etmektedirler. Suriyeli sığınmacıların geldikleri kültürde şiddetin her türlüşünün normalleştirilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Söz konusu durum kesişimselliğin alt türü olan yapısal kesişimsellik kuramı ile örtüşmektedir. Suriye’den Türkiye Cumhuriyeti’ne gelen sığınmacı kadınların Türkiye’nin kadınlara olan yaklaşımından ötürü kendilerinin de daha rahat bir yaşam sürdüklerini belirtmektedirler. Bu bakımdan Suriyeli sığınmacı kadınların eşlerinden şiddet görme durumlarında KADES uygulamasını kullanarak polis çağırmaları halinde kendilerini güvende hissettiklerini aktarmaktadırlar. Maruz kaldıkları şiddetin bu sayede bir nebze de olsa azaldığını belirtmektedirler. Bu bakımdan Türkiye’de Suriyeli sığınmacı kadınların şiddete maruziyeti yalnızca eşleri tarafından olmaktadır.

Yapılan görüşme sonucunda edinilen bulgulardan ilki “Gelinen Ülkenin Kadınlarının Eğitim Görme Durumu ve Göç Etme Durumu”, Suriyeli kadınların bölgesel olarak farklı cevaplar verdiği gözlemlenmiştir. Kırsal kesimde yaşayanların eğitim-öğretim görme konusunda hem ailelerinin rızasının olmaması hem de bu düşünce ile büyümelerinden kaynaklı olarak eğitim eksikliğini hissedilmediği, istek görülmediği tespit edilmiştir. Nispeten birkaç kişinin ailesinin genç kardeşlerinin okumalarının izin verdiklerinin bu algının yavaş bir şekilde değişerek geliştiğini söyleyen aileler de olmuştur. Diğer taraftan daha merkezi yerlerden gelen Suriyeli sığınmacı kadınların ailelerinin okumalarına destek verdiği görülmektedir. Sığınmacı kadınların Suriye’nin kırsal kesimlerinde dezavantajlı bir konumda olmaları, babalarının “erkeklerle güven olmaz, erkeklerle bir arada olunmaz” düşüncesine dayanmaktadır. Bu nedenle, kız çocuklarının karma eğitim alması istenmemekte ve okula gönderilmemektedir. Suriyeli geçici koruma altındaki ailelerin Türkiye’de eğitim gören kadınlarla etkileşimde buldukları, kız çocuklarının eğitim almalarına daha ılımlı yaklaşım sergiledikleri gözlemlenebilmektedir. Eğitim alma konusunda

cinsiyet ayrımlarının belirgin olduğu görölmektedir. Diğer taraftan erkeklerin ise belli bir yaştan sonra okumalarından ziyade iş sahibi olup çalışması beklenmektedir. Söz konusu durum Suriye’de kırsal kesimlerde uygun karşılanmazken, Türkiye’de olağan kabul edilmesi nedeniyle fikirsel değişimlerin yaşandığı gözlenmektedir. Türkiye’deki Suriyeli geçici koruma altındaki kadınlar, eğitim alma konusunda kendi ülkelerine kıyasla kadın-erkek ayrımı olmadan okuyabilmektedir. Dolayısıyla Suriyeli sığınmacı kadınların, Suriye’de bulunmaları halinde erken evlenme olasılıkları yüksekken, Türkiye’de bu durum yasalarla engellenmiştir. Bu bağlamda sığınmacı kadınların erken evliliklerinin azaldığı ve eğitime teşvikinin arttığı gözlemlenebilmektedir. Ancak sınıf ortamında göç etmiş bir birey olması nedeniyle bazı zorluklar ve ayrımlar ortaya çıkabilmektedir. Sınıf içerisinde Suriyeli sığınmacı bir kadına yönelik ayrımlar yaşanabilirken, öğretmenler tarafından bu durum fark edilerek önlenmiş ve eğitime katılımı desteklenmiştir. İlgili çerçevede Suriyeli sığınmacı kadınların kendi ülkelerindeki erken evlilikler, Türkiye’de eğitime dönüşmüştür. Eğitimi desteklemeyen ailelerin dahi Türkiye’de fikir değişimlerinin yaşadığı görülebilmektedir.

Suriyeli sığınmacı kadınların ev arayışlarında ev sahipleri tarafından sözlü tacize uğradıklarını ya da evleri normalden daha pahalıya kiralamak istediklerini belirtmektedirler. Tek bir aile ev kirasını ödeyemediği için birkaç aile birlikte yaşamaktadır. Bu durum yerel halk içinde kira bedellerinin artışına neden olmaktadır. Kira bedellerinin düşük olduğu bölgeleri tercih etmeleri zaman içerisinde tamamen Suriyelilerin olduğu bir bölgeye dönüşmesine neden olmaktadır. Bu durum suç eğilimde olan kişilerin açığa çıkması, madde kullanımı gibi riskleri beraberinde getirebilmektedir. Netice itibari ile Suriyeli sığınmacı kadınların eşlerinin suç faktörü bulunduracak eylemde bulunmaları halinde geçici koruma altındaki kadınlar şiddete açık hale gelebilmektedir. Suç unsurunun yoğun olduğu alanlar sığınmacı kadınlar dahil tüm kadınlar için bir risk faktörü taşımaktadır. Konu itibarıyla gettolaşma olarak görülen bu durumun önüne geçilmesi, sosyal politikaların aciliyetini ve önemini ortaya koymaktadır.

Bulgular arasında “Sığınmacı Kadınların Toplum İçinde Maruz Kaldıkları Ayrımcılığa Dair” olan bulguda, Suriyeli sığınmacı kadınların yaşadığı ayrımlar

içerisinde, ülkelerine dönüşlerin yapılmamasından kaynaklandığı gözlenebilmektedir. Öyle ki geçici koruma altında olmaları nedeniyle Türk halkı, sınır güvenliğinin sağlandığı, savaşın bittiği bölgelere neden geri dönmediklerini sorgulamaktadır. Toplum tarafından bu düşüncelerin sözlü ifade ediliyor oluşu ise Suriyeli sığınmacı kadınlar tarafından sözlü ayırım olarak ifade edilmiştir. Dolayısıyla savaş sonrası geldikleri dönemde Türk halkının ılımlı ve misafirperver tavrının zaman içerisinde azaldığı yönündedir. Bu bağlamda misafir durumunda görülen Suriyeli sığınmacıların ülkelerine dönme isteksizliği, Türkiye'deki yaşam standartlarını kaybetme endişesinden kaynaklanabilmektedir.

Bulgular içerisinde olan “Sığınmacı Kadınların İş Başvurularında Karşılaştıkları Bulgular” görüşme sağlanan kişilerin arasında orta-lise ve üniversite öğrenimlerini Türkiye’de yapmış olan kişilerin dahi vatandaş olmamalarından kaynaklı devlet işlerine giremediklerini özel sektörde ise uzun saatler çalıştırılıp az maaş verildiğini belirtmişlerdir. Avrupa Birliği fonuyla proje kapsamında işini yapabilen bir Suriyeli sığınmacı kadın, uzun saatler çalışarak az kazandığını bu durumun Suriye’de tam tersi olduğunu aktarmaktadır. Diğer taraftan Suriyeli sığınmacılar maddi sıkıntılar yaşamalarına rağmen eşleri izin vermediği için iş başvurusunda dahi bulunamamaktadır. Önceki verilerden hareketle, kırsal nüfusun eğitim ve iş alanlarında ataerkil yapının belirgin şekilde hâkim olduğu görülebilmektedir. Bu durum merkezi yerlerde yaşayan ve eğitim görmüş kişilerde yalnızca kadınların beyaz yaka olarak çalışmalarına izin verdiklerini aktarmaktadırlar. Türkiye’ye gelindiğinde ise buradaki kadınların çalıştıklarını görmeleri üzerine eşlerinin çalışmasına izin veren dolayısıyla baskıcı tutumdan çıkan aileler de bulunmaktadır. İş başvurularında bulunan Suriyeli Sığınmacı kadınlar, başvuru süreçlerinde Suriyeli işverenleri tarafından sözlü tacize uğradıklarını belirtmişlerdir. Bazı işverenlerin etnik kimliği sebebiyle iş vermediklerini belirtmişlerdir. Yine Suriyeli bir iş yerinde kadınlara yemek verilmediğini oysaki erkeklerin yemek yedikleri yerleri yine kadınların temizlemesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu durum Türk tekstil atölyesinde çalışmaya başlayana kadar normal karşılayan Suriyeli sığınmacı kadınlar; Türkiye’de kadının değerli olduğunu, haklara sahip olduklarını görmeleri üzerine, Türk halkına ve

Türkçeye olan ilginin arttığını dolayısıyla toplumsal uyuma daha kolay adapte olabildiğini aktarmaktadır.

Suriyeli sığınmacı kadınların sağlık hizmeti alırken yaşadıkları sözlü tavırlardan ötürü çoğu çok ağır hasta olmadan hastanelere gitmek istemediklerini ifade etmişlerdir. Özellikle hastanelerde Suriyeliler için ayrıca bir bölüm, danışma ve tercüman olmasına rağmen iletişim sıkıntılarından ötürü sağlık sorunlarını atlatmakta zorlanmaktadır. Tercümanları değil, kendi ailelerinden, akrabalarından ve çevrelerinden tanıdıkları, güvendikleri birinin tercüme etmesini talep etmektedirler. Bu bakımdan resmi devlet dairelerinde, devlet tarafından tahsis edilen tercümanlar bulunmasına rağmen yine de kendilerinden birinin tercüme etmesini isteyen bir kesim bulunmaktadır. Bu bakımdan Türkiye Cumhuriyeti dil bilmemelerine rağmen kamu hizmetlerinden daha etkin faydalanabilmeleri adına gerekenleri yapmaktadır.

Son olarak, Suriyeli sığınmacı kadınların savaş sonrasında geldikleri ülke kendi ülkelerine nazaran kadınlara daha geniş haklar vermesi nedeniyle, kendi ülkelerinden daha özgür kılmaktadır. Bu nedenle özellikle kırsal kesimde yaşayan kişilerin geri dönüş konusunda isteksiz olduğu görülmektedir. Diğer taraftan dil konusunda öğrenmeye açık olan kişilerin kurslara gitmeden de farklı iş yerlerinde çalışarak ya da Türk mahallelerinde oturarak, iletişim kurma çabalarının karşılığının alındığı görülmektedir. Türkçeyi öğrenen ve iletişim kurabilen sığınmacı kadınların dil bilmeyen kadınlara oranla toplumsal kabullerinin olumlu yönde olduğu gözlenmektedir. Buradan hareketle göç edilen ülkenin dilini bilmeme ötekileştirmeler hususunda bir bariyer oluşturabilmektedir. Görülmektedir ki, Türkiye Cumhuriyeti Suriyeli sığınmacılara hoşgörü politikasıyla Türkiye Cumhuriyeti'ne geçici kabulüyle gelebilecek dil, mesleki eğitim, hukuki danışmanlık, tercüman desteği, özellikle kadın ve çocuklara yönelik bilgilendirici ve uyumu kolaylaştıran etkinlikler yapmaktadır. Bu duruma rağmen sığınmacılar birçok konuda direnç göstererek gettolaşmayı tercih etmektedirler. Diğer taraftan ise yerel halkın bir kısmının geçici koruma altında olmalarını bilmeleri sebebiyle misafir oldukları düşüncesinde olması Suriyeli sığınmacılara karşı “savaş bitti, artık evinize gidin” söylemleri bulunurken diğer taraftan yerel halkın dil bilmemelerinden ötürü işaret diliyle iletişim kurmaya çalışmaktadır. Sonuç olarak Türkiye'deki Suriyeli sığınmacı kadınlar kesişimsellik

kuramının barındırdığı; din, dil, ırk ayrımlarını yaşamamaktadır. Kesişimsellik teorisinde görülen ayrımlara maruziyeti görülmemektedir. Ancak kesişimsellik kuramının alt başlığı olan yapısal kesişimsellik, sığınmacı kadınların sınır dışı edilme korkusu nedeniyle şiddet unsuruna rağmen sessiz kalma durumunu açıklamaktadır. Dolayısıyla kesişimsellik kuramı görülmezken kesişimselliğin alt başlığı olan yapısal kesişimsellik Suriyeli sığınmacı kadınlar tarafından gözlemlenebilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (2017). *Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*, (3. Baskı), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adalet Bakanlığı (AB), (2004). Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme, https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020100953bm_50.pdf, [Erişim: 17.06.24]
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi* (1. Baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Afyonoğlu, M. F. (2021). *Konya'da Sığınmacılara Yönelik Hizmet Sunan Sivil Toplum Örgütleri: Hak Temelli Yaklaşım Ve Hayırseverlik Yaklaşımı Perspektifleri*. *Toplum Ve Sosyal Hizmet*, 32(3), 805-832.
- Akman, Ş. T. (2012). *Hukuk Politika İlişkisi Bakımından Eleştirel Hukuk Çalışmaları Hareketi*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 61(4), 1271-1306.
- Alptekin, M. vd. (2023). *Göç Sosyolojisinde Temel Kavramlar*, M. Yavuz Alptekin (Ed.), Göç Sosyolojisi, Nobel Yayınevi.
- Altuğ, Y. (1991). Balkanlardan Anayurda Yapılan Göçler. *Belleten*, 55(212), 109-120.
- Anadolu Ajansı (AA), (2014). Açık Kapı Politikası Sürdürülüyor. AA. 30.04.2014. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/acik-kapi-politikasi-surduruluyor/163103> [Erişim Tarihi: 02.09.2024].
- Anadolu Ajansı (AA), (2019). Barış Pınarı Harekâtı Başladı, AA. 09.10.2019, <https://www.aa.com.tr/tr/baris-pinari-harekati/baris-pinari-harekati-basladi/1607139#>, [Erişim Tarihi: 29.06.24]
- Aslan, Z. (2022). *19. Yüzyıldan Günümüze Türkiye'ye yapılan Göçler, Göçmenlik ve Sosyal Uyum*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Arslan, A. (2014). Atatürk Döneminde Romanya'dan Türk Göçleri ve Göçmenlerin Türkiye'de İskanları, *Turkish Studies*, 9(4), s. 31-50.
- Ağanoğlu, H. Y. (2023). *Bir Tasfiye ve Örtülü Sürgün Metodu Olarak Balkanlar'dan Türkiye'ye Göçler (1923-2004)*, İstanbul: Kızılay Kültür Sanat Yayınları.

- Akis, Y. (2021). *Uluslararası Zorunlu Göç Literatüründe Toplumsal Cinsiyet: Başlıca Yaklaşımlar ve Eleştiriler*, S. G. Ihlamur-Öner & N. A. Ş. Öner (Eds.), *Küreselleşme Çağında Göç* (ss. 263-285). İletişim Yayınları.
- Atasü-Topçuoğlu, R. (2022). Refah Devleti ile Göçmen ve Mültecilerin İlişkileneşmesinde Sosyal Çalışmacılar, Toplumsal Cinsiyet ve Empati, Coşkun vd. (Ed.) *Göçmen ve Mülteci Kadınlar Türkiye’de Araştırma, Politika ve Uygulamada Toplumsal Cinsiyet Farkındalığı*, (ss.155-180), Bağlam Yayınevi.
- Aygül, H. H. & Kaba, E. M. (2019). Suriyeli Kadınların İşgücüne Katılımı ve Deneyimleri: İstanbul- Sultanbeyli Örneği, *Turkish Studies Social Sciences*, 14/1, s.1255-1275.
- Ay, K., Vom Braucke, T., Tokcan, I., Öztürk, M., Alp, Ç., & Baykal, S. (Ed.). (2005). *Göç ve İltica Mevzuatı*. Ankara: Başkent Matbaası.
- Bag, M. (2021). Suriyeli Kadınlar Avrupa Ülkelerine Ulaşmaya Çalışırken Cinsel İstismara Maruz Kalıyor. *Euronews*. 10.06.2021. <https://tr.euronews.com/2021/06/10/suriyeli-kad-nlar-avrupa-ulkelerine-ulasmaya-cal-s-rken-cinsel-istismara-maruz-kal-yor-rap> [Erişim Tarihi: 02.09.2024].
- Baklacioğlu, N.Ö. (2015). Yugoslavya’dan Türkiye’ye Göçlerde Sayılar, Koşullar ve Tartışmalar, M.M. Erdoğan, Ayhan Kaya (Eds.), *Türkiye’nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s.193-215.
- Barın, H. (2015). Türkiye’deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2)10-56.
- Bartram, D., Poros, M. V. & Monforte, P. (2019), *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*, (Çev. Tuncay Ağabeyoğlu), (1. Baskı), Ankara Hece Yayınları.
- Battır, O. (2021). *Dünden Bugüne Uluslararası Göç Kuram, Algı ve Siyasa*, (2. Baskı), Nobel Bilimsel Eserler Yayınevi.
- Bayır, D. & Aksu, F. (2020). Açık Kapı Politikasından Güvenlik Tehdidine Türkiye’de Suriyeli Sığınmacılar Olgusu. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 8(2), 324-356.
- BBC Haber, (2014), Mısır’da Sisi Katılımının Düşük Olduğu, Seçimi Kazandı, BBC Haber, 29.05.14, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/05/140529_sisi_sonuc, [Erişim Tarihi:01.06.24]

- Berk, F. M. (2020). Göç Fenomeni: Tarihsel Perspektif Bağlamında İlk İnsan Göçleri. *International Journal of Ancient History*, 2(2), 115-134.
- Beşer, A. & Tekkaş Kerman, K. (2017). Göç Eden Bireylerin Öncelikli Sağlık Sorunları ve Sağlık Hizmetine Ulaşımındaki Engeller, *Public Health Nurs-Special Topics*. 2017;3(3):143-8
- Bingöl, O. (2013). Arap Baharı ve Ortadoğu: Çok Eksenli Güç Mücadelesinde Denge Arayışları, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 8(2), s.25-49
- Birleşmiş Milletler (BM), (1990). Göçmen İşçilerin ve Aile Üyelerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme., <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CMW.aspx> [Erişim Tarihi: 27.07.2024].
- Birleşmiş Milletler (BM), (1967). Protokol Relating to the Status of Refugees. <https://www.unhcr.org/protect/PROTECTION/3b66c2aa10.pdf> [Erişim Tarihi: 27.07.2024].
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), (2017). Tüm Mültecilerin Yaşadığı Korunma Sorunları Kadınlar Tarafından da Paylaşılır. <https://www.unhcr.org/tr/11160-tum-multecilerin-yasadigi-koruma-sorunlari-kadınlar-tarafından-da-paylasilir.html>, [Erişim Tarihi: 18.06.24]
- Blackstone, A. M. (2003). Gender Roles and Society. *Digital Commons-UMaine. University of Maine*. https://digitalcommons.library.umaine.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1000&context=soc_facpub [Erişim Tarihi: 27.06.2024]
- Bozdağlıoğlu, Y. (2014). Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Sonuçları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 180(180), 9-32.
- Castles, S., Miller, M. J. (2008) *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, (Çev. Bal, B. U. Akbulut), (1.Baskı) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castles, S. Hein, H. Miller, M. J. (2022). *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Nüfus Hareketleri*, (1.Baskı), GAV Perspektif Yayınları.
- International Organization for Migration (IOM), (2011). *Glossary on migration* (2nd ed., No. 31, R. Perruchoud & J. Redpath-Cross, Eds.). IOM.

- Chambers, I. (2019), *Göç, Kültür, Kimlik*, Çev. İsmail Türkmen & Mehmet Beşikçi), (3.Baskı), Ayrıntı Yayınları.
- Chavez-Garcia, M. (2013). The Interdisciplinary Project of Chicana History: Looking Back, Moving Forward. *Pacific Historical Review*, 82(4), 542-543.
- Cho, S. Crenshaw, K. W. & McCall, L. (2013). Toward a field of intersectionality studies: Theory, applications, and praxis. *Journal of Women in Culture and Society*, 38(4), 785-810.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing Among Five approaches*. Los Angeles Sage Publ.
- Cizreli, B. (2015). Dünya Sistemleri Kuramı Bağlamında Batının Göç Haritası, *Academia*, https://www.academia.edu/36162013/D%C3%BCnya_Sistemleri_Kuram%C4%B1_Ba%C4%9Flam%C4%B1nda_Bat%C4%B1n%C4%B1n_G%C3%B6%C3%A7_Haritas%C4%B1 [Erişim Tarihi: 29.02.2024].
- Collins, P. H. (2015). Intersectionality's Definitional Dilemmas, *Annual Review of Sociology*, 41, 1-20.
- Collins, P.H. & Bilge, S. (2023). *Kesişimsellik Teori ve Pratikte Toplumsal Adalet Arayışı*, (Çev. Ege Acar), Fol Yayınları.
- Çapar, G. (2019). Kesişimsellik: Postmodern Feminist Bir Yaklaşım. *Hukuk Kuramı*, 6(3), 1-31.
- Çepni, S. & Ormancı, Ü. (2018). Doktora Öğrencilerinin Nitel Araştırma Yapmaya Yönelik Kaygıları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(3), 875-886.
- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, Göç ve Göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17), 67-91.
- Çatır, G. (2021). Zorunlu Göç Tecrübesinin Devlet Politikalarındaki Yansıması: Bulgaristan'dan Türkiye'ye Kitleli Göçün Analizi, S. G. İhlamur-Öner & N. A. Ş. Öner (Ed.), *Küreselleşme Çağında Göç* (ss. 263-285). İletişim Yayınları.
- Çolakoğlu, E. F. (2020) Türk-Yunan Nüfus Mübadelesini Yeniden Düşünmek, *Academic Review of Humanities and Social Sciences*, 3(2), 483-499.

- Çoruh, H. (2021). Arap Baharı Bağlamında Avrupa'ya Yapılan Göçler, Nedenleri ve Sonuçları Üzerine Bir İnceleme. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20 (1), 291-315.
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory, and Antiracist Politics, *University of Chicago Legal Forum*, 1(8).
- Crenshaw, K. (1991). Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color., *Stanford Law Review*, 43(6), 1241-1299.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing Among Five Approaches*. Los Angeles Sage.
- Davis, K. (2008). Intersectionality as Buzzword: A Sociology of Science Perspective on What Makes a Feminist Theory Successful. *Feminist theory*, 9(1), 67-85.
- Demir, E. (2020). Barış Pınarı Harekâtı'nın Türkiye Açısından Önemi ve Sonuçları. *Diplomatik Gözlem Dergisi*, 96, 36-42.
- Deutsche Welle (DW). (17.12.23), İçişleri Bakanı: 238.055 Suriyeli Türk Vatandaşı Oldu. DW, www.dw.com/tr/içişleri-bakanı-238-bin-55-suriyeli-türk-vatandaşı-oldu/a-67747832 [Erişim Tarihi: 16.06.24]
- Deutsche Welle (DW). (15.01.2011), Tunus'ta İsyan, Bin Ali'yi Devirdi, DW, <https://amp.dw.com/tr/tunusta-isyan-bin-aliyi-devirdi/a-14768379>, [Erişim Tarihi: 10.06.2024]
- Düvell, F. (2008). Transit, Migration and Politics: Trends and Constructions on the Fringes of Europe, *IMISCOE Policy Brief*, No. 12. https://www.compas.ox.ac.uk/wp-content/uploads/ER-2008-Transit_Migration_Trends_Fringes_IMISCOE.pdf [Erişim Tarihi: 31.05.2024].
- Doğanay, F. (1996). Türkiye'ye Göçmen Olarak Gelenlerin Yerleşimi. *Devlet Planlama Teşkilatı*, https://sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2018/11/Turkiyeye_gocmen_olarak_gelenlerin_yerlesimi%E2%80%8B.pdf
- Ela-Özcan, E.D. (2016). Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme. *İş ve Hayat*, 2(4), 183-215.

- Erdoğan, M.M. (2015). Türkiye'ye Kitlesele Göçlerde Son Dev Dalga: Suriyeliler, (Editör: M.M. Erdoğan, Ayhan Kaya), *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s.317-342.
- Evcan, H. (2020). *Kuzey Afrika'da Çatışma, Güvenlik ve Toplumsal Dönüşüm süreçleri: "Arap Baharı" örneği, 2010-2012*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Fassmann, H., Kohlbacher, J., Reeger, U., & Sievers, W. (2005). International Migration and Its Regulation: State of the Art Report Cluster A1. Austrian Academy of Sciences, *Institute for Urban and Regional Research & Commission for Migration and Integration Research*. 13-14.
- Geray, C. (1970). Türkiye'de Göçmen Hareketleri ve Göçmenlerin Yerleştirilmesi. *Amme İdaresi Dergisi*, 3(4), 8-36.
- Göç İdaresi Başkanlığı (GİB), Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü, *Göç İdaresi Başkanlığı*, 28.07.1951, <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/yonetmelikler/Sozlesmeler/MULTECILERIN-HUKUK-STATUSUNE-ILISKIN-1967-PROTOKOLU.pdf>, [Erişim Tarihi: 06.05.24]
- Göç İdaresi Başkanlığı (GİB), Geçici Koruma, (2024a), <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, [Erişim Tarihi 20.05.24]
- Göç İdaresi Başkanlığı (GİB), Kitlesele Akınlar, (2024b), <https://www.goc.gov.tr/kitlesele-akinlar>, [Erişim Tarihi 20.05.24]
- Göç İdaresi Başkanlığı (GİB), Gönüllü, Güvenli ve Onurlu Geri Dönüş, (2024c), <https://www.goc.gov.tr/gonullu-geri-donus>, [Erişim Tarihi: 28.06.24]
- Göç İdaresi Başkanlığı (GİB), Genel Bilgi, (2024d), <https://www.goc.gov.tr/genel-bilgi45>, [Erişim Tarihi: 06.06.24]
- Göç İdaresi Başkanlığı (GİB). (2024). İçişleri Bakanı Ali Yerlikaya: "Son 1 Yılda 141 Bin 187 Düzensiz Göçmen Deport Edildi. Bu, Bütün Zamanların En İyi Rakamı". *Göç İdaresi Başkanlığı*. 13.06.2024. <https://www.goc.gov.tr/icisleri-bakani-ali-yerlikaya-son-1-yilda-141-bin-187-duzensiz-gocmen-deport-edildi-bu-butun-zamanlarin-en-iyi-rakami> [Erişim Tarihi: 02.09.2024].

- Göksedef, E. (2021). Suriye'de Savaşın 10. Yılında 10 kritik Dönüm Noktası. *BBC Türkçe*. 15.03 2021. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56377932> [Erişim Tarihi: 02.09.2024].
- Güçtürk, Y. (2014). *Sürgün ile Savaş Arasında Suriyeli Mülteciler*, Ankara Siyaset. Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA). <http://setav.org/tr/5-soru-surgun-ile-savas-arasinda-suriyeli-multeciler/yorum/18059>. [Erişim Tarihi: 16.08.2024].
- Gürbüz, S. (2019). Suriyeli Sığınmacı Kadınlar Örneğinde Sağlık Personeli İmajı. *Kurgu*, 27(3), 53-65.
- Güllüpnar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları üzerine Bir Değerlendirme, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 53-85.
- Groenewald, T. (2004). A phenomenological research design illustrated. *International journal of qualitative methods*, 3(1), 42-55.
- Hankivsky, O. (2014). *Intersectionality 101*. Vancouver, BC Institute for Intersectionality Research & Policy, Simon Fraser University.
- Hassan, M. K. M. & Cankurtaran, O. (2022). Barriers to reporting intimate partner violence (IPV) by Syrian Women Refugees: A case Study of Syrian Women Refugees in Turkey. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(2), 387-405.
- Henderson, J.A. & Chatfield. (2011). Who matches? Propensity Scores and Bias in the Causal Effects of Education on Participation, *The Journal of Politics*, (73), 646–58.
- Hunting, G., Grace, D. & Hankivsky, O. (2015). Taking action on stigma and discrimination: An intersectionality-informed model of social inclusion and exclusion. *Intersectionalities: A Global Journal of Social Work Analysis, Research, Polity and Practice*, 4(2), 101-125.
- International Committee of the Red Cross (ICRC)-(Uluslararası Kızılhaç Komitesi) Cenevre Sözleşmeleri. (2024). Uluslararası İnsancıl Hukuk: Cenevre Sözleşmeleri. Erişim tarihi: 27 Haziran 2024, <https://www.icrc.org/tr/document/uluslararasi-insancil-hukuk-cenevre-sozlesmeleri>
- Jacobsen, K. (1996). Factors influencing the policy responses of host governments to mass refugee influxes. *International migration review*, 30(3), 655-678.
- Kap, D. (2014). Suriyeli mülteciler: Türkiye'nin müstakbel vatandaşları. *Akademik Perspektif*, 1(3), 30-35.

- Karakaya, İ. & Çelik, M. T. (2021). Ortadoğu’da Arap Baharı Süreci ve Libya İç Savaşı. *Akademik İzdüşüm Dergisi*, 6(1), 175-192.
- Karapınar, Ö. (2020). Trakya’nın Yeni Sakinleri: Göçmenler (1934-1938), *History Studies*, Doç. Dr. İlknur Mangır Karagöz Armağanı, 12(2), 467-495.
- Karasu, M. A. (2016). Şanlıurfa’da Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Kentle Uyum Sorunu, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(3), 995-1014.
- Kaya, İ. & Eren, E. Y. (2015). Türkiye’deki Suriyelilerin hukuki durumu. *Seta*, 55, 58-59.
- Kaya, M. (2015). Komşuda Misafirlik: Suriyeli Sığınmacılarca Kurulmuş Mülteci Derneklerinin Perspektifinden Türkiye’de Yaşamak, *The Journal of Academic Social Science Studies*, (39), 263- 279.
- Kahya-Nizam, Ö. (2017). Türkiye’de Dezavantajlılığın Mülteci Halleri: Haklardan Uzak “Hakk” a Bırakılmış Yaşamlar. *Toplum ve Demokrasi*, 11(24), 185-200.
- Karasu, B. & Solak, H. (2023) Göçmen Kadınların Hane İçi İhtiyaçlarının Analizi: Bursa Örneği. *11. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi*.
- Kazgan, G. (1970). Milli Türk Devleti’nin Kuruluşu ve Göçler, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 30(1-4). 313-331.
- Kirişçi, K. & Karaca, S. (2015). Hoşgörü ve Çelişkiler:1989,1991 ve 2011’de Türkiye’ye Yönelen Kitlesele Mülteci Akınları, M. M. Erdoğan, Ayhan Kaya (Eds.), *Türkiye’nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyula Türkiye’ye Göçler*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s.297-310üü
- Koçak, K. A. (2012). Yasemin Devrimi’nden “Arap Baharı” na Tunus. *Yasama Dergisi*, (22), 22-61.
- Korutürk, O. (2012). Arab Revolution: Should We Still Call It ‘Spring’?. *Turkish Policy Quarterly*, 10(4), 63-70.
- Körükmez, L. Karakılıç, Z. & Danış, D. (2020). *Mecburiyet, Müzakere, Değişim: Suriyeli Kadınların Çalışma Deneyimleri ve Toplumsal Cinsiyet İlişkileri*. Göç Araştırmaları Derneği (GAR).
- Kümbetoğlu, B. (2020). *Niteliksel Araştırmalarda Analiz*, İstanbul Bağlam Yayıncılık.

- Lee, E.S. (1966). A Theory of Migration. *Demography*, 3(1), 47-57.
- Macar, E. (2015). Yunanistan'dan Anadolu'ya Göç: Nüfus Mübadelesi, M.M. Erdoğan, Ayhan Kaya (Eds.), *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s.173-185
- Malterud, K. (2001). Qualitative Research: Standards, Challenges, and Guidelines, *The Lancet*, (358), 483-488.
- Morrow, R. Rodriguez, A. & King, N. (2015). Learning from the lifeworld. *Psychologist*.
- Sallan-Gül S. & Dericioğulları-Ergun A. (2020). Kadın Olmak Dezavantajlı Olmak Mıdır?: Türkiye Örneğinde Toplumsal Cinsiyet ve Dezavantajlılık Sorunsalı, Ferhat Arık-Levent Taş (Eds.), *Dezavantajlılar ve Dezavantajlılık Sosyolojisi*, Nobel Yayınevi.
- Manap-Kırmızıgül, Ç. M. (2019). *Komşudan Yabancıya, Misafirden Mülteciye: Yerel Halkın Gözünden Türkiye'de Mülteciler*. Nüfusbilim Dergisi / Turkish Journal of Population Studies, 41, 84-102.
- Mazlumlar için Dayanışma Derneği (MAZLUMDER) Kadın Çalışmaları Grubu. (2014). Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu, *MAZLUMDER*.
- Matsuda, M. J. vd. (1993). *Words That Wound – Critical Race Theory, Assaultive Speech, and the First Amendment*. Boulder Westview Press.
- Miles, L. & Lewis, S. (2019). Advocacy for Women Migrant Workers in Malaysia Through an Intersectionality Lens. *Journal of Industrial Relations*, 61(5), 682–703.
- Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreterliği (MGK) (2017). 29 Mart 2017 Tarihli Toplantı, *MGK*, 29.03.17. <https://www.mgk.gov.tr/index.php/29-mart-2017-tarihli-toplantı>, [Erişim Tarihi 29.06.2024]
- Miller, S. (2003). Analysis of Phenomenological Data Generated With Children as Research Participants. *Nurse Researcher*, 10(4), 68-82.
- NTV, (2016). Başbakan Davutoğlu: Açık Kapı Politikası Devam Edecek. *NTV*. 19.04.2016. https://www.ntv.com.tr/turkiye/kapilarimiz-acik-kalacak,Dz11xuWeHkm_eiQOHur0NQ [Erişim Tarihi: 02.09.2024].
- Oğuzlu, T. (2011). Arap Baharı ve Yansımaları. *Ortadoğu Analiz*, 3(36), 8-16.
- Orhan, O. & Senyücel G. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*, (Rapor No: 195), Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV).

- Ortakavak, Z. & Yeltin, H. (2021). Askeri Operasyonların Bölgesel Nüfus Hareketlerine Etkisi Üzerine Mekânsal Bir İnceleme: Barış Pınarı Harekâtı Örneği. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, (1), 327-365.
- Ömer, M. (2012). Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Romanya Türklerinin Göçüne Dair Faaliyetleri (1931-1938), *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, (35), 125-143.
- Ömer, M. (2019). Romanya- Türkiye İlişkilerinde Göç Perspektifi (1923-1936), *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 15(30), 309-332.
- Özbey, K. (2023). Göç Kuramları, (s.27-46), M. Yavuz Alptekin (Ed.), *Göç Sosyolojisi*, Nobel Yayınevi.
- Özdemir, E. (2017). Suriyeli Mültecilerin Türkiye'deki Algıları. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 16(1), 116-136.
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative Research & Evaluation Methods*. Sage Publ.
- Petersen, W. (1958). A General Typology of Migration, *American Sociological Review*, 23(3), 256-266.
- Polat, D. Ş. (2020), Türkiye'nin Suriye'nin Kuzeyindeki Askerî Harekâtının Amaçları ve Sonuçları. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, (33), 53-96.
- Robinson, K. & Merrow, W. (2020). The Arab Spring at Ten Years: What's the Legacy of the Uprising?, <https://www.cfr.org/article/arab-spring-ten-years-whats-legacy-uprisings>, [Erişim Tarihi:04.06.2024]
- Ravenstein, E. G. (1885). The Laws of Migration, *Journal of the Statistical Society of London*, 48(2),167-235.
- Ravenstein, E. G. (1889). The Laws of Migration, *Journal of The Royal Statistical Society*, 52(2), 241-305.
- Refugee Women's Legal Group (1998), *Gender Guidelines for the Determination of Asylum Claims in the UK*, 1-11.
- Resmi Gazete (RG), (1945). Birleşmiş Milletler Antlaşması, Kanun numarası: 4801, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6092.pdf>, [Erişim Tarihi: 08.06.24]

- Resmi Gazete (RG), (1994). Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılarla ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Kanun numarası: 2006/9938,
- Resmi Gazete (RG), (2012). Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, Kanun numarası: 6284, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320-16.htm>, [Erişim Tarihi: 18.06.24].
- Resmi Gazete (RG), (2013). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Kanun numarası:6458, [http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411.htm], [Erişim tarihi: 10.06.24]
- Rivas, C. (2018). Finding Themes in Qualitative Data, *Researching Society and Culture*, 4.
- Sağsen, İ. (2011). Arap Baharı, Türk dış politikası ve dış algılaması. *Ortadoğu Analiz*, 2(3), 31-32.
- Sallan Gül, S. & Dericioğulları E.A. (2020). Kadın Olmak Dezavantajlı Olmak Mıdır? : Türkiye Örneğinde Toplumsal Cinsiyet ve Dezavantajlılık Sorunsalı, Ferhat Arık-Levent Taş(Eds.), *Dezavantajlılar ve Dezavantajlılık Sosyolojisi*, Nobel Yayınevi.
- Sayın, Y. (2019). Arap Baharı ve Tunus' un Yasemin Devrimi'ni yeniden anlamak. *International Journal of Politics and Security*, 1(2), 104-121.
- Shosha, G. A. (2012). *Employment of Colaizzi's strategy in descriptive phenomenology: A reflection of a researcher. European Scientific Journal*, 8(27).
- Sırım, V. & Demir, H. (2020). Göç Nedenleri ve Sosyoekonomik Etkileri: Tekirdağ İli Odaklı Bir İnceleme. *Sosyal Bilimler Metinleri*, (1), 79-89.
- Şemşit, S. (2010). *Avrupa Birliği Göç Politikasının Güvenlikleştirilmesi ve Dışsallaştırılması: Türkiye'ye Yansımaları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Stouffer, A.S. (1940). Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance, *American Sociological Review*, 5(6), 845-867.
- Taşpınar, M. (2019). *Arap Baharı ve Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı, No: 297, 11 Ekim 2019, Uluslararası Toplumda Barış Pınarı Harekâtı'nı Hedef Alan Bazı Yorumlar Hk., *DİB*, https://www.mfa.gov.tr/no_297_-_baris-pinari-harekati-ni-hedef-alan-yorumlar-hk.tr.mfa, [Erişim Tarihi: 29.06.2024]
- Tekin, C. (2018). Yugoslavya'dan Türkiye'ye göçlerin nedenleri 1950-1958. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (39), 249-261.
- Tekin, H. H., & Tekin, H. (2006). Nitel araştırma yönteminin bir veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme. *İstanbul University Journal of Sociology*, 3(13), 101-116.
- Treharne, G. J. & Riggs, D. W. (2015). Ensuring Quality in Qualitative research. *Qualitative Research in Clinical and Health Psychology*, 57-73.
- TRT Haber (2024). Bakan Yerlikaya: Evlerine Dönen Suriyeli Sayısı 625 bine Yaklaştı, *TRT Haber*, 16.02.2024, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/bakan-yerlikaya-evlerine-donen-suriyeli-sayisi-625-bine-yaklasti-837816.html> [Erişim Tarihi: 28.06.24]
- Tuzcu, A. & Ilgaz, A. (2015). Göçün Kadın Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 7(1), 56-67.
- Türkalp, M. (2023). Güvenlikleştirme Aracı Olarak Göç: AB Göç Politikalarının Gelişimi ve Yükselen Aşırı Sağın Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lozan Mübadilleri (1923). Türk ve Yunan Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol. (1923). Lozan. <http://www.lozanmubadilleri.org.tr/mubadele-sozlesmesi/>, [Erişim: 20.05.24]
- Ünal, O. G. (2016). Turkey's International Migration Policy at the European Union Process: Measures of Illegal Migration. *Ege Academic Review*, 16(1), 133-141.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (35), 29-56.

- Vignato, J., Inman, M., Patsais, M., & Conley, V. (2022). Computer-assisted qualitative data analysis software, phenomenology, and Colaizzi's method. *Western journal of nursing research*, 44(12), 1117-1123.
- Yavaş Çelik, M. & Karasu, F. (2022). Early Marriage in Turkish and Syrian women. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(2), 1-22.
- Zack, N. (2007). Can Third Wave Feminism Be Inclusive? Intersectionality, its Problems, and New Directions, (s.193–207), L. M. Alcoff and E. F. Kittay (eds) *Feminist Philosophy*. Oxford Blackwell Publishing.
- Yaman, F. (2019). *Göç ve Toplum Dünyada ve Türkiye’de Değişen Nüfus Hareketleri*, (1. Baskı). Ketebe Yayınevi.
- Yeşiltaş, M. (2015). İç Savaşa Komşu Olmak Türkiye'nin Suriye Sınır Güvenliği Siyaseti, *SETA*, (136),1-37.
- Yıldız, E. Ç. (2024). Eleştirel Irk Feminizmi: Kökenler, Analitik Katkıları ve Güncel Endişeler. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21 (1), 477-504.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2019). Göç ve kadın: “Göçün Feminizasyonu” ve Kadın Göçmenlerin Durumu, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 383-400.
- Yılmaz, G. (2017). Fırat Kalkanı Harekatı İcrası, https://www.academia.edu/36492397/FIRAT_KALKANI_HAREKATININ_GEL%C4%B0%C5%9E%C4%B0M%C4%B0_VE_SONUCU [Erişim Tarihi: 29.06.2024]
- Wing AK. and Pappalardo C. (2023). Critical Race Feminism: A Different Approach to Feminist Theory, Dragica Vujadinović, Antonio Álvarez del Cuvillo and Susanne Strand (eds), *Feminist Approaches to Law: Theoretical and Historical Insights*, Springer Publ.
- World Migration Report (WMR), (2024). <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2024> [Erişim Tarihi 26.06.2024]